

1-6
1

ГБ УзССР
Ж 35543

Ҳамид ҒУЛОМ

ҚОРБОБО

Арча кулган, чироқлар кўркам,
Ясан-тусан ажиб чаманда,
Қорбобони таъриф этиш ҳам
Осон эмас экан, чамамда.

Серсоқол чол, аммо сип-силлиқ —
Куринмайди юзда ажини.
Кўзи ўткир, боқиши илиқ,
Хўп тараган пўрмил сочини.

Армиядан келган солдатдай
Қадами ҳам гурс-гурс кўчади.
Арча унга оддий дарахтдай —
Худди ўзи эккан кўчати.

Уйимиз ҳам — унинг ўз уйи,
Кириб келар бамайлихотир —
Сафардан сўнг, чўзилиб бўйи,
Кучга тўлган, чиниққан ботир.

Ё Қорбобо қирол Лирмикан!
Кўрганларда шубҳа кучайиб:
— Э,— дейдилар,— бу кулиб турган
Узимишнинг Олим Хўжаев!

Ҳарқалай, у, яъни Қорбобо
Ҳаммаишга суюқли, яқин.
Файласуфлар сингари доно.
Санъаткорлар сингари ёрқин.

Қорбобонинг салобатини
Мен ҳам қанча таъриф этсам оз.
Бир хислати — садоқатини
Арзир қилсак ҳаммиша эъзоз.

Ваъдасига вафоси, балки,
Шоймардондан сайқал олгандир.
Шундан кейин Ватаннинг кўрки,
Шон-шарафи бўлиб қолгандир.

Гагариндир, балки, Қорбобо,
Ё барҳаёт Ҳамроқул ота.
Ким бўлса ҳам, бахтиёр бобо
Садоқати билан иззатда.

Ана, келди!

Тоғу тошлардан,
Денгизлардан мардона ўтиб,
Омон чиқиб тун, оташлардан,
Янги йилнинг қўлидан тутиб.

Бир лаҳза ҳам фарқ қилмай вақти
Курантимиз аниқ зангидан,
Мужда олиб келди халқ бахти,
Йил бошининг янги тонгидан.

Ёнг шимариб, улуг меҳнатга
Бир ишчидай бош қўшиб келди.
Эшик очиб барқамол бахтга,
Ёшимизга ёш қўшиб келди.

Қадрдонлар шундай бўлади —
Бир-бирини англайди сўзсиз.
«Нуригиздан иқбол унади,
Ҳар бирингиз ёруғ юлдузсиз!» —

Чехраларга боқиб, қувониб,
Шундай дейди азиз Қорбобо,
Умидлардан юраклар ёниб,
Қўшиқлардан янграйди дучё.

Орзуларни куйлайди созлар,
Парвозларни тасвирлайди эқс.
Ҳа, Янги йил — янги парвозлар,
Иш, интилиш, кураш, ижод, баҳс.

УЛКАН КАДАМЛАР

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети
раисининг ўринбосари, Ўзбекистон ССР
Давлат план комитетининг раиси
ўртоқ Саид Каримович ЗИЁДУЛЛАЕВ
билан суҳбат

— Саккизинчи беш йиллик ҳам якунланди. Бу беш йилликда Ўзбекистон меҳнаткашлари қўлга киритган меҳнат зафарлари ҳақида гапириб берсангиз.

— Беш йилликнинг сўнги йили дохйимиз Владимир Ильич Лениннинг 100 йиллик юбилейига тўғри келди. Халқимиз ана шу улкан тўғри меҳнатнинг ҳамма жабҳаларида беш йиллик топшириқларини юқори кўрсаткичларга эришиш билан нишонлади. Республикада халқ ҳўжалигининг ҳамма соҳаларида улкан ютуқлар қўлга киритилди.

КПСС XXIII съездининг беш йиллик план бўйича қабул қилган Директиваларида Ўзбекистон — СССРнинг асосий пахта базаси эканлигини назарда тутиб, республикада пахтачиликни янада юксалтириш вазифаси қўйилган эди. Пахтакорларимиз, Ўзбекистоннинг барча меҳнаткашлари бу вазифани муваффақият билан амалга оширдилар. 1970 йилда планда мўлжалланган 4 миллион 180 минг тонна ўрнига давлатга 4 миллион 665 минг тонна «оқ олтин» топширилди ёки беш йил давомида пландагидан 1 миллион 125 минг тонна зиёд пахта йиғиб териб олинди. Бу — катта ғалаба!

Халқ ҳўжалигининг бошқа тармоқларига қараганда жадалроқ ривожланган саноатимиз тараққиёт йўлида улкан қадам қўйди: беш

йил ичида бу соҳа 35,4 процент юксалди. Йиллик ўртача ўсиш суръати эса 6,3 процентни ташкил этади.

Ўтган беш йилликда етмишдан ортиқ саноат корхонаси ва йирик цех курилиб, ишга туширилди. Улар қаторида Олмаликдаги руҳ, аммофос ишлаб чиқарувчи кимё заводлари, Фарғонадаги азот ўғитлари заводининг иккинчи навбати, сунъий тола заводи, пойфазал фабрикаси, Намангандаги шойи комбинати, Андижон трикотаж фабрикаси, Самарқанддаги лифтсозлик заводи, Навоий кимё комбинатининг иккинчи навбати, Тошкент ёғ комбинати каби муҳим саноат корхоналарини санаб ўтиш мумкин. Мана бу ракамга эътибор қилинг: беш йилликда ишга туширилган минерал ўғит ишлаб чиқарувчи йирик корхоналар қуввати 1966 йилгача вужудга келган шундай корхоналар қувватидан 120 процент ортиқ. Минерал ўғит ишлаб чиқариш эса икки баравар кўпайди.

— Маълумки, электр қуввати саноатимизнинг қони ҳисобланади. Саноат соҳасида шунча юксалишга эришган эканамиз, энергетикада эришилган ютуқлар ҳам оз эмасдир!

— Албатта. Беш йиллик мобайнида электр станцияларимиз қуввати 1,6 миллион киловатт ортди. Шунинг ўзи 1961 йилда республика-

Редактор минбари

ИНСОН— ШОИР ТАБИАТ

Мана, қадрдон Еримиз билан бирга, Қуёш атрофини яна бир айланиб чиқдик. Қуёш Еримизни ўз нурларига осилган беланчакдек айлантиргани айлантирган. Инсон эса шоир табиат, у ҳар давра айланганда бир байрам қилади, ажойиб рамзий байрам, қорли-музли, лекин энг илиқ байрам, Янги йил байрами!

Вақт бениҳоя, унинг боши-охири йўқ, уни, қуёш атрофини айлангандек, айланиб чиқиб бўлмайди. Инсон эса шоир табиат, унга бир ўлчов, мезон, вазн керак, кунлар умр вазнининг ҳижоларидир. Тарихни, ишларимизни чамалаш учун, умримизнинг маълум бир муддатда нималарга эришганимиз ва қандай талафотлар берганлигини аниқлаш учун вақтни йилларга ҳам бўлганмиз. Бу чегара, бу бўсага инсон ўйлаб чиқарган шундай шартли бир нарса бўлса ҳам, ҳаммани ҳаяжонга солади. Чунки инсон — табиатан шоирдир. Шоирни эса ҳар бир янги нарса ҳаяжонлантиради: янги кун, янги йил, янги куй, янги йўл, янги истиқбол...

Кремль соати сўнги марта бонг урганда бутун мамлакат билан баробар оёққа турарканмиз, ҳар биримизнинг кўнглимизда совет кишининг буюк ғурури билан бирга, ўзимизнинг шахсий эзгу тилакларимиз ҳам тўлқин уради. Тантанали, бир чекаси сал ҳазин бир дам. Бутун оламда, атрофингизда, шу билан бирга ўз вужудингизда ҳам сирли бир мўъжиза юз бераётгандек бўла-

ди. Утмиш орқада, ҳозирги дам эса бирдан тугади, буюк Келажак кириб келмоқда.

Инсоннинг хотиралари билан орзулари шу жойда учрашади. Инсон шоир табиат, у мана шу учрашувга байрам руҳини бағишлайди. Бу учрашунинг қувончли бўлиши учун арзийдиган хотиралар, қанотли ва дадил орзулар бўлиши керак. Совет кишида униси ҳам бор, Буниси ҳам бор.

Бизнинг йилларимиз ўтиб кетмайди, бизнинг йилларимиз абадий қолади. Менинг ўтган йилим ижод қилган дастгоҳимда, қурган иншоотимда, етилтирган ҳосилимда, ёзган шеъримда яшайди. Орзуларим эса янги беш йилликнинг буюк режалари билан ўлчанган. Келажакнинг буюклигига ишонч бизнинг ҳаётимизга мазмун бағишлайди, умримиз ҳам, ишимиз ҳам пойдор, абадий бўлиб туюлади. Йигирма тўртинчи тарихий съезд йили илгор кишилигининг ўз кучига ишончини, орзу-умидлари ва журъатини янада оширажак. Миллионларга қанот бағишлайдиган бир юртнинг граждандаримиз. Биз биламизки, ҳар бир янги йилимиз ер юзини ва ҳар бир инсон қалбини янада бойитади, янада поклайди.

Шунинг учун менинг янги йилим, бизнинг янги тарихий Босқичга кўтарилар пайтимиз, абзели туннинг юлдузли байрами — энг тантанали ва чарогон байрамдир.

Инсон орзу қилади, инсон ижод қилади, инсон шоир табиат!

мизда ишлаб турган ҳамма электр станциялари қувватидан кўп. 1970 йилда 18 миллиард киловатт-соат электр қуввати ҳосил қилинди. Ҳозир ҳар ўн кунда ҳосил қилинаётган электр қуввати 1940 йилда бутун йил давомида ҳосил қилинган электр қувватига тенглашади. Аҳоли жон бошига ишлаб чиқарилаётган электр қуввати 1940 йилдагига нисбатан 1970 йилда 21 марта ортди. Бу жиҳатдан Ўзбекистон Европа, Африка ва Латин Америкасидаги бир неча мамлакатлардан ўзиб кетди. Электр қуввати ҳосил қилишнинг тез суръатда ўсаятганлиги халқ ҳўжалигимизнинг электр билан тўла таъминланиши учун омил бўлмоқда.

— **Асримиз** — тараққиёт асри. Лекин ҳар қандай юксалишга бирор омил сабаб бўлади. Ютуқларимиз манбаини ҳам изланишлар, кашфиётлар белгилайди, шундай эмасми!

— **Ҳа.** Саноатимизда бир қанча муҳим ўзгаришлар юз берди. Халқ ҳўжалиги учун янги соҳалар пайдо бўлди, агир саноатнинг салмоғи ошди. Рангли металлургия — олтин қазичи, кимё саноатида — сунъий тола ишлаб чиқариш, курилиш ускуна ва жиҳозлари саноатида — бинокорлик-пластмасса буюмлари ишлаб чиқариш тармоқларининг вужудга келганлиги фикримизнинг далилидир.

Беш йиллик мобайнида республикамизда саноатининг ҳамма соҳаларида жуда кўп янги хил маҳсулотлар ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Фақат машинасозлик корхоналарининг ўзи эллик хил янги машина ва ускуналар етказиб бермоқда. Тўрт қаторли пахта териш машиналари, янги маркали тракторлар, тўрт тоннали пахта ташувчи янги прицеплар, пневматик Э-304В маркали экскаваторлар... Хуллас, ишлаб чиқарила бошлаган янги машина ва асбоб-ускуналарнинг сон-сонғи йўқ.

Фан, техника янгилликларини татбиқ этиш, меҳнатни илмий асосда уюштириш ҳисобига саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш 27 процент ўсди.

Корхоналарни планлаштириш ва иқтисодий рағбатлантиришнинг янги тартибига ўтказиш муҳим аҳамиятга эга бўлди. Ҳозир республика саноат корхоналарининг қарийб тўртдан уч қисми янги туслда ишламоқда.

— **Санд Каримович,** қишлоқ ҳўжалиги меҳнаткашларининг муваффақиятлари ҳақида гапириб берсангиз.

— Ҳали айтиб ўтганимиздек, қишлоқ ҳўжалигида эришган энг катта ғалабамиз — беш йилликда, айниқса, 1970 йилда кўтарилган улкан пахта хирмонидир. Қишлоқ ҳўжалигини комплекс механизациялаш, химиялаштириш, етиштирилган мўл ҳосилни йиғиб-териб олишда машиналардан унумли фойдаланиш муваффақиятларимизнинг замини бўлди.

Ғалла, шולי, сабзавот, мева, тамаки, тухум, жун сотиш бўйича ҳам республика планга нисбатан анча илгарилаб кетди. Бу кўрсаткичларни янада ошириш мақсадида Сурхон, Шеробод, Қарши чўллари, Амударё этаклари, Марказий Фарғона ҳамда Мирзачўлда 228 минг гектар янги ер ўзлаштирилди, республикамиз бўйича 400 минг гектар ернинг захи қочирилди.

— **Халқимизнинг моддий-маданий ҳаёти кундан-кунга фаровонлашиб бормоқда, шу фаровонлиқнинг омиллари нимада?**

— **КПСС XXIII съезди Директиваларида** кўрсатилган реал даромадани аҳоли жон бошига 1,3 баравар кўпайтириш вазифаси ошириб бежа-

риди. Ишчи ва хизматчиларнинг реал иш ҳақи беш йиллик планда кўрсатилганидек, 20 процент эмас, 26 процент кўпайди. Телевизор, холодильник, кир ювиш машинаси, радиоприёмник каби моллар билан савдо қилиш бир ярим баравар ортди. Бу фактлар ҳам аҳолининг моддий фаровонлиги анча ўсганлигидан далолат беради. Аҳолига маданий-маиший хизмат кўрсатиш беш йилликда икки ярим баравар, қишлоқда эса тўрт баравар ошди. 1965 йилда 417 минг хонадон газлаштирилган бўлса, 1970 йилда бу рақам 1078 мингга етди.

Партия ва Ҳукуматимизнинг эл фаровонлигини янада ошириш учун қилаётган гамхўрлиги айниқса турар жой бинолари қуришда яққол намоён бўлмоқда. Беш йил давомида Ўзбекистонда турли ташкилотлар тамонидан 26 миллион квадрат-метр турар жой қурилди. Олдинги беш йилликда қурилган уй-жой 15,7 миллион квадрат-метри ташкил этган эди. Бундан ташқари, республикамизда қанчадан-қанча болалар боғчалари, мактаблар, олий ва ўрта ўқув юрталари, театрлар, савдо шохбчалари, рестороанлар, шифохоналар барпо қилинди. Халқимиз фаровонлиги ошиб бораётганини кўрсатувчи яна бир далил шуки, бизда ҳар уч қишдан бири ё мактаб, ё ўрта махсус ўқув юрти, ё олий ўқув юртида билим олмақда. Халқ маорифининг юксалиш кўлами жиҳатидан Ўзбекистон энг йирик капиталистик мамлакатлардан олдинда туради.

Хуллас, беш йилликлар давомида республикамиз меҳнаткашлари умумхалқ иши — коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишга муносиб ҳисса қўшдилар.

— **Ҳўжалиқини бошқариш** ва иқтисодий ҳисоб-китоб бизнинг тузумимизда фан даражасига кўтарилди. Бу фанин ўрганиш ва тарғиб қилишнинг аҳамияти ҳақидаги мулоҳазаларингизни айтсангиз.

— Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иқтисодий билимларни кенг ўрганиш ҳақида яқинда чиқарган қарори бу масаланинг нақадар муҳим эканлигини кўрсатиб турибди. Қарорда ишлаб чиқариш раҳбарлиригагина эмас, меҳнаткашлар оmmasига ҳам кенг иқтисодий билим бериш давлат аҳамиятига молик иш эканлиги алоҳида таъкидланади. Мамлакатимизда бутун бойликларнинг ҳўжайини — меҳнаткаш инсон. Қарорда шундан келиб чиқиб, иқтисодий ўқишнинг аниқ тадбирлари белгилаб берилган.

— **Санд Каримович,** яқинда совет халқи планлаштирувчи ташкилотларининг 50 йиллигини нишонлайди. «Гулистон»нинг кўп минг сонли ўқувчилари номидан Сизни ва Сиз орқали бу соҳанинг фидоқор мутахассислари ва хизматчиларини чин кўнгилдан табриклашга рухсат этсангиз.

— Раҳмат. Ҳўжалиқини ва экономикани режали бошқариш ва ривожлантириш буюк Ленин таълимотининг ажралмас қисмидир. Давлат планлаштириш ташкилотларининг ходимлари яхши билидаларки, халқимизнинг фаровонлиги уларнинг ҳам фидоқорона меҳнатида ғоблиқдир.

Эркиной Юсупова Тошкент Қишлоқ ҳўжалиқ институтини тамомлагач, ўзи туғилиб ўсган Ҳўжайли районидagi Ленин номли колхозда бош агроном бўлиб ишламоқда.
В. ЛЕИЗЕРОВИЧ ФОТОСИ (ЎЎТАГ)

Бу чаноқда миллион тонналар
Вазни учун бордир ибтидо.
Юрагига қулоқ тутсанг гар,
Тинглайсан мағрур бир нидо:

«Пахта эмас, она тупроқман,
Пахта бўлиб боқдим қуёшга.
Чаноқ эмас, бешта бармоқман,
Опоқ тонгни кўтардим бошга.

Асло олтин, зарга йўмангиз,
Мен — деҳқоннинг ниятидай оқ.
Боқиб, эзгуликни ўйлангиз,
Мен — деҳқоннинг кўнглидай юмшоқ.

Мен — минг йиллик орзу,
армонлар
Саволига оппоқ бир жавоб;
Ҳўр меҳнату танти ўғлонлар
Шарафига очилган китоб.

Мен — даст тутиб Ойни елкада
Юлдузларни уйғотган хирмон —
Ўзбекистон деган ўлкада
Осмонни ҳам қучган шараф-шон!»

Абдулла ШЕР

УЙЛАР

— Оғайнилар, сизларга бир арзим бор,— деди у, нутқи якунида:— ғурумсаройликлар карвонини йигирма йил етакладим. Қўлимдан келганча. Катта рўзгор экан бу кўп ишларига ақлим бовар қилмай қоляпти. Кўнглимдаги гап шуки, ўртоқлар...

Залда безовта говур бошланиб, унинг сўзини бўлди.

— Ҳосилда районнинг олдида кетаямиз-ку, раис!..

— Йўқ, ўзингиз бўлаверасиз, мана ёнингизда биз бор...

— Галларинг тўғри. Ҳўжаликнинг ҳозирги даврида бизнинг қадимимиз калта, ўртоқлар. Катта қадамга, техника қадамини саводи йўқ одам қийналади... ўзини олиб қочмайман, менга ҳам лойиқ бир иш топилиб қолар...

— Ростини айтинг, нима гап ўзи?

Зал ўртасида ғурумсаройликлар техниканинг пири деб ҳурмат қиладиган Улмас буванинг дев кадди кўтарилди. Сирдош дўстининг кўнглидагини яхши билганидан у говурни кесди:

— Раис ҳақ гапни айтди, биродарлар. Бундан бу ёқдаги ишларга оқиз у. Нима қилмиз қариганда қийнаб! Техникага, ҳисоб-китобга омил йигитлардан биронтасини кўрсатайлик.

Улмас буванинг таклифи Акбар акага жуда маъқул тушди бироқ қарилгани уртага солган сўзи баданини сескантирди, қўли бирдан ҳа-нуз оқини бировга кўрсатмаган мўйловига бориб қолганини ўзи ҳам сезмади. Залда гуррос кулги кўтарилди.

— Шунақа омил йигит борми орамизда? — кулгини босиб кетди кимнингдир қичқириб айтган саволи.

Ҳамон минбарда мўйловини силаб турган Акбар ака дадилланди:

— Бор! Аҳмаджон Одилов. Ҳаммангизлар биласизлар: колхозда қилиб кўрмаган иши қолмади. Чангали қаттиқ, ушлаганини узди...

Ғурумсаройликлар ўша кунги Аҳмаджонни колхоз правлениесига раис қилиб сайлашди. Акбар ака бундан бу ёқ кўтара олишига «ақли бовар қилмай қолган» оғир юкни Аҳмаджоннинг елкасига ортди... Кейин бу юк яна оғирлашди: орқада судралиб қолган ҳўжалиги билан пунгонликлар ҳам қўшилди. Ленин номи колхоз районда энг йирик ҳўжалика айланди. Баъзи одамлар гижиниб: «Ҳўжалики абгор қилмас эди!», дейишди. Бу гаплар гўё Аҳмаджоннинг қулоғига кирмасди. У биринчи йилиёқ бригадирларнинг кўпини янгилади. Ўз ибораси билан айтганда, бригадага ерда раҳбарликни машина миниб ерни маромига етказиб ҳайдайдиган, гўзасини ўзи культивация қиладиган, машинада ўзи тарадиган, елиб чарчамас йигитлар қўлга олиши керак эди. Шунда тажрибага илм қўшилади, деҳқончилик маданияти кўтарилади. Шунда раиснинг юки енгиллашади, ҳўжаликнинг ривож йўлини ўйлаши, чамалаш учун фурсат қолади. «Сизлар, акалар,— дерди у, бўшаган бригадирларга,— сувчилик қиласизлар, ёшларга тажриба ўргатасизлар».

Ўзи эса, катта ҳўжаликни бетиним айланар, шу кунга зарур кам-кўстни бутлар, уйма-уй юриб қариялардан маслаҳат олар эди. Баъзан раис бир неча кунлаб кўринмай кетар, дашт, тўқай кезар ва ўйлар эди: «Ҳозирги калта қадам ўрнига машиналар одимини қўйсақ, ҳўш, унда ота-боболардан қолган обод ер бизга торлик қилмайдими?»

...Ҳўжалик ёшлар измига ўтганига уч йил тўлган кунмиди, клубда катта йиғин бўлди. Шу йили колхоз беш минг тоннадан ортик хирмон ўйди. Ғурумсаройда эллик центнерчи бригадалар қўпайди. Мелиқўзи Умрқозовнинг машиналашган бригадаси одам кучини бошқалардан уч баробар кам ишлатиб, областда энг юқори ҳосил кўтарди, ўзи янги ХВС машинасини уч юз эллик тонна пахта терди, у совет пахтачилигида катта ўзгартиш ясаган инқилобчилардан бири сифатида эътибор қозонди...

Минбарда Аҳмаджон. Баъзи одамлар, йигит бугун хўп мақтанса керак, деб ўйлашарди. Йўқ, у ютуқларни қарийиб тилга олмайди, аксинча, эътибордан четда қолиб келаётган соҳаларни санади. Чорвачилик пахтанинг даромадини кемираётганиги, бордию озуқа бостирилмаса, чорва фойдага киритилмаса, колхоз икки оёқлаб оқсаб қолишини айтди. Кейин у колхознинг беш йилга мўлжалланган истиқбол режаларини ўртага ташлади.

— Ғурумсарой ерини, ўртоқлар, энига ҳам бўйига чўзамиз. Масалан, бу беш йилликда, асосан, дарёнинг нариги бетида, Ўрач мавзеидан ер очамиз. Осон эмас, қийин ишга қўл урамиз...

Йўлдош Ш А М Ш А Р О В

Д

арахтлар яланғоч, мудроқ, гўё хаёлга толган. Қорамтир-қиғизги, нижон, яккам-дуккам барглариغا пастиқ шоҳларга илиниб турибди. Шабадага чирт-чирт узилади. Умрини зое кетказмагандай, шовул қўшиқларини айтиб бўлгандай, мамнун лапанглаб ерга ястанади.

Далалар ҳам яйдоқ. Илк баҳордан бетиним заҳмат чеккан тупроқ юкидан энди халос бўлган онадай ҳорғин, сокин, мириқиб ухлайди.

Ҳаво қулиб турибди... Осмон баланд, тиниқ, чеки йўқ. Лекин офтоб баданини илтимайди. Ҳолсиз. Гўё дамани бошқа бир куч кесиб қўйган...

Аҳмаджоннинг кўзи шу ранго-ранг, сукунга чўмган манзарада, фикран у билан суҳбат қуради, хаёлининг учи унинг осяйиш, лекин безовталиги сиртига тепмаган сирли оламига чуқурроқ кириб боради.

Табиатнинг хўп қонунлари бор-да! У тонг қоронғисида чиққанича бетиним кезди, шудгор кўтарайтган механизаторлар орасида бўлди, тоқ кўмаётган соҳибкорлар билан маслаҳатлашди, гўзапоядан сўнгги пайкалларни тозалаётганлар ишини тезлатиш билан банд бўлди, янги ер очайтганлар билан ҳамдамлашди, кейин янги ариқ чиқараётганларга бетон қоришиб юборди. Ниҳоят, кун қайтишда чарчаб-ҳориб даштнинг мана шу овлоқ жойига, олмасор четидаги ажриги сарғайиб қолган сайхонга ўзини ташлади. Шу жойдан ҳамма ёқ кўринади. Дарё ҳам. У энди бутана оқмайди: жим, тиниқ, сирти кумушдай ялтирайди. Сири тағида... Узгармас қонун. Баҳор, ёз, кейин куз, қиш... Йил шу таразда янгиланиб, умр дафтарининг янги варағи очилаверади. Нимагаки улгурсанг ундирасан, йўқса...

Тоғ томдан изгиринли шабада урди. Бандидан узилган барг шамолда пилдираб келиб Аҳмаджоннинг тиззасига кўнди. Жигар ранг. Кағизга олиб силади. Барг қирс-қирс синди. Аҳмаджоннинг юраги шув этиб кетди. Гўё ўзининг қовурғаси қирсиллади.

Яшнатадиган ҳам, ҳазон қиладиган ҳам табиатнинг ўзи. Ҳар қайсисига маълум умр, маълум юмуш юклаган. Хўш, барг юмушини адо этолдими? Қовурғаси синса ҳам барг мағрур. Хўш, ўзинчи? Бу барг қисқанига умрини ёз бўйи фақат шовуллаб ўтказмабди. Хўш, ўзинг нималарга улгурдингу нималар ҳали зимманда турибди?

Ун тўрт йил олдин қиш бошида колхозчиларнинг катта йигини бўлди. Акбар ака минбарда. Тик қомат, қуёқ қора мўйлов. Халойиққа ҳисоб берарди. Ҳаяжони авн кўриниб турибди. Одамлар ҳайрон: оғир-вазмин, салмоқлаб гапирадиган раис нимага ўқтин-ўқтин тўлқинланиб кетяпти! Кўнглида нима бор, нима деркин, нимани ўртага соларкин?

Бўтун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Синг
№

Ўзбекистон
Компартияси
Марказий
Комитетининг
журнали

№ 1 (49) 1971
Январь

1971 йилдан
чиқа бошлаган

Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг нашриёти

Залда шивир-шивир бошланди. Баъзилар ёш раис мўлжалининг кўлами ва қатлимига ҳайрон бўлса, баъзилар: «Энди тиззадан ботқоқ, шўр кечиб қолувди бизга!», деб ёжибарди.

«Менинг ақлим бовар қилмаган иш шумиди? — деб ўйлади Акбар ака.— Айтмовдимми, омил, чапдаст, деб. Янги қатламларни ҳали кўп кўтарди. Буниси нишонча, қараб туринглр-а баравар кўтартиради, ўзларинг сезмай қоласизлар».

Аҳмадҷон жим, залга қараб турарди. Рўзимат бригаданинг правленедағи ўзаро муҳокамада айтган гапи эсига тушди. Нима дедиди? Ҳа: «Ер резинками, энига, бўйига тортса кенгайсин? Хом хаёли!»

— Гапимиз шундоқ ўртоқлар,— деди Аҳмадҷон залдағи шивирни босиб,— Ишинг ҳайбатидан баъзи ўртоқларнинг юраги орқасига тортиб кетаяпти. Улар бу режанга «хом хаёли» деб бошқаларни ҳам чўчитмоқчи. Майли, улар томошбин бўлиб тура туришсин. Ора-мизда юрағида ёли бор йигитлар кўп. Шунлар билан бошлаймиз бу ишни. Беш йил ичида заҳоб ва шўр чангалдан минг гектарча ер тортиб оламиз. Пахтазорнинг бир қисмини Урайга кўчирамиз!

Ҳозирги ҳосилдор ерлар бориб-бориб тупроқ касалига — вилтга йўлиқеди, унумдан қолади, пахтани асосан янги ерлар беради, дейиш ўшанда Аҳмадҷоннинг хаёлига келмаган ёки бунни ўзи ҳам ўйламаган эди. Ушандан бери ўн йилча ўтди. Ғурумсаройликлар Увайда озмунча жойининг ботқоғини қуритишмади, озмунча ернинг шўрини йўқотишмади. Урай колхознинг пахта конларидан бирига айланди...

Собиқ раис кексалигини пеш қилиб уйда чордона қуриб ўтирмади. Узага лойиқ иш топди. Ғурумсаройда ҳануз дуруст бир боғнинг йўқлиги, устига-устиқ умрбод ҳувиллаб ётган бу дашт кишда аччиқ изғирин, жазирама ёзда қайноқ гармсел пурқаб туриши қариялар кўнглидағи аламли бир дард эди. Акбар ака чолларни ёнига олиб, даштнинг ана шу совуқ ва алангали нафасини кесишга, яхлит бир боғ яратишга киришган кезлар эди. Бир кунги, илк баҳор эди шекилли, Аҳмадҷон дала айлиниб юриб чоллар ҳузурига берди. Улар юз гектардан ортиқ жойининг йирик тошларини териб ҳар жой ҳар жойга уюшибди, мисранг ва чўкичлар билан хандақчалар қазиб қўйишибди. Акбар ака раисни бошлаб юриб чоллар ишини кўрсатар экан, виқор билан томоқ қириб қўйди ва: «Ўзларинг ҳам дейман, билиб келасизлар-да, аммо, дашт сизни, йўқлаб турувди, кўрдингизми, оғзини очиб кўчат сўраяпти», деди қулиб. У энди илгаригидек, мўйловининг оқини яширмас, кексалик кўндирганимида, ҳар қалай, ғурур билан силар эди. Аҳмадҷон эса чоллар ишини кўриб яраб кетган, аини вақтда, бу ерда тилла топгандай ҳаяжонланар, ҳаяжон ичида ўй сурар эди. «Бир чимдим тупроқ йўқ!» деб юборди у ахири. «Сув кириб турса, йирик тошлар чўкаверади, бети қумлайди», деди чоллардан бири. Аҳмадҷоннинг ўйи теранлашди: «Қари билганини пари билмайди, рост гап!»

«Рост айтди чол, тошни, даштни қув, бош бўл бу ишга!» деган нидо эшитди у. Ёнида гўё дадаси турарди. Етим қолганда Аҳмадҷон ўн икки ёшдамиди, аниқ эслаёлмайди. Аммо дадасини ҳозир барала кўрди: бўйи-баси, ранг-рўйи, қора кўнғир соқол-мўйлови, сиполиги, салобатли товуши — ўша-ўша, Аҳмадҷон болалигида кўриб юргандай. У бир энтикди, нидо такрорланиб вужудини қулоққа айлантирмаганда, шу мўйсафидлар ҳузурда беихтиёр қичқириб юборармиди: «Қулоғингда бўлсин, бу ерга, дарё бўйига дастлаб макон қурган аждоғлар ҳозирги унумдор ерларни ана шу дашт бағридан тортиб олишган. Оз-оздан. Неча-неча йиллар давомида. Машаққати, заҳматига чидаб... Мен ҳам шу даштнинг четига бир қулоқ сув чиқартирай деб кичкина ариқ қазिशга бош бўлган эдим. «Бир газ ариқ қазиган одам каъбага борганнинг савобини топади», деб ташвиқот қилувдим. Ушанда «Жамият» ширкатини энди тузган эдик. Эсларсан, кейин шу ариқни қазिशга қарши бўлганлар: «Дин ўчоғи каъбани мактаган», деб тўхмат қилишган эди... Йўқ, сен даштни қув, бўшашма, ўғлим!»

Аҳмадҷон ҳушини йиғиб олди: «Қасамд қиламан, бор иқтидоримни дашт қиёфасини ўзгартириш, Ғурумсаройни обод қилиш учун эрми кўтаришга сарфлайман!»

У чолларга ҳушол қаради: «Кўнати-ку эрта-индин етказиб берамиз, отахонлар. Аммо мана бу териб-уйиб қўйган тошларингиз учун катта муқофот оласиз, фақат бир шарти бор: машиналарга ортишворасизлар».

Чоллар хурсанд. Баъзиларнинг дилидан: «Терилган тоша ҳам пул тўласа, нима қиларкин буларни!», деган фикр кечарди...

Чоллар даштда боғ-роғлар барпо қилишди. Катта боғ: 286 гектар. Пахта даромади ёнига энди боғлар ҳам ўз ҳиссасини қўша бошлади. Ғурумсаройликлар дастурхонини энди кишу ёз мева беазаб турибди. Ҳамама ҳали-ҳали: «Раис бува» деб ҳурматлайдиган мўйсафид Акбар аканинг ташаббуси, ҳиммати билан барпо бўлган боғ мевалари.

«Кекса коммунистман, деб гердағинини ҳануз Биров кўрмади, эшитмади,— кўнглидан ўтказди Аҳмадҷон,— расилигида ҳам, ҳозир ҳам. На меҳнатини пеш қилади, на баъзиларга ўшаб финийди. Эртадан-кечгача чурқ этмай, гоҳо хуши келса, эсида қолган бир кўйни хирғойи қилиб, қўлида қайчи ё кетмон, боғ иинда юради. «Қимирлаб турибмиз», деб қўйди баъзан. Шу боғнинг уч гектарини ўз жамғармасига барпо қилиб, мевага кирган йилчи колхозга берди. Бунни бирон жойда айтиб, мақтанганини ҳануз ҳеч ким эшитмаган. Коммунист. Одам! Унинг ана шу сифати ҳаммамизга ибрат. Умр ўтказиш ибрати. У пивёдами, от ё эшак миниб ўтадимми, бари бир, одамлар унинг истиқболига ўринларидан туришди, олдинроқ салом беришга шошилшадди. Қани энди, ана шундай камсукумлик, камтарлик ҳаммага насиб бўлса!»

Кейин нима бўлди бу даштда? Катта ёшдағилардан тортиб мактаб болаларгача даштга ёйилди, тош теришди, машиналарга ортиб қишлоққа ташишди. Кейин тошдан тозаланган ерларнинг бир-икки жойи қади кўрилди: сажкиз метр чуқурликда ҳам тупроқ асорати кўринмади!

Бу гап районда ҳам оғизга тушди. Райкомнинг янги секретари аччиқ-тирсик сўз ҳам қилди: «Раис тентак бўлибди! Тош тердириб, колхознинг пулини совуряпти...»

Бу гаплар Аҳмадҷоннинг қулоғига етар, гўё у эшитмас, ишни тўхтатмас эди.

Шундоққина биқинларида қанчадан-қанча майдон фойдасиз ҳатто экин ва одамларга зарар етказиб ётадими? Йўқ, бунни инсонга фойда келтирадиган, колхозни бойитадиган ер қилишади. Тўғри, қийин, жуда кўп меҳнат, машаққат талаб этади. Ҳозир сув бор, қудратли техника бор, бу техникани эгаллаб минган ақли югурик ёшлар етишди. Қалови топилса қор ёнади!

Ғурумсаройнинг ақли югурик тупроқшунос йигитлари шувоқ унмаган тошлоқни қандай қилиб унумдор ерга айлантирдилар? Дастлаб икки-уч йил тошлоққа бугдой ва арпа сочдилар, максажўхори ўстирдилар. Кейин пол кўтариб сув қамқадилар, икки йил шולי ундирдилар. Сўнг дарёнинг оқ куми билан сомаз тупроқ тўкиб, ўйитлаб чигит қададилар... Уша йиллик мўл ҳосил ундирдилар...

Пол районидagi Ленин номи колхоз раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Аҳмадҷон Одиллов.

Е. КОРНИЕНКО фотоси (ЎЗАТАГ)

Қиш кунлари эди. Йилнинг бу фаслида кунларини фақат янги ер очиб текислаётган, дарё ва канал ёқасига наосиллар қуриб, далага қувур ётқизаётган, янги ариқлар чиқараётган йигитлар орасида ўтказадиган, ҳатто кўпинча ўша ерда ётиб қоладиган раис беш-олти кундан бери Бухгалтериядан чиқмай қолди. У гоҳ чўт қоқар, дафтарига алланималар ёзар, гоҳ пешанасини қулаб уйга толар эди. Раисни бу ҳолда кўрмаган одамлар ҳайрон: нима бўлди экан, Бухгалтерлар ҳисобдан адашдимми, ўзи тафтиш қиляптими?

Аҳмадҷон ёзувини йиғиштириб, индамай чиқиб кетади, кўчама-кўча юриб қишлоқ айланади, уйма-уй кириб кунни кеч қилади. Қайтиб келиб, тун ярмагача ҳисоб-китоб қиледию яна индамай чиқиб кетади. Кўнглида улкан режа, Ғурумсаройнинг истиқболи камол толар эди.

Колхоз машиналашган, бақувват, йирик хўжаликка айланди. Ўн икки йил ичида! Техника паркидаги машиналарга илгариги район машина-трактор станциясини қиёс қилиб бўлмайдилар! Паркида турли қувватдаги 176 трактор, 44 пахта териш машинаси, 55 автомашина, яна комбайнлар, бульдозерлар бор. Механизаторлар саркардаси марҳум Мелиқўзининг шогирдлари, издошлари 214 киши. Мирзали, Йўлдошали, Фозилжон, Собиржонлар. Анорқон, Маърифат, Замриралар... Икки-уч йил олдин ўнинчи синфини битирган бу йигит-қизларнинг ҳар қайсиси машиналашган бригадаларнинг раҳбарлари. Урушдан олдин мактабда муаллимлар беш-олти киши бўлиб, қишлоқ зиёлиси шунлар эди. Ҳозир мактаблардаги муаллимлар юзлаб. Эндиликда булар ёнига колхозчиларнинг соғлигини сақлайдиган врачлар, меҳнат заҳматини олқасига ортган янги техника зиёлилари қўшилди. Колхоз йилгига уч ярим миллион сўм устида даромад оладиган бўлди.

Коммунистлар партияси қирғ йил мобайнида қишлоқда қурган олтин кўприк — коммунизм кўприғи шу эмасми!

Қайсидир китоб ё мақолада ўқиганлари эсига тушиб, Аҳмадҷон-

нинг мийғига кўпги югурди. Дунёда Сан-Марино деб аталадиган бир давлат бор экан, умумий ер майдони 60 яри квадрат километр экан. Ленин номидаги колхознинг умумий майдони 135 квадрат километр. Яна бир Андорра деган давлатнинг аҳолиси 5 минг киши экан. Ленин номидаги колхознинг (ҳолига 6 минг 410 киши)

Аҳмадjon бирдан пешанасини уқалай бошлади «Шундоқликка шундоғ-а, аммо ўз меҳнати билан шу ерни кенгайтирган, шу бойлигини яратган ҳақ нега хануз гуфта девордан иборат пахтакам кулбада яшаб келяпти? Еки бу одамлар яхши турмуш шароитида роҳат қилиб яшашни хоҳламайдиларми? Хўш, бой, пешқадам колхоз қишлоғининг ҳалигача янгиланмаганига ким айбдор? Биз, правление раҳбарлари, аввало, мен!»

Раис кечқурун қишлоқ кўчаларини йиғдирди. Дастурхон устида улар билан шу масалани гаплашди. Эски қишлоқ турилганда унга доя бўлган авлод вақиллари кўпгина қимматли фидрлар айтиб, раисни бу ишга руҳлантирдилар. Бу масала коммунистларнинг умумий йиғилишида батафсил муҳокама қилинди, қишлоқни янгидан қуриш асосий вазифалардан бири, деб таъкидланди. Колхозчилар йиғилишида эса қурилишга ҳар йил ўрта ҳисобда бир миллион сўмгача маблағ сарфлашга қарор қилди. Кейин қишлоққа лойҳачилар келишди. Гурумсаройдан Пунгоғача — ўн саккиз километрга қўзилган янги қишлоқнинг плани тўзилди.

Аҳмадjonнинг пул сарфлаб йиғдирган тош-шағаллари энди ишга тушди. Кўчаларга ётқизилиб, асфальт қилинди; уйларнинг пойдеворига асқатди; армени усталар катта тошларни кесиб гишт ясодилар, кўркам уйларнинг анчагинасини шу тош фидрлар билан қад кўтарди.

Беш йил ичида қишлоқнинг қиёфаси ўзгарди. Унлаб белд, катта кўчалар очилди. Кўчаларнинг икки ёқасида замани уч метр баланд, тўрт-беш хонали кенг, ёруғ уйлар, газ, водопроводи билан орқасида чорбоғлари билан, кўркини кўриб кўз қувонади. Икки қаватли идора, почта ва телефон стнцияси, ўрта мактаблар, спорт заллари, катта стадион билан. Юзлаб хонадон янги ёштин уйларга кўчиб кирган, янги, маданий шароитда яшашпти. Аммо ҳали иш давом этапти. Гурумсаройни улкан қурилиш-монтаж майдони дейсиз. Область қурилиш ташкилоти ёнида Мэлс Тожибоев инженер, уста Хомид бошлиқ колхоз бинокорлари бригадаси ҳам қишлоқнинг бир томонини қурапти: тезкорлик, хунар ва маҳоратда ким ўзгаре!

Энди қишлоқ зивиллари қаторига янги бир отряд, янги касб эгалари — бинокор зивиллар қўшилди.

Бироқ раиснинг кўнгли хижил. У, қурилиш шу беш йилликда асосан тугалланди, деб ўйлаган, қурилиш ташкилоти бошлиқларининг сўзига ишонган эди.

Алдадилар! Қандай, нимага, нима учун?

Ишни бир бошдан, йиғинчоқлик бошламай, беш-ўнга эмас эллиқлаб бино заминини бир йўла ўйдилар, бир жойдан эмас, бир-бирига олис жойлардан. Пойдевор кўтариб, кўпларининг гишти ҳам териб қўйилди. Иссиқлик берадиган қозонхона ҳам қишлоқ, иссиқлик трассаси, канализация ўрнларини қазиб, қувурлар ётқизишди устини беркитмай ташлаб қўйишди. Икки йилдан бери бу трассаларга сув кириб, қувурларга лой тўлди. Энди бари бир буларнинг кўпини янгилаш керак. Яна меҳнат, харажат. Кўтарилганига уч йил бўлган биналар устига қачон тўриал чикариб ёпишадилар? Қурилиш бошлиғига айтлса, гоҳ «Материал йўқ», дейди гоҳ «Ишчи кучи кам», дейди. «Намоётнинг миллион сўмдан ортқ пули бекорга банд бўлиб ётаверадими?», деса, қурилиш бошлиғи елкасини қисади. Трест бошлиқлари хабар олиб, текшириб туришмайди. Еки бу одамлар масъулиятни ҳис қилмасликка, пала-партиш иш тутиб, вақт ўтказишга кўникиб кетишганими? Нимага, нима учун?..

Ахир масала марказий ташкилотларга етди. Иш бошига алоқадор министрлар ҳам келишди. Иш жалдлашгандай бўлади секин-аста яна ўз ҳолига тушиб қолади. Аҳмадjon шуларни ўйлаб, хит бўлади: «Йўқ, бу суратга кўнамаймиз!»

Бу беш йилликнинг сўнги йили — 1970 йил тугаяпти. Колхоз бу йил ҳам пешқадамликни кўздан бермади. Дехончилик ва чорвачилик маҳсулоти ўтган йилгидан анча дуруст. Умумий даромад уч ярим миллион сўмдан анча ошди. Бу раиснинг кўнглини тўлдиролмас, аксинча, ташвишни кучайтирар эди.

У қорайиб кўринган, хориб ухлаб ётган далаларга разм солдию, нимгадир бош чайқайди. Тупроқ носоғ, Аҳмадjon эсини таниганидан бери нуқул пахта экилиб келавтган ерлар тупроғи қаттиқ касалга йўлиққан — вилт, тупроқ ўз оқисидан маҳрум бўлган чорчаш касали. Қизиқ экин ёз бўйи янаша ёсади, август бошларида кўсақлар энди етила бошлаган вақтда гўза барглари бирданнига оқарди, кейса деҳқонлар ибораси билан айтганда, оқ палак бўлади. Кўсақлар вақтидан илгари тўлиб, кулиб эмас, мадорсизгина оғиз очади: қўлга на пахта, на чигит чиқади...

Гурумсаройликлар бу дардининг нималигини билишарди. Давоси — фақат алмашлаб экиш. Тупроқни фақат шу усул соғайтиради, янглайди. Лекин бутун-бутун унсталар алмаштирилса, пахта майдони камаяди, на чорай...

Улар тупроқни даволаш тadbирини кўришди: бериладиган ўит нормаси кўпайтирилади, машиналарда гўнг, соғлом тупроқ келтириб тўкилади. Кор қилмади. Августда оқ палак авж олаверди.

Гурумсаройликлар пахта етиштиришга колхозчиларнинг манфаатдорлигини, рағбатини ошириш ниятида ишлаш усулини қайта тажриба қила бошлаган эдилар. Бу усул ўз афзаллигини кўрсатди: колхозчилар кўпроқ ҳақ олиш учун ҳосилни оширишга, куч, тажриба ва билимини гўза парваришига сарфлашди.

Шундай кунларнинг бирда раис Анорхон Эргашева бригадасида ташкил бўлган бир звено гўзаларини кўздан кечиришга борди. Звено аъзолари ҳаммаси қўлида кетмон, куракча, теша — пуштадаги қуруқ тупроқни кечатиноа сув ўтган эгиз ичига тушириб юрибди.

— Ҳа, нима гап?

— Мана бунга қаранг, раис.

Аҳмадjon разм солди. Суғорилган эгиз ичи тарс-тарс ёрилиб кетибди. Демак, ана шу ёриқлардан илдизга ел уради, гўза аста-секин қурияди.

Бу тadbир ҳамма бригадаларда қўлланилди. Бироқ ҳар сувдан кейин эгиз ичига қуруқ тупроқ тўкаверишга куч етказиб бўладими? Шунча кўпки, бари бир ҳаммасини беркитиб бўлмайди. Озумича ерни, бор пахта майдонининг учдан икки қисми Кўлхозчилар, ҳар қалай, илгари 45—50 центнердан пахта бериб келган ерлар ҳосилини ўрта ҳисобда 27 центнерда тўхтатиб турдилар. Янги ерлардаги бригада-звенолар эса, булардан анча кам меҳнат сарфлаб 50—60 центнергача ҳосил олдилар. Колхозчиларда янги ерга ўтиб ишлаш майли кучайди. Раиснинг дилини бу ташвиш ҳам қаттиқроқ хижил қиларди. Аҳмадjon бундай вақтларда қарияларга мслахат солиб, уларнинг кўнглидагини билиб олади. Омон бува билан Мамадали полеводга: «Оқ палак касалининг бошқа бирон давоси борми, отлар? Қийналиб кетдик-ку!» деди Аҳмадjon ўйчан ҳолда. «Йўқ — дейишди улар, — Тупроқ жери битин, ўит унга мой бўлмайди, ўелим. Ер кам эднчо ҳар уч йилда экинни алмаштирардик. Таомил шу».

Аҳмадjon ўйлиниб қолди. «Ҳар уч йилда алмаштириш» деган сўзларини дилида қайта-қайта такрорлади, гўё миясига қўйиб олди.

Ҳар нарса ўзоқ изланиш билан топилади. Тажриба қилиб кўриш, неча бор синовлардан ўтказиб давомида ривож топади. Ахир, Аҳмадjon эсини таниганидан бери пахтачилик соҳасида неча бор ўзгаришлар бўлди! Чигит сочиб экилди, жуяк тортиб қадалди, эгиз усулида тор қатор квадратлаб, кенг қаторлаб экиш тарафдорлари... Бунда мутахассис олим ва тажрибачо деҳқоннинг илми, тажрибаси бетиним ишлади. Ҳамма баравар изланди. Аммо бэъзан шундай дарв ҳам бўлдики, шўхрат орқасидан қуванлар фикри устун келиб, бир жойда дуруст нагича берган усул ҳамма районларга баравар мажбуран татбиқ этилди. Ана шу Омон бува, Мамадали полевод каби тажрибали деҳқонлар неча йиллаб ўз фикрларини кўнглиларидан чиқаролмай юрдилар. Ҳар қалай, изланиш давом этади. Инсон фикри тўхтаб қолмайди. Фикр тўхтамас экан, у адасҳа, хато қилса ҳам бари бир ирвожланишнинг катта йўлини топади. Аммо бунда, дадиллик, иш кўзини билиб босилган дадил қадам ҳал қилувчи ўрин тутади.

Бу йил, беш йилликнинг сўнги йилида янги марралар збт этилди. Республика деҳқонлари йилни баланд руҳ билан якунладилар. Улар 4 миллион 665 минг тоннани орқада қолдирдилар. Беш йил олдинги хирмон бу йилгиса ёнига уйилса фарқ ана шунда аққол кўринади. Бу, тўхтамас фикр, тинмай изланиш, дадил қадамлар самараси. Биз коммунистларнинг ўзимизга ҳо аюбойб аънанамиз бор. Йил охирида бўлгуси йилларга, бир-бирдан баланд янги марраларга кўз ташлаймиш. Шуларга етиш, збт этиш учун ўзимизни қоғаймиш. Бу бизга Лениндан мерос қолган. Ана шу аънанани кўз қорачигимиздай асраймиш, йил сайин ривожнинг пўлат отига минди раверамиз. 1971 йилнинг баҳорида Партияимизнинг XXIV съезди бўлади. Мамлакатимиздаги коммунистлар — ишчилар, деҳқонлар, зивиллар бу улуг анжуманга ўз вақилларини йўллайдилар. Съезд ўтган беш йилликни якунлаб, келгуси беш йилда коммунизм сари босилган деган қадамларнинг янги паҳлавон режаларини чиғиб беради. Ленин дилимизда, ёнимизда, ўзи бош бўлиб, янги, юксак чўққиларга бизни ўзи йўллайди, ўзи руҳ, куч-қувват бағишлайди.

Гурумсаройликлар ҳам шу чўққиларга чиқишга ўзларини иш, кураш давомида олдиндан чоғлаб келдилар. Пунгон даштида аллақанда ер ўзлаштириб қўйдилар, қирқ метр баландликка сув чиқардилар.

Аҳмадjonнинг миясида шу фикрлар бир-бирига навбат бермай айланарди. Ҳозир у колхоз янги беш йилликнинг пахтачилик соҳасидаги чўққиларига қайта назар ташлар экан, колхозининг янги беш йиллик режаларини хаёлидан ўтказди:

— Суғориладиган майдонларга яна 1105 гектар янги ер қўйилади. Бу катта майдоннинг ҳар уч йилда алмашлаб экиш имконини беради. Натнжада вилт касали билан оғриган тупроқ даволанади.

— Гўзани кенг қаторларда ўстириш ривожлантирилади. Бу усул синовлардан ўтди. Беш йиллик охирида колхоз ҳар йили 6900 тоннадан пахта етиштиради. Бу ҳозиргача олиниб келинган пахтадан 1128 тонна кўп.

Об-ҳаво устма-уст ноқулай келган кейинги икки йилда ҳам колхоз ялпи ҳосилдорлиқни 35 центнердан туширмади. Бунда звеночилик муҳим ўрин тудди. Бу беш йилликда бригада-звеночилик усули янада мустаҳкамланади.

— Янги беш йилликда машиналарни икки-уч смелналаб ишлашга кўчйриши керак. Бунинг учун механизатор кадрлар икки баравар кўпайтирилади. Ешларни хўнар-техника мактабларида, махсус курсларда ўқитиш, тажрибали меҳнатчиларга шоғирд қилиб бикиришига ва йигит-қизларни ота касбини, деҳқон деган номни хўрматлаш, улуғлаш руҳида тарбиялашга алоқида эътибор берилади.

— Янги қишлоқни қуриш, уйларни колхозчиларга ўзоқ муддат билан қарзга бериш асосан тугалланади...

Машина-ремонт ишонаси, унинг мутахассис кадрлари-чи, беш йиллик охирига бориб улар қай даражага етадил? Ҳа, колхозчилар учун тоғда қурилатган дам олиш уйи...

Сирдарё усти ялтйраб, гўё секин, жим оқарди. Унинг бу сокинлиги Аҳмадjonга ёқмади. Унинг тўқиллари сапчиб, қирқоқчи бўзиб, ҳайқириб туришига ўрганиб қолганиданми, 8 хабллари ўзини тўқилантирганиданми, бош чайқаб ўрнидан турди. Айтмоқчи, колхоз партия комитети, правление эртага кечқурунги колхоз активларини чакирган. Шу масала муҳокама бўлади. Раис доқлад қилады. Ҳозир идорага бориб, рақамларни аниқламоса, ўтган йилгилари билан қайта қиёсланса бўлмайди.

У олмасор ёқалаб одимлар экан, даракнинг тепа шохларидан бирда, барглр орасида яшириниб қолган катта олмани кўрди. Силкити туширди. Нақшин. Роса етибди. Пахталиги ўнгирига ертди-да, кўрсиллатиб чайнаганча қадам ташлади.

Мирзааҳмад Мирзаалиев Навоий нимё комбинатида темирбетон конструкциялари монтажчилар звеносига бошчилик қилмоқда. Унинг звеноси КПСС XXIV съезди шарафига меҳнат вахтасида туриб, ишлаб чиқариш топшириқларини муттасил ошиғи билан бажариб келмоқда.

А. ГОРОКРИК
фотоси (УзТАГ)

ЎЗБЕКИСТОН ЛЕНИН ЮРТИДА

Тошкентдаги Ленин хиёбонида Европа ва Осиё, Россия ва Ўзбекистон табиатини кичик миқёсда акс эттирувчи декоратив боғлар яратилиши, бу ерда Волга соҳилининг оқ қайин, жўка ва эманлари яшнаб ўсажаги ҳақида журналимизда хикоя қилган эдик.

Худди шунингдек, Ленин ватани Ульяновскда ҳам ажойиб Дўстлик боғлари яратиладиган бўлди. Буюк она-Волга қирғоғида яшил-ишқомлар, азим чинор, хушбўй жийдазор, серқуёш чаманларни кўз олдингизга келтиринг. Тепада Дохий Мемориалининг оқ мармар комплекси қад кўтарган. Кўҳна Симбирскнинг соҳил томонидаги ёғоч уйлари, тор кўчалари ҳам контраст учун сақлаб қолинган. Булар олдида боғлар қўйнидаги буюк Мемориал яна ҳам катта рамзий таассурот касб этади. В. И. Ленин туғилган оддийгина ёғоч флигель унинг улғувор бағрида ардоқлаб сақланади. Флигель ёнида Ульяновлар оиласи яшаган уйча. Бу ердан Волганинг нариги қирғоғидаги бепойн далалар, яшил қирлар кўриниб туради.

Мана шу ердан соҳил томонга жуда катта амфитеатр зина-зина бўлиб қиялаб тушади. Бўлажак Дўстлик парки мана шу. Амфите-

атрнинг ўрта бир ерида ўн беш қардош республиканинг ўн беш рангдаги гулзорлари яшнаб туради. Ундан пастроқда эса миллий боғдорчилик аъёналари асосида барпо этилган гўзал боғлар, хиёбаналар бошланади.

Ўзбекистон боғида декоратив дарахтларимиздан ташқари, яшил қишлоқ кўчаларини эслатувчи йўлкалар, боғзор «ҳовлилар», гул қўйиладиган тоқчали деворлар, ўймакорлик санъатининг асл намуналари бўлган бежирим эшик, дарвозалар, қирқ оғайни гуллар чирмашган шийпон ва катта сопол вазаларда яшнаган гуллар... Фарғонанинг мирза тераклари орасида атир гул чирмашган арklar, мажнун тол ва зилот ҳовузли сокин гўшалар, шарқ усулидаги ажойиб сайроғҳлар бўлади. Қуёшли Ўзбекистонимизнинг бу кўркем манзараси Волга томондан яққол кўзга ташланади, уни дарё сайёҳлари ҳам кема палубаларидан кўриб қувонажаклар. Бу ўзбек тупроғининг Ильич ватанидаги кичик бир парчаси десак бўлади.

Қардош элларнинг Волга соҳилида барпо этиладиган Бу улғувор, ранг-баранг Дўстлик паркиннинг лойиҳасини Россия, Урта Осиё, Кавказ ва Болтиқ бўйи санъаткорлари ижод этдилар. Тошкентлик мутахассислар ҳозир Дўстлик паркиннинг «Ўзбекистон» участкасини беш, унинг амалий чертёжлари устида ишламоқдалар.

Яқинда жонажон Ўзбекистонимизнинг гўзал бир парчаси Волга соҳилига кўчиб боради. Бу сўлмас боғ, Дўстлик гулшани халқларимизнинг дохий Ленинга бўлган буюк муҳаббатининг рамзи сифатида мангу яшнаб туради.

Абдулла ОРИЕВ

Қарши Қўшиқчи

Отамга бағишлайман.

Мен бу чўллар қўйнида туғилиб топдим камол,
Кўҳна сардобаларда кўмилиб қолди дардим.
Лекин нарра арслондан сут талаб қилган мисол,
Олис шаҳар, тоғлардан илҳомимни ахтардим.

Гоҳо топдим мен уни, гоҳида қолдим иочор,
Оғир ўйлар ҳам сурдим Сирдарё бўйлариди.
Шеърлар битдим гоҳида ўжар ва мажнуншиор,
Саргашта булбулларнинг беусул куйлариди.

Дўстлар орттирдим бунда турфа хил, турфа одат,
Гоҳо бирисин топсам, бирисини йўқотдим.
Меҳмон бўлди бу ерда қалбимга илк муҳаббат,
Олис кечалар унинг ғуссасини ҳам тортдим.

Мана бу кун, эй юртим, ғоз турибман қошингда,
От айланиб жойини топар, деганлар доим.
Сен ҳақингда шеър битиш шарафи бор бошимда,
Эй, сен саҳройи халқим, эй сен, туғилган жойим.

Ким айтади қўйнингди илҳом бор деб доимо,
Хўсусан, саратоннинг ёнб турган палласи!
Бир нафас таклифинга ташриф этса мабодо,
Ҳар қандай шоирнинг ҳам пир бўлар ҳафсаласи.

Бу ерларнинг бори шу: қип-қизил саҳро бари,
Фақат сароб жимирлаб чорлар сирли базмга,
Унча ҳам сулув эмас саҳронинг жонзодлари,
Насрга ярашмаса, ярашмайди назмга.

Лекин унинг баҳори, о, сен, чўллар баҳори,
Соғинтирган онамнинг дийдори сендай ширин.
Эрта кун қовжирашдан бўлса ҳам дилда зори,
Лола каби хандону тубда доғи яшрин.

Оёқланган қўзндай довдирар елда майса,
Кўм-кўк мовий осмонда козиб юрар оқ булут.
Тўрт тараф қисиб келиб, ногоҳон жала қўйса,
Оламга анқиб кетар минг хил кўкат, минг хил ўт.

Лекин офтоб забтидан қочиб боради баҳор,
Ношуд сайёд дастидан қалби қон оху каби.
Хайр, энди баҳорим, кўришгунча то дийдор,
Махшар келмай юмилди баҳорнинг, қақроқ лаби.

Шундайин шитоб билан ўтдию кетди кўклам,
Заъфарон адирларда тентирар энди кўюн.
Бамисоли шаддод қиз бир бора ақлаб қарам,—
Сўнгра лабин чўччайтиб қилгани каби ўйин.

Қайноқ бир тўзон ичра гуркирар энди осмон,
Бош устингда ўт пурқар самонинг аждаҳоси.
Аста-секин кун қайтар, бослар қайноқ тўзон,
Елар оқшом нафаси — салқин тун ибтидоси.

Ҳар недан гўзалроқдир балки чўл кечалари,
Уфқлар қафтдек равон, кўк сочган бор бисотин,
Термулсанг кўрингайдир жаннатнинг гўшалари,
Юлдузлар чуғурлашиб сўйлашар тафсилотин.

Сизни жондан севаман, о юлдузли кечалар,
Қўйнингизда ниҳондир сирли ва дилбар хаёл.
Сизни суронли кунлар кўмсаганман нечалар.
Сиз билан танҳоликда сўзлашсам, деб бемалол.

Лекин шаддод ҳаётнинг юлдузда борми иши,
Исонлар бор — юлдуздан юлдузлар қадар йироқ.
Исонлар бор — ўзидан бўлак йўқдир ташвиши,
«Савдойи» деб атайди шоирни улар кўпроқ.

Гина қилиш энди бас, гапни ҳар ёққа бурсанг,
Хилма-хил кудуратлар чиқа берар қатма-қат.
Хуллас, гул ва юлдузни бир четга қўйиб турсанг,
Бу ерларнинг бори шу — қип-қизил саҳро фақат.

Йўл юрсанг — ҳар бир жойда работлар вайронаси,
Искандар, Қўтайбадан қолган соғсиз даҳмалар.
Бу ерларда илк бора янгради Темур саси,
Чингизийлар бошига солиб қўрқув, ваҳмалар.

О, улардан не қолди! Турфа ривоят фақат...
Бирови курганини бошқаси қилди вайрон.
Вақтинг бемалол бўлиб, сўйлай берсанг ҳикоят,
Ҳаттоки Фирдавсий ҳам боқарди сенга ҳайрон.

Ва лекин шу фурсатда қалбимда ҳасрат билан
Ўзбегим дийрининг кечмишини ўйлайман.
Мен бу кун дўстларимга афсус, надомат билан
Ерга чўп қадамаган амирлардан сўйлайман.

Менинг мангит элимдан уйқучи Саид Олим,
Чўл ошиб Хисор томон чиққан маҳал йўлга
Жилвадори бўлмаса юган тортмаган золим!
Қайси ҳафсала билан сув чиқарсин бу чўлга!

Шу боисдан саҳронинг қалбида бир гўр ётар,
У менинг бобом қабри, қизимнинг бобожони.
Хар ўтганда руҳимга туганмас қайғу ботар,
Қултум сув ҳасратида узилган йигит жони.

У бир замон қудуқнинг тубида қолган экан,
Сув кўзин очай деса — босиб қолибди тўпроқ.
Шум ажал бояқшининг пойидан чалган экан,
Тўғрироғи — муҳтожлик дастини қирққан кўпроқ.

Мен бу кун саҳар чоғи, заррин қуёшга боқиб,
Шу шўрлик аждодимнинг номини шеърга солдим.
Масканин ёритмоққа қалбимда шуъла ёқиб,
Лавҳи ёдин битмоққа туилардан сиёҳ олдим.

Мен унинг набираси, қўлимда қалам билан,
Қалбимда алам билан пойига қўйдим қадам.
Унинг-ку иши йўқдир бу тирик олам билан,
Лекин орузси бор-ку, ният топмас-ку барҳам.

Ҳа, қудуқлар тубида қўмилиб кетмас армон,
Хар қандай заволнинг ҳам бордир сўнги, ҳудуди.
Қабрлар тепасида ёнган ўт ҳам бегумон
Биронта ўксик қалбнинг чақнаётган ўмиди.

Бу жойлар обод бўлар албатта эрта-индин,
Гуристон гулистондир, Муқимий айтган мисол.
Лекин ўтган боболар бу ишни билармикин,
Билармикин, теграсин қуршаб турганин иқбол!

Бу кун боболар руҳи, орузси чаппор урар
Менинг азамат юртим — ўзбекининг саҳросида.
Ҳазрати Хизр эмас, Жайхуннинг саси юрар,
Саксовул босиб ётган чўлларнинг маввосида.

Мен-ку шеър ёзмасам ҳам саҳроларга сув чиқиб,
Шу буюк мамлакатим обод бўлиши тайин.
Лекин она халқимнинг ўтмишига кўз тикиб,
Келажаги ҳақида ўй сургим келар майин.

Иложин топса агар, кетмоннинг дастасин ҳам
Ерга қадаб, термулиб, кўкартиргучи бу халқ,
Жазм этса кўкка бўяр жаҳон харитасин ҳам,
Бугун чўлга чиқибди, нияти топсин барҳам.

Бугун у Жайхун сувин келмоқчи чўлга бошлаб,
Жайхун бу — ўз халқимнинг ўз армони, дунёси.
Ярашмас бу дарёга ўтирсанг қармоқ ташлаб,
Жайхун бу кучга тўлган Ватанининг дарёси.

Мен унинг бўйларида ўйларга толдим узок,
Қирговул ҳониш қилган тўқайларга бурдим юз.
Бир томон Туркман эли, бир томон Қорақалпоқ,
Ё насиб, деб Жайхунга чўкка тушиб тиккан кўз.

Дарё-чи, шамшир каби ялтираб ётар дарё,
Тушовидан бўшалган от каби чопар сарсон.
О, сен дарбадар дарё, о, сен серхатар дарё,
Бунчалар вазминсану бунчалар қув, ўжарсан!

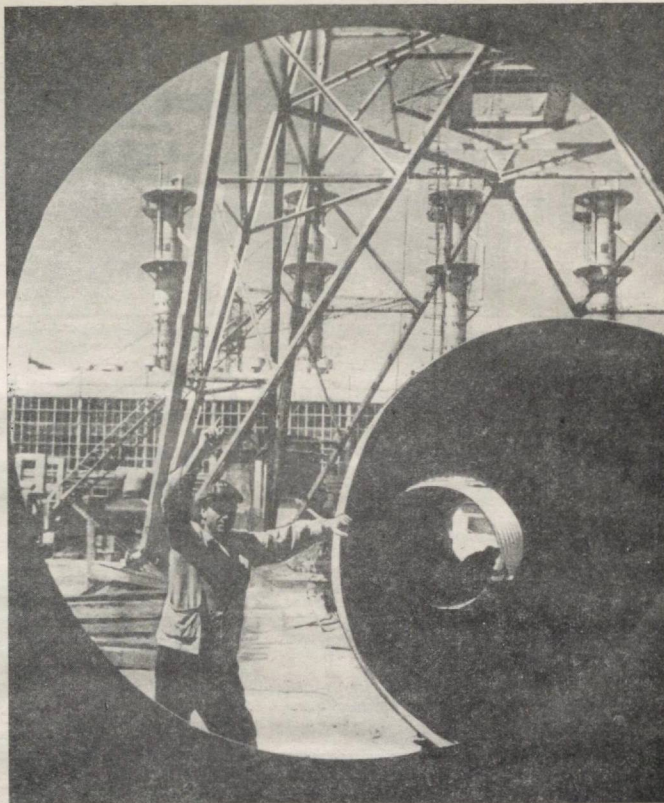
Сен қайга ҳовлиқасан эрта-кеч билмай тиним,
Сен қайга ҳовлиқасан, беканору кўр, басир!
Азизим, бу дунёда йўл юрсанг йўқдир қўним,
Азизим, ўжарликин ёқтирмас бизнинг аср.

Мен сенинг висолингни кўргани келдим атай,
Мавжларингга қўшилиб жўша билмадим бироқ.
Сен билан суҳбат қуриш қўлимдан келмас нетай,
Сен буюк бир наҳрсан, мен бўлсам оддий ирмоқ.

Ҳа, дайр денгизда якка инсон — зарра қум,
Замонлар соатидан ўтар у қатор-қатор.
Лекин сен борсан, Аму, денгиздай теран руҳим,
Лекин сен борсан, халқим, кўкрагим Помирча бор.

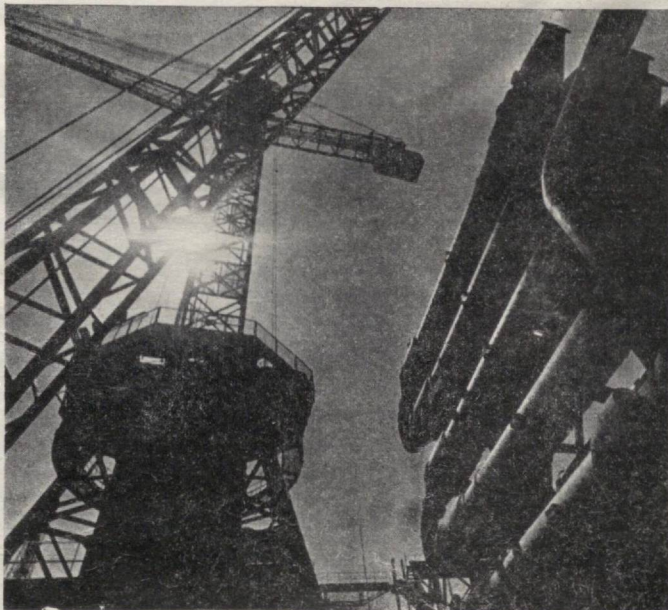
Помирдай юксакликдан теграмга боқсам агар,—
Кўзимга кўрингайдир Ватаним, она халқим.
Унинг-ку қучоғида чўллардан қолмас асар,
Абадий музликлар ҳам гул очиб кетар балким.

Чунки дастурин берди халқимга буюк замон,
Буюкликдан буюклик туғилиб келган доим.
Сен ҳам шу буюк элда яшнай бер, доим шодон,
Эй, сен азамат халқим, эй сен туғилган жойим!

Ўтган беш йилликнинг зарбдор қурилишларидан бири — Навоий кимё комбинати-
нинг учинчи навбати муддатидан илгари ишга туширилди. Бу беш йилликда
қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари юз минг тонналаб қўшимча минерал ўғит
оладилар. Комбинатда КПСС XXIV съезди шарафига социалистик мусобақа
қизиб кетди.

А. ГОРОКРИК фотолари (ЎзТАГ)

Ой тугилган кечаси

ВОҒЕИЙ ҚИССА

Воқаянинг иштирокчиси азиз онамга бағишлайман.

Неъмат хуфтонга яқин қайтди. Эшикдан кириши билан онаси уни имлаб чақирди. Неъмат «Нима гап?», деб, югуриб келган эди, Норхол буви супра тағидан икки буклоғлик хат олиб узатди.

— Бир бола ташлаб кетди,— деди она, безовта қараб.

Неъматнинг кичкина синглиси Муборак онасининг елкасига минмоқчи бўлиб сакраб, катталарнинг чеҳрасидаги саросимани пайқамас эди.

Муборак эшикка суянганча хат ўқиётган акасига ёпишди, «Нима олиб келдингиз?», деб чўнтагини ковлай бошлади.

Неъмат синглисига бегонадай бир қараб кўйди-да, унга шошиб кириб, тўнини елкасига ташлаганча тез қайтиб чиқди:

— Ойи, мен кўчага чиқиб келаман.

Норхол буви ун юки кўлларини сочқикча артиб, ўғлининг орқасидан қараб қолди. Яна нима ташвиш? Бу хат ўлгурда бир гап борга ўхшайди. Тиниб-тиничмади бола бечора...

Неъмат ариқ бўйидан ҳаёл суриб борарди. Кунин кечаги қордан кейин турган совуқ дарахларнинг баргини қовжиратиб кетган, енгил шамолга ҳам улар дув тўкилиб, куз кенасини ваҳимали кўрсатар эди. Ўзи билан ҳаммага ором бахш этган анҳор суви энди зах ҳавони олиб келиб юзга уради, баданни жунжитади. Терак учигадаги қаргалар галаси қоронғида ҳам безовта, гоҳ бирдан гувуллаб учиб, кейин яна келиб бараварига теракка ёпирилади. Осмон тоза. Ой ҳали қалқмаган. Бугун кечаси ой тугилади. Физика муаллими кеча ачкैयाга келиб: «Билиб қўйинглар, ваҳима бўлмасин, одамларга тушунтириш керак», деб тайинлаб кетган эди. Ваҳимаси нимаси? Қизик воқеа-ку! Неъматнинг дили чоғ эди... Ҳозир ушса хурсандлиги қаёққадир учиб кетди. Кўнгли хира...

Кимдир ариқ бўйидан шу томонга келмоқда. Неъматнинг ҳавли бўлини: ким бўлди экан?

— Сенимидинг, Неъмат, йўл бўлсин!

Неъмат овоз эгасини таниди. Карим батракнинг ўғли, руҳонийларнинг гапига учиб, «Хотинимни очмайман», деб туриб олган Камол. Яна шундан гап очди.

— Сизлар мени шарманда қилмоқчисизлар...

— Ким кимни шарманда қилмоқчи? Уйлаб қара-чи!

— Узининг ақлим йўқми, йигит эмасманми? Уйланганимда ўзингни ҳам кўрармиз. Қайси эрак хотинини кўча-кўйда бировларга кўз-кўз қилиб кўяр эмши!

— Сен бир камбағалнинг боласисан, нахотки тушунмасанг! Хотин-қизлар озодлигига қаршимисан?

— Менга бунанганги айб қўллайсан, ҳукуматга доим раҳмат дейман, менга ер берди, сув берди. Лекин нима қилсанг қил, хотинимни очмайман, ачкैया бўлсанг ўзинга!

— Тушуниб қолсан, бугун очмасанг, эртага очасан.

— Очмайман, эртага ҳам, кейин ҳам...

— Майли. Кейин бафуржа гаплашармик. Неъмат ўз йўлига кетди. Камол ўзининг орқасидан қараб тўнгиллади:

— Кейин нимани ҳам гаплашардик, гап бита: ишимга аралашманглар. Билсанки, мен ҳеч нарсадан қайтмайдиган одамман!

Неъматни эшик олдида Мурод кутиб олди.

— Келинг, Неъмат ака, адам сизни кутиб ўтирибдилар.

— Менда нима ишлари бор экан?

— Билмасам.

— Хатни сен олиб борганимидинг?

— Қанақа хат?

Неъмат индэмлади. Демак, Мурод беҳабар. Улар уйга кириб борганларида Қодиркул аканинг хотини Назокат лағмонни човли билан катта тоғорага ағдарайтган эди. Неъмат келин-ойсига салом бердию кўзи билан Ойдинни қидирди. Ойдин кўпинча ошхонада, опасининг ёнида бўларди. Лекин бу сафар кўринмади.

Шу вақт меҳмонхонадан чиққан Қодиркул ака нимадир деб мингиллади. Неъмат амакисига салом бериб, унинг орқасидан ичкари уйга кирди. Бозиллаб турган танчага ўтиришди.

— Дарров танча ҳам қилибсизлар-да?

— Қарилки, сал совуқ бўлса бел-оёғим қақшаб оғрийди,— деди амакиси.

Кейин индамай қолишди. Орада нимадир бор эди.

— Бу, дейман, Неъматжон, яна нима ғалваларни бошляпсанлар, одамларнинг оғзида ҳар хил гап?

— Мени қақирган эдингизми, амаки? Бу хатни сиз юборган эдингизми?

Назокат кирди. Неъмат билан яна бир марта ҳол-аҳвол сўрашиб, сандалга дастурхон ёзди-да, катта барқаш кўйди. Кейин иккига қосада лағмон олиб кирди, тоқчадан сирка олиб кўйди, амаки-жияннинг ноҳуш ўтиришидан безовта бўлиб, «Совиб қолмасин, олақолинглар» деб чиқиб кетди.

Неъмат «Ойдин қаерда?», деб сўрамоқчи бўлиб оғиз жуфтладиди сўрамади. Бу одам тўғрисида айтмаслигини биларди. Уртага сукунат чўкди. Унғайсизликдан қутулиш учун Қодиркул Неъматни оқватга таклиф қилди, ўзи шапиллатиб ея бошлади.

— Амаки, сиз нодон одамларнинг гапини қўйинг,— деди Неъмат.— Биз ғалва бошлаётганимиз йўқ. Авлларни савод чиқариш мактабига даъват қилаямиз.

— Уларни ўқитиб нима қиласизлар?

Неъмат Қодиркул билан мунозара қилишни фойдасиз деб биларди. Қайсар амакисига ҳеч қачон гап ўқтирилган эмас. У ҳамма гапни тушунгандек бўлардию кейин барибир яна ўзининг айтганини қила берарди.

— Ойдинни мактабга юбормайман, мендан ҳафа бўлсанг бўлақол, келинойинг ҳам кунмайди.

Қодиркулнинг бу гапи ҳам Неъмат учун янгилик эмас эди. Амакиси шунақа, товлангани товланган.

— Узи қаерда?— деб сўради Неъмат.

— Ташкентда, тоғасиникига кетган.

— Ойдин мақлисига ҳам қатнашмай кўйди, ахир у комсомол аъзоси, дўстлари нима дейди?

— Билмадим.

Қодиркул совиб қоламан чойдан пивлага кўйиб ичди-да, юзига фотиҳа тортиб ўрнидан турди.

У бугун жуда ғалати. Неъмат пайқаб турибди: дам оқаради, ияги титрайди, қўли қалтирайди. Гоҳи ҳаёли бошқа ёққа оғиб гапни тушунмайди.

— Бўлмаса энди менга рўхсат,— деди Неъмат.

— Қаёққа? Йўқ, йўқ...

— Уйга, ойм хавотир олиб ухламай ўтиради.

— Ётиб қолсан, алламаҳал бўлиб қолди... Сени шу маҳалда ҳеч қаёққа юбормайман...— Қодиркул яна доқадый оқарди, кўзи бежо эди. Негадир бақириб Назокатни чақирди.

Назокат уйку аралаш кўзларини ишқалаб тахмондаги кўрпаларни ағдариб жой сола бошлади.

Неъмат келинойисига разм солди. Унинг ҳам ранги сўлгин, маънос. Тарс-турс қилиб юришидан, эри билан ўртасида бирор гап ўтганга ўхшайди. Қодиркулнинг ҳавли ҳам жойида эмас, юриш-туришида, сўзларида ваҳима, дармонсизлик, суғрийлик сезилади. Ажабо...

Ойдин Ташкентга ўзи кетганимикин? Балки амакиси мажбур қилиб юборгандир? Келиб-келиб шу бугун кетадимиз!..

Келинойиси унинг ўртасига тўшақ солди, устига лас кўрпа тўшаб, икки буклаб кўйди. Танча устидаги чойнак-пивлани йиғиштириб, катта барқашни деворга тиради. Чироқнинг пилигини псайтириб чиқиб кетаётганида, Неъмат сўраб қолди:

— Ойдин Ташкентга кетибдимиз?

— Ха, бир-икки кунга,— деди маънос оҳанг-да келинойиси.

Неъмат ухлаёлмади, юраги сиқилиб эшикка чиқди. Муздек шабада. Қора совуқ. Ер музлаган. Барқашдек бўлиб ой кўтарилмоқда. У гоҳ кўриниб, гоҳи булутлар орасига кириб, киши кўнглини гаш қилар, атрофини қоронғилик босар эди. Тўлини ой тугилганида одамни ваҳима босса керак. Ҳали икки-уч соатча бор шекилли.

Неъмат боғ эшигини очиб ташқарига чиқди. Шилдираб оқаятган анҳор ой нурида жилва қиларди. Қаердадир бойўғлининг совуқ товуши эшитилди.

Неъмат кечаси билан кўп нарсани эслади. Бугун райком бюросининг мажлисидан кейинги суҳбат унга далда берарди. Секретарь уни атайлаб олиб қилиб гаплашди. Ҳабиб Аълов ажойиб одам, асл йигит.

— Ҳўш, Неъматжон, эртанги митингга тайёрмисизлар?— деб сўради у.

— Ячейка бюросида ҳаммасини кўриб чиқдик, байрам қилиб юборамиз, хотин-қизларимиз учун тарихий кун бўлади!— деди Неъмат ҳам.

Секретарь бир оз ўйланиб турди. Аста келиб Неъматнинг елкасига қўлини қўйди:

— Яхши. Аммо эҳтиёт бўлинглар. Бу ишга қарши душманлар кўп, улар пайт пойлаб, ҳар қадамда оёғимиздан қалинча тайёр.

— Лекин биз бўш келадиганлардан эмасмиз, Ҳабиб ака, орқамизда ҳукумат бор.

— Бу тўғри! Айтгандай, менга қара, эшитишма анави Зокир бойбағча атрофига ярамасларни тўпплаб, бўлар-бўлмас миш-мишлар тарқатиб юрганмиш. «Қараб турларинг, ақинда еримизни қайтариб оламиз», деб деҳқонларни қўрқитибди...

— Мен ҳам эшитдим, лекин халқ энди уларга ерғашмайди. Кўни кеча Зокир бойбағча Камолниқига ҳам Бориб ялақилки билан гап бошлаган экан, Камол бўш келмабди. «Сенларнинг кўнинг битган, овора бўласан!», дебди.

Аълов ўйчан жилмайди.

— Халқ бўш келмайди, лекин яраланган

йиртич сўнги бор куч тўплаб, тишлаб қолмоқчи. «Ҳа, эҳтиёт бўлайлик. Инқилобий хушёрликни қулдан бермайлик, яхши одамларимиз нобуд бўлмасин. Узингга ҳам эҳтиёт бўл. Уларнинг сени ҳам кўрарга кўзи йўқ. Авъларни беҳаёликка сен бошлаётган эмисан!»

Неъмат кулди. Секретарь давом этди:

— Мана ҳалиги ўзинг айтган Камолни олиб кўр, ўзи камбағал батрак боласи, отасининг умри бойнинг эшигида ўтиб кетди, чойхонага чиқиб олиб кўпчиликл олдида: «Хотинимни очиб кўришсин-чи, аввал ўша Неъматни, кейин хотинимни ўлдирмаман», дебди.

— Майли, Ҳабиб ака, нима деса деяверсин, ноҳақ ўзи қилаётганини бир кунмас-бир кун ўзи билиб олади.— Неъмат очик дераздаден узоқларга тикилди.

— Ҳар ҳолда одамларнинг иззат-нафисига тегмасдан оқилона иш тутиш, халққа ҳукуматимиз сиёсатининг туб моҳиятини ахшиллаб тушунтириш керак. Комсомол-эшлар деҳқонлар кузурига бориб, қилаётган ишларимиздан уларни хабардор қилиб туришса яхши бўларди.

— Хотиржанам бўлинг, Ҳабиб ака, комсомоллар ишончлигини оқлайди. Деворий газетани ҳам чиқара бошладик, кечкурунлари чойхонада баланд овоз билан тазета ўқишни ташкил этдик.

Райком секретари кўнғироқни босган эди, ёрдамчиси кирди.

— Неъматжонни уйғача кузатиб қўйиб, кейин тезда қайтиб келинг,— деди.

— Йўғ-эй, Ҳабиб ака, ҳали барвақт-ку, ўзим кетаман, сиз ҳам жуда ваҳима бўлиб қолбсиз.

— Қани, бўлди, гап тамом, жўнганлар!— деди секретарь.

Ажойиб одам, асл йигит.

Неъмат уйга қайтиб кирганида амакиси тоқчадан ниманидир қидираётган эди. Кейин у, излаган нарсасини тополмади шекилли, нималардир деб тўнғиллади-да, Назоқатни ношудликка айлалб чиқиб кетди. Неъмат тўнғини елкасига ташлаб ўринга ўтирди. Курсида миллиллаб турган чироқнинг пилигини бир оз кўтариб, унинг хира нурига тикилганча яна узоқ хаёлга чўмди.

Эҳе, ҳаётнинг қаҳри жуда қаттиқ-э. Қанча азоб-уқубат, жанг билан янги дунё бунёд этиляпти. Гоҳ яхши-яхши одамлар кўрбон бўлади. Кўни кеча «Қизил Ўзбекистон»да хабар чиқди: бир бечора қизни қонга бўлашибди. Шу қишлоқнинг ўзидаги воқеалар-чи! Уқитувчи Муртазони бекордан бекорга пичоқлаб, Зах ариқ бўйига ташлаб кетишганига бир йил бўлгани йўқ. Зимдан иш қиладиган одам хавфли бўлади. Неъматлар ҳали ҳам ёмон ишляяпти, душманга муроса, баъзан раҳимдирлик... Ҳаммасига барҳам бериш керак!

Эртага митинг бор. Неъмат ҳали сўзга чиқишга ҳам тайёр эмас. Нима деса экан, қандай бошласа?

Неъмат фикрини бир жойга тўплаёлмади. Ҳаёли Ойдинга айланиб келаверди. Уни ҳам митингга олиб бориши керак. Энди қаердан топади? Биринчи бўлиб паранжисини ўтга улоқтирмоқчи эди! Унинг Тошкентга кетиб қолганини қандай тушуниш керак? Бу амакисининг найранги эмасмикан? Келинойиси ҳам бир нимадан норозига ўхшайди, қовоғи солиқ. Бу ишларга аралашмаганини билдирмоқчимми? Амакиси нодон, душманнинг ноғорасига ўйнаяпти. Унинг қилмишларидан Неъмат бош кўтариб юрөлмай қолди. Ойдин бўлмаса, шу амакисиникига қадам ҳам қўймасди.

Бугун-чи, келмаса бўлмасди, нега ётиб қолди, зарурмиди? Уйда тинчгина ётса бўларди-ку?

Неъмат ўчоқ бошида мунғайиб ўтирган онасини, самовар ёнида ёнгишиб ўтирган синглисини эслади. Нима учундир эти увушиб, юраги баттар фаш бўлди.

Амакисининг бирор гапи бор эди шекилли, нега айта қолмади? Ахир Неъмат унинг ўғлидек бўлиб қолган, ҳали кўёви бўлиб қолса ҳам ажаб эмас.

Неъмат уйқуси қочиб ширин туйғуларга фарқ бўлди. Ойдин билан биринчи учрашган дамларини эслаб кетди.

Ойдин... Неъматнинг ҳаёти, борлиги, севгилиси! Қандай қилиб унга асир бўлиб қолганини ўзи ҳам билмайдди.

Ойдин Қодиркулниккига уч яшарлигида

келган. Онаси тўсатдан вафот этгандан кейин, Назоқат синглисини кўзи қиймай ўз бағрига олган. Аввалига хотинининг бу ишига Қодиркулнинг гаши келиб юрди, кейинчалик, уйга битта дастёр ҳам керак-ку, деган мулоҳаза билан рози бўлди. Шу-шу Ойдин уларникида.

Неъмат бир кун иш билан амакисиникига келганида, қизча кўярда-қўймай Неъматнинг қўлига сув куйди. Бу уша Ойдин эди.

— Оҳо, бўйинг чўзилиб қолибди-ку!— деди Неъмат.

— Энди комсомолга кирсам бўладими, Неъмат ака?

— Нера бўлмас экан, албатта бўлади.

— Унда адалларга айтинг...

Неъмат унинг ширин овозини эшитиб ғалати бўлиб кетди.

— Тагин комсомол мажлисига ҳам паранжи ёпиниб борасанми!— деди гапнинг учини йўқотмай.

— Вой, қизик экансиз... Мен ўқиганман.

— Қаерда?

— Эски мактабда.

— Энди янгисига ўқийсанми? Паранжингни ўтга ёқамиз, янги мактабда ўқитамиз, комсомолга ўтасан, хўпми?

— Кошки эди...— дедию Ойдин хаёлга чўмгандек кўзини бир нуқтага тикиб қолди.

Шу вақт амакиси кириб келди. Ойдинга «Ич-карига кир!», дегандек бир ўқрайди-да, кейин Неъмат билан саломлашди.

— Ойдинни янги мактабга чиқарсак нима дейсиз, амаки? Уқисин, ҳали ёш...

— Саводи бор, уйдаги ҳамма китобларни ўқиб туширди. Бу ёғи, келинойингга қарашиб турибди, сизгир бузоқ, рўзгор дегандек... Ўзинг кўриб турибсан,— деди амакиси тескари қараб.

Неъмат амакиси билан меҳмонхонага кирди, лекин ҳали ҳамма Ойдинда эди. Бунча ҳам ёқимтой қиз бўлибди! Илгари эйтиб қилмаган экан. Худди сутга чашиб олгандай!

Ойдин энди Неъматнинг ақли-хўшини бутунлай банд қилиб қўйган эди. У ҳар хил баҳоналар билан амакисиникига тез-тез келиб турадиган бўлиб қолди. Аввалига Қодиркул бунинг сабабини тушунай, жиянининг меҳроблигидан хурсанд бўлиб, уни ҳаммаса очик чеҳра билан кутиб оларди, кейинчалик Неъматнинг ниятларини пайқаб, рўйхуш бермай қўйди. Баъзан, Неъмат келадиган бўлса, Ойдинга иш буюриб алакаёқларга жўнатар, ёки қўшнилариникига чиқариб юборар эди. Неъмат билан кела солиб ошхонага еланглар, қизни қўққисдан уратиб қолса, ўзини йўқотиб зўрга салом-алик қилар эди.

Албатта, Неъматнинг иши бошидан ошиб ётибди. Эртдан-кечагача ишласа ҳам ишининг охири кўринмайди. Бахслар кескин, турли йўлар билан ишга ҳалал берадиган ғаламислар кўп. Ёшларни жамоат ишларига жалб этиш,

аҳоли ўртасида тушунтириш ишлари олиб бориш, узоқ қишлоқларга бориб, одамлар билан гаплашиб, саводсизларни курсга ёзиш— ҳаммаси Неъматнинг зиммасида. Эртаю кели шу ишлар билан бўлиб, Ойдинни қўлда қўролмас, кўра олмаган ҳафталари юраги узиллиб кетгандек туюлар, қизини кўчага, ёшлар даврасига олиб чиқиш ҳақида уйлор эди.

Лекин бунинг ўрнига хат ёзди. Кеч кириб қолган бўлса ҳам бир баҳона топиб амакисиникига борди. Хатни қандай қилиб тутқазишни ўйлаб, юраги гупиллаганча ҳовлига кирди. Ҳовли супураётган Ойдинга кўзи тушди юраги баттар ҳовликиб кетди. Таваккал қилиб хатни қизга тутқазибди.

— Вой, бу нимаси?— Ойдин хатни ташлаб юборди.

— Олақол, Ойдин, сенга...— дедию Неъмат эшикдан чиқиб келаётган амакисига рўбарў бўлди.

Иш пачава, Ойдин хатни олишга улгурмади. Яхши ҳам Неъматнинг ўзи эсини йўқотмай, қаққон бориб хатни ердан олиб чўнтагига солди. Лекин, барибир, амакисига ҳамма нарсаси аён эди.

Эртаси кўни, Неъмат ячейкада ўтирса эски паранжи ёпинган бир аёл эшикни ғийқ этиб очдию яна ёпиб қўйди.

— Кираверинг,— деди Неъмат.

Лекин хотин қайтиб кирмади. Бир оздан кейин эшик аста очилиб ҳалиги аёл қўрқа-писаси бош суқди.

— Менда ишингиз борлиди, хола? Кираверинг,— деди Неъмат.

— Мен...

Неъмат сакраб ўрнидан турди, Бу таниш, севимли овоз эди. Рўдаю паранжи остида унинг ақлу хўшини олган ўша Ойдин эди.

— Сенмисан!

— Ҳа...

Неъмат нима қилишни билмай, хонада у ёқ-бу ёққа юрарди.

— Паранжингни олиб қўй, менадан бошқа ҳеч ким йўқ-ку.

— Йўқ.

— Айтмабдим, комсомол мажлисига ҳам паранжи ёпиниб чиқасан деб!

— Бу мажлис эмас-ку!— Ойдин кулди.

— Қани, бу ёққа ўтир-чи,— Неъмат курсини Ойдинга сурди.

Ойдин ўтириб, сачовинини кўтариб қўйди. Неъматнинг назариди, хонага нур таралгандек бўлди. Илгит нима дейишини билмас, ҳаяжон билан қизга термилганича турар эди.

Ойдин ҳам ўнғайсиз аҳволда қолди, чунки ўртага жимлик чўкиб на унис, на буниси гап бошлай олар эди... Сукунатни ниҳоят Ойдиннинг ўзи бузди.

— Уша кўнги... хат эдимми?

— Ҳа,— деди Неъмат астагина.

— Ундай бўлса бировнинг хатини нега олдингиз, қайтариб беринг!..

Расмларни А. ТЕМИРОВ чизган

— Йиртиб ташладим, — деди Неъмат ёноғи ёниб,
— Нега ундай қилдингиз?
— Бошқаттан ёзаман.
— Лотинчамиз!
— Ха.
— Лотинчани билмайман.
— Шунинг учун айтаман-да янги мактабга чиқ, деб. Ҳамма ўқияпти.

Неъмат Ойдиннинг ёниб турган кўзларига бахтини, истиқболни кўргандек талпинди. Талпиндию яна бўшади. Бу соддадил, пок қизга кўнглидагини айтишга ҳеч қачон журъат қилолмас керак. Ойдин ундан қандайдир мадад истаб келган. Уни уйдаги бўғиқ муҳитдан, эски урф-одатлар исанжасидан қутқариш ўрнига, севги изҳор этиб ўтирса, Неъмат нима деган одам бўлади! Унинг ҳимоясиз келили ўтирганидан фойдаланиб, «Менга тег, хотин бўл», дейиши инсофданми?

— Майли, Ойдин, бўлмас сиз кетаверинг, мен уйингизга одам юбораман.
— Қизинг икки юзи қип-қизил бўлиб кетди, Неъматдан кўз узиб ерга қаради.
— Одам...

Неъмат ҳам ўйламай, айтиб юборган сўзидан ҳижолат эди. «Одам юбораман», дегани қайси маънода — иккаласи ҳам гаранг.

Неъмат қизинг бўртиб турган ёноқларига узоқ тикилиб қолгандан ўзи ҳам ҳижолат чекиб стол устидаги қоғозларни титкилай бошлади.

Ойдин ўрнидан турди. Қаршидаги йигитга тик қарамай чиқиб кетди.

Кечқурун комсомол ячейкасининг мажлиси бўлди. Неъмат мажлисни очиб, кун тартибидаги масалаларни санай бошлади. Биринчи масала — жаҳон инқилоби масаласи; иккинчиси — хотин-қизларни саводсизлигини битириш курсга жалб этиш; учинчиси — сивсий ташвиқот ва тарғибот ишларини кучайтириш; тўртинчиси — деворий газетанинг навбатдаги сонини чиқариш; бешинчиси — шахсий иш...

Ячейка бюроси аъзолари: Жамол, Саттор, Қаҳҳор, Абдували ҳар бир масала юзасидан ўз фикрларини айтдилар. Қизил чойхонада деворий газетанинг ҳар бир сонини овоз чиқариб ўқиш зарур, деб топилди. Деворий газетата Неъматнинг ўзи яна муҳаррир қилиб тайинланди.

Ҳамма масалалар кўрилиб бўлгандан сўнг, Неъмат ўзининг «шахсий масала»си ҳақида маслаҳат солди. Амакисининг асранди қизи комсомол сафига қабул қилишни сўраб келганлигини айтиб, Ойдин ҳақида гапириб берди.

— Утакетган эски, қолоқ оила, — деди Жамол.

— Битта бу эмас, ундай оилалар ҳали қишлоғимизда жуда кўп, — деди Саттор.

— Қодиркул ака динга муккасидан кетган,

бунинг устига, текинхўрлар билан ҳамтовоқ, қаршимиз! — деди Жамол яна. — Аксилдиқлибий гаплар айтибди чойхонада, — деб қўшиб қўйди.

Ҳамма жим бўлиб қолди. Жамол ўз фикрини далиллар билан тўлдириш учун ўрнидан туриб гап бошлади:

— Ҳозир ишларимиз бошимиздан ошиб ётибди, бу ёқда жаҳон инқилоби масаласи кўндаланг бўлиб турганда, уйланаман, деб юрганмишсан уят эмасми? — деди Неъматга қараб.

— Ахир, ўйлаб кўрсаларинг-чи, мен... уни кўрмасам тура олмайман, қўлим ишга бормай қоляпти, менга маслаҳат беринглр...

— Сен ҳам ўша инқилоб душманларига ён босадиган бўласан! Бу аҳволда ячейкага раҳбарлик қила олмайсан! — деди яна Жамол.

— Бу нима деганинг, Неъматга бундай деб айб қўйишга қандай тилинг борди? — деди Саттор.

— Ахир коммунизмда ҳам севги-муҳаббат бўлади-ку!.. — деди Неъмат ўртоқларига аялингандай.

— Яхшиси, Ҳабиб ака билан маслаҳат қилиб кўрайлик, у киши нима десалар шу, — деди Қаҳҳор масалага шу билан яқун ясагандек.

Саттор қизишиб ўрнидан турди.

— Қизиқ гапларни гапиряйсизлар, Ойдин камбағал оиланинг фарзанди бўлса, бу гапларнинг унга нима дахли бор?

— Нега дахли бўлмас экан? Қуш ўз уясида кўрганини қилади! — деди Жамол.

— Ҳўш, менга айт-чи, қоронғи дунё ичидан бир бечора етим отилиб чиқиб, янги ҳаётга интилсаю биз, ундай-бундай деб, унинг кўкрагидан итарсак, ўзимиздан узоқлаштирсак. Бу қанақаси? Ишчи-деҳқон ёшларини комсомолга олиш керак, деган ўртоқ Ленин. Меннинг тақлимим битта: Ойдинни комсомолга олиб, кейин ҳар икки томон юракдан рози бўлса, уларга турмуш қуриш учун ҳам руҳбат берилсин, шу билан жамиятимизда яна битта ёш оила барпо этган бўлаемиз!

— Юракдан рози бўлса эмиш, — мийғида қулди Жамол. — Тилричилаб турибди-ку... Уйланиш, турмуш қуриш буларнинг ўз иши, албатта. Ячейкамизга алоқаси йўқ бу гапларнинг!

— Йўқ, — деди шу вақтгача гапга аралашмай ўтирган Абдували, — комсомол ячейкасининг секретари уйланоқчи экан, биз қўл қовуштириб ўтирмаймиз! Кимга уйланади, оиласи қандай, ҳулқи қандай, уларнинг жаҳон инқилобига муносабати қандай, шулар, ҳамма саволларимизга жавоб бериши ҳақ!

Хуллас, олдинги тўртта масала ҳам бир бўладию, ячейка секретарининг «шахсий масала»си ҳам бир бўлди. Мунозара жуда чўлиб кетган эди.

Оқибат, Неъматнинг ўз талаби билан бу ма-

сала кун тартибидан олинди, бо райком секретари билан маслаҳат қилинмагунча кечиктирилсин, деган қарорга келинди. Ойдинни комсомол сафига қабул этиш масаласини яна Неъмат билан Сатторга топширишди. Жамол ўз фикрида қолди. Ячейка мажлиси ярим кечага бориб тарқалди.

Орадан бир ҳафтадан ортиқ вақт ўтди. Неъмат қизни, ячейкага чиқиб қолар, деб ҳар кунни кутарди, лекин Ойдиндан дарақ бўлмади. Ячейка аъзолари, айниқса Саттор Неъматга «Берилган топшириқни бажармадинг, Ойдин қазерда қолиб кетди?», деб қисталанг қила бошлади. Неъмат бўлса маънос, лом-мим дэмас эди. Ойдинни бағрига босолмас, унинг комсомолга кириши ҳам аҳамиятсиздек эди. Қиз севгиси чўрт кесар комсомолнинг, ёшлар журабoshiнинг фаолиятига таъсир этиб, уни сусткаш қилиб қўйган эди. Саттор буни пайқаб, «Биз муроа қилолмаймиз, доим жанговар, ҳужумкор бўлишимиз керак. Ким айтади сени ячейкамиз котибидеб, юрагингда ўтинг борми ўзи!», дея Неъматга қаттиқ дашном берди.

Оқибат Неъмат бир кунни қизинг уйига жўнади.

Неъмат ҳовлига кириб у ёқ-бу ёққа қаради, ҳеч ким кўринмади, ошхонага ўтди, бу ерда ҳам ҳеч ким йўқ; уйга кирди, жим-житлик; хайрон бўлиб боғ эшигидан ташқарига чиққан эди — Ойдин сув бўйида ўсма қўётган экан.

Неъмат ўзини дарахт орқасига олди. Ойдин боғ томонга қараб ўтирганиги учун, Неъмат унинг юзини қўлида қия ушлаб турган кўзгусидан томоша қиларди. Қиз ҳам кўзгуда кўриб қолди шекилли, «Вой ўлай!», деб ўрнидан турди-да, югура бориб ариқдаги сувга апила-тапила юз кўзларини ювди, кейин тескари ўгирилиб бошидаги рўмончасига юз-кўзларини артади. Тўнкарилиб ётган ўсма юки пиёласини сувга чайиб олди, тўпироққа қоришиб ётган ойнани этагига артади-да, индамай қолди.

— Салом, Ойдин! — деди Неъмат.

Қиз индамади, ерга қараганча яқаш ойнани ўйнади.

— Қўй, ойнанинг сирини кўчиб кетади.

— Қандай кирдингиз?

— Эшиклар ланг очик, ҳаммаёқ очик-сочик ётибди, уйни ўри кўтариб кетса нима бўлади? — деди Неъмат ҳазилоли.

— Эшик тамбаланган эди-ку...

— Ланг очик экан, ўйлари ҳам, ошхоналарни ҳам бемалол айлиниб чиқдим.

— Занжир эди, Мурод кўрмагур очиб кетибди-да... Мошхўрда иситиб бераймиз?

— Келинойим қарвалар?

— Қўшимиз билан тургуққа кетишди...

— Амаким-чи?

— Тошкентга, молга кетдилар. Жуда сурштириб қолдингиз...

Неъматнинг кўнгли жойига тушди, бемалол гаплашадиган хонаси экан, лекин гап қурғур келавермайд.

— Роса чиройли гуллабдими, — деди тилосга қараб.

Ойдин тилосга қаради. Неъмат унинг бўртиб турган лабларига тикилди. Қиз қошида қолган ўсма ҳуснига яна ҳам ифбат, гўзаллик қўшган эди. Узига тикилиб турган йигитнинг ўткир қарашларига дош беролмай, қиз яна ерга қаради.

— Жуда ҳам чиройли гуллабди, — деди Неъмат тагин гап тополмай.

— Ҳа, чиройли...

Неъмат гапни нимадан бошлашни, ўзининг эзгу орзуларини, ниятларини қандай қилиб қиз қалбига етказишни билмасди. Гапирши учун неча марта оғиз жуфтладю кейин юраги дов бермай яна қизга термилганча, ундан мадад истаб тураверди. Фақат қалбларгина сўзлашар, Ойдин бўлса гоҳо ер остидан Неъматга қараб қўяр, унинг бу қараш йигитга «айтадиган гапингизни айтинг», дегандек туюлар эди.

Неъмат минг мулоҳазага бориб, ийманибгина гап бошлади:

— Ойдин, бир гап айтсам...

— Нима гап экан? — ҳеч нарса билмагандек сўради қиз.

— Кўнглим сизда... Ойдин...

Қиз оҳудек сапичи турдию ҳеч нарсага қарамасдан, югурганча боғ эшикдан ҳовлига чиқиб кетди.

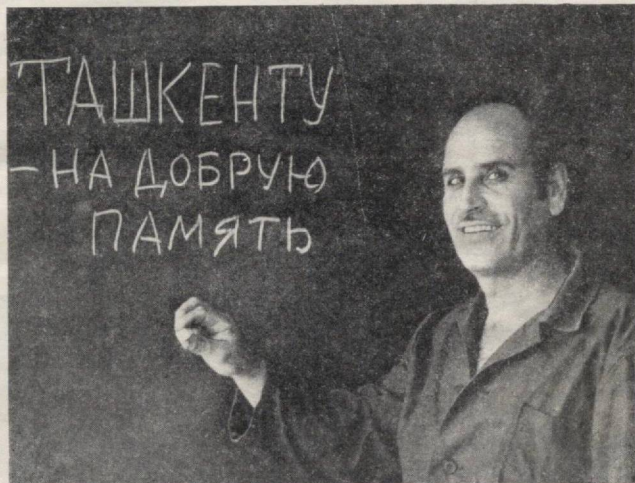
Охири келгуси сонда

беади. Бу янги билим ўчоги Болгария Халқ Республикаси Хасново округи меҳнаткашларидан Тошкентга совгадир. Пойтахтимизнинг София проспектида қад нўтарган олтин кўп қаватли корпус 1060 ўқувчининг таълим олишига мўлжалланган. Мантаб болгар халқининг улуғ фарзанди Георгий Димитров номи билан аталади. Ўтган йилнинг охирида Г. Димитров ҳайкали ва мактабнинг очилишига бағишланиб дўстлик минтинги бўлиб ўтди. Тантанали маросимда Болгария Халқ Республикаси делегацияси ҳам иштирок этди. Суратларда: 1. Болгария Халқ Республикаси делегациясининг бошлиғи, БХР санъат ва маданият комитетининг раиси П. Матов нутқ сўзламоқда. 2. Булар шу даргоҳда билим олишади. 3. Г. Димитров ҳайкали. 4. Софийлик бинокор Марик Анимов синф тахтасида дўстларимизнинг қалб сўзларини ихзор этди.

Республикамиз пойтахтини қардошларча дўстлик рамзи бўлган яна бир муҳташам бино

А. ЧАПЛИГИНА, И. ДУШКИН ва Г. ЛИПШИЦ фотолари.

ФАЗОДА АВТОМАТЛАР КАРВОНИ

Ҳозирги пайтда Ер шарининг икки қитъасида Ойни тадқиқ этиш юзасидан олиб борилган ишлар айни заруратдир. Бизнинг давримизда сайёрамизга яқин осмон жисмларини турли электрмагнит нурлари ёрдамида олинган маълумотларгагина асосланиб текшириш кифоя қилмайди. Шунингдек, автоматик аппаратлар келтириладиган маълумотлар ҳам етарли эмас. Шу сабабли Ой тупроғини микроскоп ва электроскоплар билан тадқиқ қилиш, «луна-1» таркибини лабораторияларда синчиклаб текшириш зарурати туғилди. Бу вазифаларни ҳал этиш учун «Луна-16» ва «Луна-17» учирилди.

«Луна-16» ва «Луна-17» парвозларининг аҳамияти тўғрисида гап борар экан, аввало, Ой тупроғи намуналарини қўлга киритишда автомат станциялардан фойдаланиш аниқгина эронга тушишини таъкидлаш лозим. Оз ха-

ражат эвазига Ойнинг турли нуқталаридан тупроқ намуналарини келтириб текшириш мумкин. Бу эса, шубҳасиз, сайёраимиз йўлдошининг таркиби ҳақида анча чуқурроқ хулосалар чиқаришга имкон беради. Бундан ташқари «автоматик» вариантнинг бошқа афзаллик томони ҳам бор. Автомат станциялардан фойдаланиш космик экипажли кемаларни фазога учиртишга қараганда зўрроқ имкониятлар туғдиради.

Кўёш системасидаги осмон жисмлари сира ҳам меҳмондўст эмас. Ернинг яқин кўшниси—Венерага юзаси юксак даражада иссиқ бўлганлиги тўғрисида бориб бўлмайди. Меркурий ундан ҳам қайноқ. Плутондан ташқари барча сайёралар эса мағзи-мағзигача яхлаб ётган курралардир. Бу сайёраларга инсоннинг бориши тўғрисида ҳозирча сўз ҳам бўлиши мумкин эмас.

Совет олимлари фазони автоматик асбоблар орқали текшириб, автоматика ва кибернетиканинг имкониятларини яна бир қарра намойиш этдилар. Шу билан бирга аниқ айтиш керакки, улар Коинотни космонавтлар экипажлари бошқаредиган фазо кемалари ёрдамида тадқиқ этишга қарши эмаслар.

Илмий хулосалар шунини кўрсатмоқдаки, афтидан Коинотда қаттиқ қатламли сайёралар юзаси пайдо бўлишининг иккита тараққийёт йўли бор: биринчиси — зич атмосфера қатлами ўраб олган сайёраларнинг тараққийёт йўли бўлса; иккинчиси мутлақо ўзгача — атмосфера-сиз осмон жисмларига тегишлидир. Уларнинг

сатҳи ташқи фазовий таъсирлар натижасида шаклланади. Чунончи, Ой ҳам шундай, Фикричча, фазони ўрганишининг энг муҳим вазифаларидан бири Ой, Ер ва бутун Кўёш системасининг келиб чиқишини аниқлашдир.

Коинотни автоматлар ёрдамида ўрганиш вазифалари ҳақида гапирганда гравитацион ўзаро таъсирлар хусусида ҳеч нарса демедим. Бундай текширишлар қудратли гравитация майдонларининг манбалари бўлган сайёралар системаларидан узоқда ўтказилиши керак бўлади. Гравитация табиатининг ҳаракат механизми ҳали ҳозирча маълум бўлмаган сўнги кучларидан ёки, ҳарқалай, шу кучларнинг сўнгиларидан биридир. Вахолонки, бу куч бутун Коинот ҳаётини бошқариб туради. Бу куч гала-гала сайёралар ҳаракатини бошқарибгина қолмасдан, галактикаларни вужудга келтиришда ҳам катта аҳамият касб этади. Афтидан, у, оқибатда галактикалар, юлдузлар, сайёралар юзига келишига сабаб бўладиган «юлдузлардан аввалги» моддаларни шакллантиради. Бу куч, эҳтимол, элементар заррачаларнинг тузилишини ҳам белгиласа керак.

Эндилкида, гравитация ҳодисасининг геометрик хусусиятларини ўрганишдан унинг физик хусусиятларини тадқиқ этишга ўтиш навабти келди. Умид қиламизки, автомат разведкачиларимиз бу борада бизга ёрдам беради.

К. СТАНЮКОВИЧ,

профессор, физика-математика фанлари доктори

«Ўзбекистон» поездининг Нормат Нортониев бошчилиги қилаётган бригадаси Тошкент — Москва магистралдаги энг илғор коллентивлардан биридир. Суратда: Нормат Нортониев ҳамда вагон депоси ишлаб чиқариш-техника бўлимининг бошлиғи Лазонат Олимбенова.

В. ЛЕЯЗЕРОВИЧ фотоси (ЎзТАГ)

Самарқанддаги 8 Март номли тинувчилик фабрикасининг моторист-тинувчиси коммунист С. Вдовина ишлаб чиқариш топшириқларини ҳамisha ортиги билан бажариб келмоқда.

А. КУЗЬМЕНКО фотоси (ЎзТАГ)

Мен танлаган йўл

Мен умр йўлининг зиналаридан
Баландга чиқмоқчи аҳд қилганим он
Кўзимга кўп гўзал кўринди жаҳон.
Кўш қўллаб ушладим меҳнат баридан.
Белларим қайишди,
Қўлларим толди.
Кўзларим гоҳида тиниб кетса ҳам,
Умидим узмадим — тирмашдим маҳкам.
Ниятим йўлдошим бўлди — куч олди.
Мен энгил обрўйни қилмадим ҳавас,
Е сохта мақтовга учмадим дарров.
Билардим, баъзида дўстим бўлиб ёв
Йўлимга ташлайди гул ўрнида хас!
Мен ҳаёт завқини меҳнатда тотдим,
Ҳа, оғир меҳнатнинг завқи ўзгача.
Кўзимга чўккунча қоронғи кеча,
Умримни шу йўлда ўқ қилиб отдим.
Биламан, асабим бевақт титилур,
Жонимга бемаврид акал тикар кўз.
Биламан, ўз ўрини тоғиб тушган сўз
Асабдан, юракдан чақнаб битилур.
Мен атай шу қийин йўлни танладим,
Ҳа, нурли чўққимда чанқар манзилим.
Етишим кўп мушкул ва лекин дилим
Дейдики, ташлайвер ишонч-ла одим.

1970

Қора денгизни соғиниб...

О, денгиз, соғиндим, кучоғингга ол,
Тўлқинлар узра от, эркапа, ўйнат.
Қалбимда завқларим тошириб қайнат,
Туришинг қақадар кўркам ухшоп!

Мен сени биламан: эски ошнамсан,
Мен сени ҳамisha мусаффо кўрдим.
Ҳар қатра сувингда бир шифо кўрдим,
Менингдек қадрдон дўста ташнасан.

Тўлқининг бир-бирин қувиб, мингашиб,
Бир дунё завқу шавқ олиб юради,
Дилларга тақсимлаб солиб юради,
Баъзида зарб билан қирғоқдан ошиб.

Гоҳи сен мулойим, гоҳи шиддаткор,
Гоҳида жимирлаб тўш ўйнатасан.
Чеки йўқ қозонсан — нур қайнатасан.
Барининг ўзича фазилати бор.

Майли, сен ўйноқла, майли, қайна, тош,
Ҳаммаси ўзингга ҳўп ярашди.
Мен сени кўрдимми, қалбим жўшади,
Бағрингга олақол энди қалам қош!

1969

Ш У Х Р А Т

СОККИН

Табриз қизи

Ҳақима Биллурийга

Соғиндингми қизингни Табриз
О, эртанга айланган шаҳар!
Қизинг сени соғиниб ҳаргиз
Тонг отгандан жанубга боқар.

У — Ҳақима! Сенинг дардинга
Даво излаб юрибди бунда.
Сўзлар танлаб сенинг мадҳингга
Шеърлар ёзар ўртаниб кунда.

Бопалигин излари сенда,
Сенда ёзган ишқи илк япроқ.
Уша йиллар завқи кўксиди
Мангу ёниқ — ўчмас бир чироқ.

Кўзларига ёш қалқса баъзан,
Ўкинчданмас, соғинчдан бу.
Умид узук бўлса, кўзи — сан,
Ҳаёлида яшайсан мангу.

Истиқболнинг ҳаққи-ҳурмати,
Тўкилган қон эсида ҳамон.
Ҳамон ўша йиллар шўҳрати,
Тушларида кўтарар тўғни!

Уша юрак, ўша кўз билан
Сени кўрмоқ истайди ҳамон.
Сени кўриб, қутлуг сўз билан
Шарафингни этмоқчи дoston.

«Уша кунлар келади», дейман,
«Келади», дер у ҳам ишонч-ла.
«Орзуларинг кулади», дейман.
«Кулади!», дер у ҳам ишонч-ла.

Соғиндингми қизингни сен ҳам,
О, эртанга айланган шаҳар!
Шонли мадҳи бўлиб бир олам
Қўшиқларда қуйланган шаҳар!

Қизинг сени соғинган гоғат,
Дилларида сўнмас олов бор.
Сенинг бахтинг кўрмоқ нияти,
Қўлларида қизил ялов бор.

Бир яловки, сенда оққан қон
Рангин қилмиш янада тиниқ.
Табриз! Қизинг сен билан ҳамон
Ҳамон меҳринг қалбиди ёниқ!

1969

Сени излаб...

Мен сени излаб боғларга чиқдим,
Дедилар:— Қирда.
Қирни айланиб, тоғларга чиқдим,
Йўқсан ҳеч ерда.
Сени сўроқлаб дарёга боқдим,
Деди:— Денгизда.
Денгизда суздим, тўлқинда оқдим,
Топмадим из-да!
Тошлардан сўрсам, қаттиқ тош деди:
— Мен унинг қаҳри.
Осмоғга боқсам, нур — қуёш деди:
— Мен унинг меҳри.
Ойдан сўрсам:— Юлдузда!— деди.
Юлдуз йироқдир.
Сенга етолмай ўртаниб, энди
Ишим — фироқдир.

1970

Болалиқдан келдим сенга, азиз кексалик,
Болалигим шўхликлари ҳали қонимда.
Болалигим саломига сен олсанг алик,
Ўзга олам яралади менинг жонимда.

Болалигим, кексалигим — икки минтақа,
Қоқ ўртада ёшлигимнинг баркамол баста,
Болалигим чечак истаб югурди боққа,
Фронтларда қилч тутди ёшлигим даста.

Барчасидан миннатдорман умрим борича,
Болалигим, олов ёшлик, энди яхши қол!
Сендан кетдим сочларимнинг оппоқ қорича,
Кексалигим ойдin тунн, энди қарши ол!

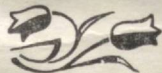
1969

ЎЙЛАРИМ

Тўртликлар

Йўлларнинг минг олис бўлса ҳам дўстим,
Манзилинг аниқми, сен шунга қувон.
Шу олис манзилнинг илинжида ён,
Оёғинг чағир тош тилса ҳам, дўстим!

Ойга ҳам инсоннинг оёғи етди,
Ой романтикаси гўёки битди.
Аслида инсоннинг ақл қалами
Романтик оламнинг илк бетин битди!

Бир томчи сиеҳдан бир дунё маъно —
Езилиб, оламини ёритса мумкин.
Баъзида бир вергул, имловий хато
Туфайли оламини ер ютса мумкин!

Гулларни гул қилган на унинг кўрки,
На унинг беқисс муаттар иси.
Гулларни гул қилган инсоннинг эрки,
Инсоннинг идроки, диди ва ҳисси!

Бўйнимга солинса олтиндан занжир,
Нега мен олтин деб уни эъзозлай!

ТУРКУМДАН

Олтинми, темирми, барибир, занжир,
Занжирин, ким айтар, бўйнимга солай!

Қалами яхшилаб очганинг билан
Яхши шеър ўзича ёзилавермас,
Хазина тоғини қучганинг билан,
Хазина ўзича қазилавермас.

Мен ўзим яратиб боғимни, яна
Мен ўзим шайдоси бўлиб юрибман.
Истиқбол уфқига боқиб мардона,
Яна ҳам фидоси бўлиб юрибман.

Кечқурун шафақни ўғирлаб кеча,
Эрталаб уфққа қайтадан сочди.
Кечқурун ўқинчдан хўрсинган гўнча
Эрталаб шод-хандон лабини очди.

Не етсин беташвиш ёшлик чоғига!
Кўз очиб юмгунча ўтиб кетибди.
Мен энди англасам: умр боғига
Донолик кўчати тикиб кетибди.

ВАҚТ-СОАТ

БЕССЕЛЬ ЙИЛИ

Маълумки, Янги йил ҳамма мамлакатларда айна бир вақтда бошланмайди. Астрономларнинг ўз календарлари бўйича-чи? Ўтган йили астрономия янги йил биринчи январь куни Москва вақти билан 18 дан 24,9 минут ўтганда кирган эди, 1969 йили эса астрономлар Янги йилни «муддатидан аввал», яъни 31 декабрь соат 15 дан 35,5 минут ўтганда кутиб олишган.

Бу Бессель йили деб аталади. Ана шу астрономик ҳисоб бўйича янги йил ер юзининг ҳамма жойида айна бир вақтда бошланади.

МИНТАҚАЛАР

Амалда биз вақт ҳисобининг бир неча туридан фойдаланамиз. 1884 йили астрономларнинг халқаро конгресси Ер кууррасини соат минтақаларига бўлишга қарор қилган эди. 1919 йилнинг 8 февралда В. И. Ленин Россияда ҳам мана шу халқаро системани жорий қилиш ҳақидаги декретни имзолади. Бу системага мувофиқ мамлакатимизнинг бегоён территорияси ўн бир зонага бўлинади.

АТОМ СОАТИ

Вақт сигналлари ҳозир атом кучи билан юрадиган соатга асосланиб берилади. Бу соат минут ва секундларни Ернинг айланишига қараб эмас, электромагнит тўлқинлари таратадиган асбоблар ёрдамида ҳисобга олади. Мана шундай атом механизми Ватанимизнинг етакчи соати — Кремль нурантига ҳам ўрнатилган.

Айтиш кераки, илгари нурант жарангининг бошланиши Янги йилнинг биринчи дақиқаси ҳисобланар эди. Ўтган йилдан буён Янги йилнинг биринчи дақиқаси деб нурантнинг биринчи бонги қабул қилинди. (Қадаҳ уриштиришда шунн ҳисобга олинг).

КРЕМЛЬ СОАТИ

Мамлакатимизнинг бош соати — Кремль нурантининг механизми Спасская минорасининг уч қаватини эгаллайди. Унда бонг урадиган асосий кўнғирондан ташқари, ана ўнта кичик нумуш кўнғироқ бор.

Бу соат XV аср охирида, минора қурилгандан кейинроқ ўрнатилган. XVI аср қўнжатларида бу соатга қарайдиган махсус усталарнинг номали бор. Ҳозиргача соатнинг механизми тўрт марта янгиланган.

Кремльнинг соатсоз усталари нурантни ҳар куни бир неча бор Стандартлар комитетининг маълумотлари билан солиштириб, энг аниқ вақтни белгилаб турадилар.

СССР Давлат мунофоти ва Ҳамза номидаги республика Давлат мунофоти лауреати, Ўзбекистон халқ рассоми Чингиз Аҳмаров.

Санъат мухлисларига Ўзбекистон халқ рассоми Чингиз Аҳмаров чизган суратлар яхши таниш. Унинг ажойиб асарларини бир қарра кўрганингиздаёқ рассомнинг Шарқ шеърляти ва миниатюрасини, ўзбек халқининг қадимий маданиятини чуқур тушунибгина қолмай, жуда нозик ҳис этадиган санъаткор эканини сезасиз.

Чингиз Аҳмаровнинг ўсмирлик чоғлари қадимий санъат ёдгорликлари шаҳри Самарқандда, меъмор ва рассомлардан иборат ижодкорлар муҳитида ўтди. Кейинчалик у Пермь тасвирий санъат билим юртида, Москвадаги Суриков номи Тасвирий санъат институтида ўқиди. Унинг «Ўзбекистон қиличи» триптихи шу даврда яратилди.

Ягона гоёни бирлаштирган бу асарнинг марказида хайрлашув дақиқалари тасвирланган: ота фронтга кетаётган ўғлига: «Фашистларни қир», деб қилич тутқазади. Унг томонда халқ қўшини, чапда мудофаа учун буюм йиғиш пайти тасвирланган. Бу ёш рассомнинг дипломи эди.

Бундан чорак асрча муқаддам Чингиз Аҳмаровнинг устахонасига кириб қолганимда картон қоғоз, ганч тахтачаларда Алишер Навоий номидаги опера ва балет театри биноси учун девор суратлари ижод қилинаётгани устидан чиққанман. Уша эскизлардаёқ, одам ёки жониворларнинг жонли қиёфаси гавдаланиб турган эди.

«Фарход ва Ширин» композициясида Ширин ва унинг атрофидаги аёллар, болалар тасвири ёрқин, ишонарли чизилган. Бу асарни рассом Шарқ тасвирий санъатининг энг яхши намуналаридан илҳомланиб яратган.

Чингиз Аҳмаров Суриков номидаги Тасвирий санъат институтида монументаль-декоратив сурат бўйича академик И. Грабарь раҳбарлигида 1949 йили кандидатлик диссертацияси ёқлади. Сўнгра Москва, Қозон, Тошкент, Кемеровода бир қанча бионаларнинг деворларини суратлар билан беади.

Унинг ижодий қобилияти айниқса Самарқанддаги Улуғбек музейининг деворларига ишлаган расмларида ҳар томонлама, тўла очилди. Бу суратларда улуг мутафаккир мавзуи Улуғбекнинг махсус портретигагина эмас, бошқа композицияларда ҳам ўз ифодасини топган. Агар «Олимлар Улуғбек ҳузурда» асаридан тантана, улғуворлик акс этган бўлса, «Мушоира» композициясида қандайдир ички ҳаяжон, шавқ-заъқ кўзга яққол ташланиб туради. «Улуғбек ва руҳонийлар» картинасида эса, мурасасиз икки қарама-қарши куч ўртасидаги баҳс қулоқларингизга эшитилиб тургандек бўлади. Инсонларвар мутафаккирга қарши йирик мулкдор Хўжа Аҳрор вали исбн кўтарган: у Улуғбекни динсизликда айблайти. Хўжа Аҳрор картинада орқасини ўгириб турибди. Юзи кўринмайди. Шунга қарамай, унинг бу пайдаги ҳолатини Улуғбекка бўрилардай ташланмишга ҳозир турган муридлар, дарвешларнинг ваҳшиёна қиёфаларидан пайқаш қийин эмас.

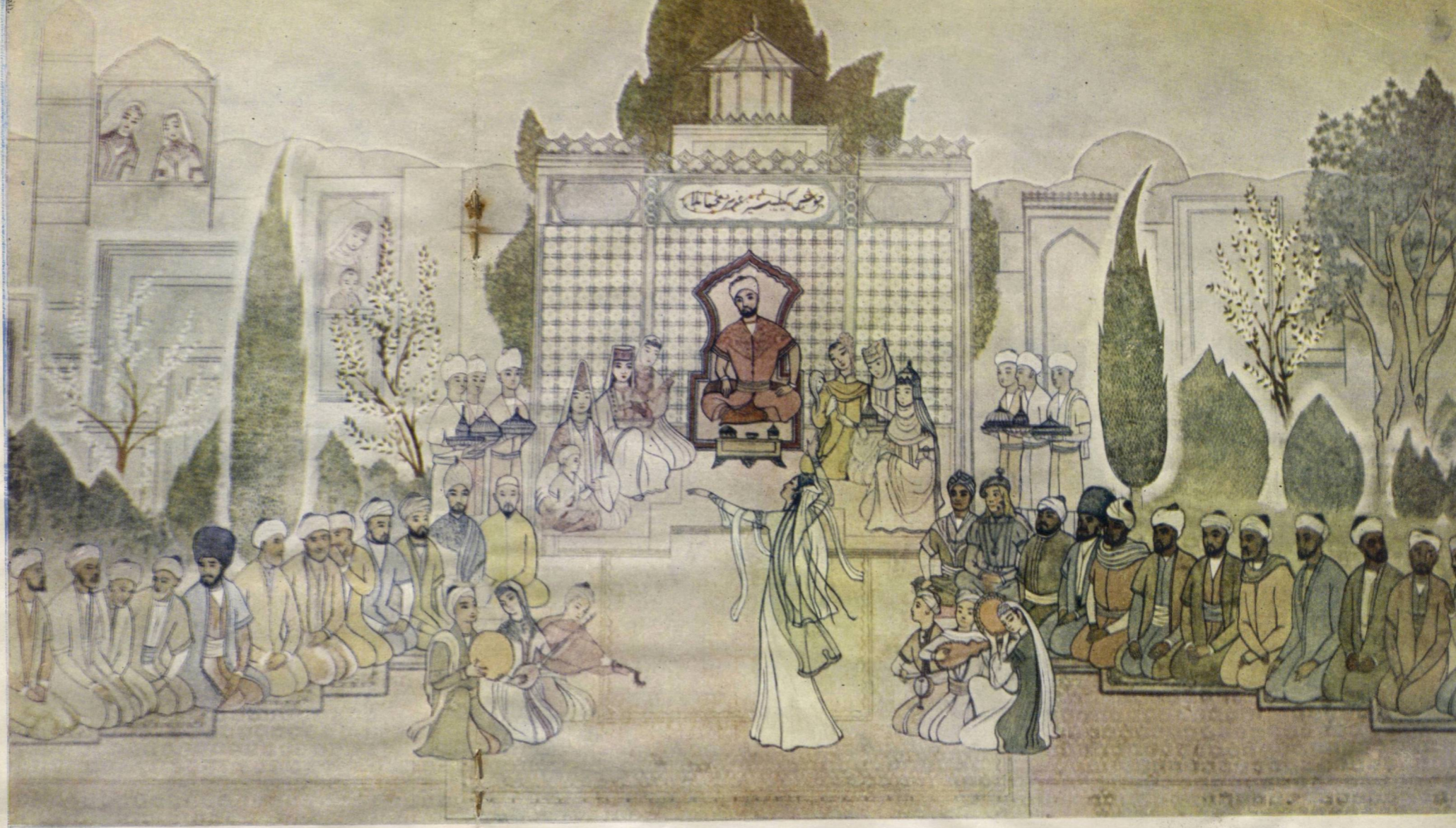
Чингиз Аҳмаров дўсти ва шоғирди Тўхтабек Соипов билан ҳамкорликда Абурайхон Беруний номидаги Шарқшунослик институтининг вестибули деворларига чизган суратлар замонавий услубда қурилган бу бинога ўзгача бир кўрк бахш этган.

Дашт-биёбонда карвон бормоқда. Қаторқатор туялар. Уларнинг ҳаракатида вазминлик. Юклари ҳам вазмин. Элчилар қимматбахо ҳадялар олиб кетмоқдалар. Туяларга ортилган сандиқлар, хуржунларда китоблар. Элчилар орасида турли тоифадаги одамлар бор. Ана карвонбоши, юзи қуёшда қорайган, эгнида йўл кийими. Йўлбошловчининг қиёфасидаги ўйчанлик, ҳаракатидаги босиқлик киши диққатини тартади. Карвон йўл олган юртда осойишталик ҳужирон. Демак, у ерда маърифатнинг равнақиға шароит мавжуд.

Композициянинг чап томондаги қисмида тинчлик кучлари вайроналик келтирувчи уруш устидан муқаррар ғалаба қозонади, деган фикр образли тасвирланган. Вайрон этилган жойга сув келади, одамлар кўчат ўтқазадилар, она қизига савод ўргатади, фарзандлари

ҚАДИМ САНЪАТНИНГ БУГУНГИ ИФОДАСИ

بیت و سیر اول عید

атрофида парвона бўлади. Композициянинг чап томони, сабза рангида чизилганки, бу ҳаётбахшиликдан нишонadır.

Рассомнинг кейинги ишларидан бири — Самарқанддаги «Юлдуз» чойхонасига чизилган суратлардир. Бу композиция гоят катта бўлиб, ўттиз саккиз квадрат метрни ташкил этади. Унда етмиш чоғли персонаж тасвирланган. Асарда Улугбекнинг турли мамлакатлар элчиларини тантанали қабул қилиш маросими билан бирга шаҳар ҳаёти ҳам кенг тасвирланган.

Мана, аёллар тўйга кетмоқдалар. Ёш мулаваачалар нима ҳақдадир қизгин сўхбатлашмоқдалар. Суворийлар овдан қайтмоқдалар. Болалар варрак учирмоқдалар. Шаҳар дарвозасидан карвон чиқмоқда. Бу алоҳида-алоҳида сюжетларни лиммо-лим ҳовузлар, чамандай гуллаган боғлардан иборат баҳор манзараси бирлаштириб туради.

Чингиз Аҳмаровнинг «Еруғликка» деб номланган картинаси Шарқ хотин-қизлари озодлиги мавзуга бағишланган бўлса, шоира Зулфия портретига озодликка эришган Шарқ аёлнинг қиёфаси, ақл-фасоҳати равшан намён бўлган.

Чингиз Аҳмаров қирқ йиллик икюдий феолияти давомида яратган асарларни кўз олдинга келтирар экансиз, санъаткорнинг қўлига мўйқалам тутганидан бошлабоқ аҳмаровчасига ишлай бошлаганини кўрасиз; ўтмишнинг буюк бадий мероси, қадимий санъат аъналарини замонамизнинг шиддаткор оқими билан боғлай олганини ҳис этасиз.

Чингиз Аҳмаров тасвирий санъат маҳоратини рус рассомларидан ўрганган эса-да, Шарқ классик санъати намуналари унинг икюди учун туганмас илҳом манбаи бўлди. Рассомнинг икюди Афросиёб суратлари, қадимий Хоразм сополларидаги нақшлар ҳамда улуг ўзбек мусаввири Камолитдин Беҳзоднинг миниатюрчилик мактаби аъналаридан куч-кўват олди.

Монументал-декоратив девор суратларидаги ранглар жилоси, тасвирнинг нозиклиги, замондошларимиз портретларидаги ўта тиниқлик Чингиз Аҳмаров санъатини бошқа рассомлар санъатидан фарқлантириб туради.

Атоқли рассом тасвирий санъат воситасида ҳамisha томошабин билан мулоқатда бўлади. Унинг нафис ва рангин асарлари санъат мухлисларига руҳий кўтаринкилик, нозик ҳис-туйғулар бахш этади. Чунки Чингиз Аҳмаров қайси мавзуга қўл урмасин, инсоннинг ақл-идроки, яратувчилик қудратини тараннум этиб келмоқда. Унинг барча асарларидан замон нафаси уфуриб туради.

Олег АПУХТИН

Рассом эсинларидан намуналар: замондош қиз; кубачилик мисгар; турнман қизи.

РАНГЛИ САҲИФАЛАРДА. Ўзбекистон ССР халқ; рассоми Чингиз Аҳмаров асарларидан намуналар. Биринчи бетда: Беруний номидаги Шарқшунослик институтидаги суратлар. Қўш-саҳифаларда: Самарқанддаги Улугбек музейи ва «Юлдуз» чойхонаси деворларига ишланган суратлар (юқорида — ўнгда; пастда — чапда ва ўнгда); СССР халқ артисти Абдор Ҳидоятнинг мозаика-портрети; Беруний номидаги Шарқшунослик институтидаги суратнинг бир қисми. Тўртинчи бетда: Алишер Навоий номли Адабиёт музейидаги суратлар.

Хайрли кеч

Хайрли кеч, сочларимни тортқилаган, шўх,
Мохирўйим нафасидай майин саболар!
Хайрли кеч, дил ҳордигин ёзган шан қўшиқ —
Ҳаёлимда титраб турган сирли садолар!
Хайрли кеч, парпироган нозли юлдузлар,
Хайрли кеч, бошим узра жимирлаган нур;
Хайрли кеч, сиёҳ туллар сочиб кумуш зар,
Минг-минг йилни бир карвондай ўтказган умр!
Хайрли кеч, эй ойдин тун, боз тонга шайлан,
Тонгда яна доврўк солар қудратли Одам,
У истарки, меҳварингда доим тинч айлан,
Унинг мангу беланчаги — Курраи олам...

Дарёларнинг қирғоғида салқин бекат,
Бекат аро кўринади уйларингиз.
«Куйё-куйё» дейди титраб қирмиз лаблар —
Чанқовузда кимни излаб куйладингиз!
Билакларда мис кўзалар — бир тўда қиз,
Бир тўда қиз қаторида буйларингиз.
Буйларингиз харидори чиққан ёқдан
Совчи борса уволмасми уйларингиз!..

Рауф ПАРФИ

Юрагим, тўғилдик биз бирга,
Отамиз бирдир, онамиз бир.
Биз бирга термўлдик шу Ерга,
Шу Ер учун ҳам ёнамиз бир.
Жаҳонни кезмоққа пидеда,
Одимларимиз бирдир бизнинг.
Шу бахтли, шу бахтсиз дунёда
Одамларимиз бирдир бизнинг.
Насиб этса агар мангулик,
Сен яшайвер, сен мени кутма.
Мен сенинг исминган, ва лекин
Юрагим, исмингни унутма.

Деразамга урлади қор,
Жаранглайди жарангсиз кумуш.
Деразамга урлади қор,
Қор сингари оппоқ бўлди туш.

Бир ажойиб қор ёғар бу кеч,
Учиб тушар меннинг ёнимга...
Мен-ку сени ўйламасман ҳеч,
Сен тушасан аммо ёдимга...

— Ассалоуму алайнум, мухтарам журналхонлар! Менинг номим — Назъматан. Утган йилнинг охирида сизларга нўриниш берган эдим. Бундан буюн мунтазам нўришиб тураимиз. «Гулни гул дерму киши, гулнинг тикони бўлмасан», деганлариден, назъматан ҳам йил бошининг сертикан илк гули. Дўст димоғини чоғлаган чаманни тизкан нўриқлайди. Гул назъматандан нуч олади, инсонга энг шифоли витамин ҳам назъматаннинг мевасидан. Қолаверса, азкия ҳақимларининг даъвосича, нулги саломатлик воситаси.

Таомилга нўра ҳар бир хайрли ишни ўз соҳасининг мухтарам пешволари бошлаб берадилар. Биз ҳам шу удумга амал қилиб, республикамиз қаҳқаҳа усталарининг Янги йил тиланларини эшитсан.

27-бетга марҳамат.

ЖАМОЛИ

Республикамиз пойтахти — Тошкентнинг жамоли кун сайин кўркамлашиб, бағри тобора кенгайиб бормоқда. Шаҳримиз келажақда яна ҳам кўркам, яна ҳам навқирон бўлади.

Тошкент 1966 йил zilzilасидан сўнг чинакамига тубдан ўзгара бошлади. Уша ташвишли кунлардан кейин тез орада Қорақамиш, Шимоли Шарқ, Қўйлиқ массивлари, Сергели шаҳарчаси пайдо бўлди. Бу — халқимизнинг меҳнатсеварлиги, дўстларимизнинг ғайратидан далолатдир.

Уша йил меъморларимиз учун ҳам анча ташвишли келди. Шаҳарнинг шикастланган қисмини қайта қуриш узқини кўзлаб мустақам бинолар лойиҳаларини яратиш керак эди. Бу ишни ҳам қардошларимиз ёрдамисиз тасаввур қилиш қийин. Янги бунёд этилган Марказ-4, Марказ-5, Марказ-7 массивлари, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг, Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг бинолари, Ленин номидаги кўркам ва ҳашаматли проспект қардош қурувчилар билан ҳамкорлигимиз самарасидир. Шаҳарнинг шимоли шарқида қурилаётган Фанлар академиясининг илмий-текшириш институтлари бинолари, шаҳар ва область партия комитетлари биноси, янги цирк, Ешлар саройи, «Ўзбекистон» меҳмонхонаси, «Осиё» ресторани — буларнинг ҳаммаси яқин орада битказиб фойдаланишга топширилади.

1966 йилдан буён қурилиш кўлами жуда кенгайиб кетди. Қурилиш майдони ҳам кенг бўлиши керак эди. Шу сабабли кучини шаҳарнинг турли томонларига ташлашга тўғри келди. Натижада эскича гувала-пахса уйлар, тор кўчалар маркази Студентлар шаҳарчаси, Чилонзор, Қорақамиш массивларидан ажратиб қўйди. Янги беш йилликда бунга барҳам берамиз. Бир қаватли эски уйлар ўрнида янги бинолар қуриш, шаҳар маркази қурилишини ниҳоясига етказиш, янги йирик районларни бир-бири билан боғланган ягона системага уюштириш, маданий-маиший хизмат кўрсатиш муассасаларини етарли қуриш мўлжалланмоқда.

Халқимиз ҳовли рўяли, айвонли уйларда яшашга ўрганган. Эски уйларни бузишдан олдин биз бунини ҳам назарда тутамиз. Зилзиладан кейин Октябрь, Янгиобод массивларида худди ана шундай уйлар қурилди. Бундан ташқари Сағбон, Маннон Уйғур, Қорасарой, Собир Рахимов кўчаларида кўп қаватли уйлар билан бир қаторда, кенг ҳовлили, икки қаватли уйлар ҳам қад кўтарди.

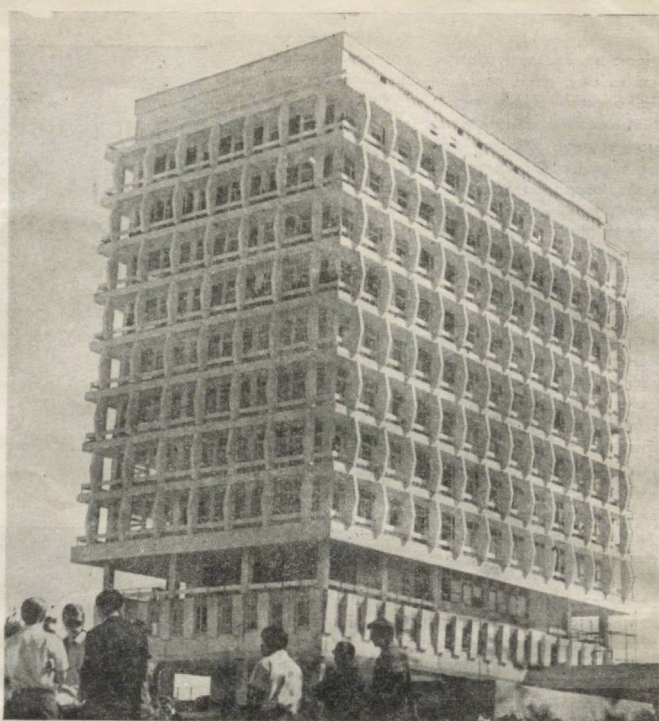
Янги беш йилликдаги шаҳар қурилишининг яна бир ўзига хос томони шундаки, қурилиш эски биноларни иложи борича камроқ бузиш ҳисобига олиб борилади. Энг яроқсиз уйлар бузилиб, қолганлари янгидан тикланади, пардозланади. Янги беш йилликда қурилишга татбиқ этиладиган лойиҳаларимиз анчагина. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми биноси, Алишер Навоий номидаги кутубхона, Газ саноати бошқармаси биноси, М. Горький номли театр, Дўстлик уйи, Пионерлар саройи лойиҳалари давримиз меъмorchилигининг энг яхши намуналари бўлиб қолади, деб ўйлаймиз.

Янги кўприклар, ер ости йўллари қуриш, транспорт тармоқларини кенгайтириш ҳам диққат марказимизда турибди. Метро қурилишининг биринчи навбатини ишга тушириш кўзда тутилмоқда. Биринчи навбат шаҳарнинг шимоли шарқий ва жануби ғарбий қисмларини туташтиради. Ун олти километрга чўзилган бу метрода ўн бир бекат бўлади.

Тошкентимиз келажақда боғ-шаҳар бўлиб қолиши керак. Анҳорнинг ҳар икки тарафини Гагарин хиббонига ўхшаган боғлар безайди. У турар жой районларидаги кўкаламзорлар билан туташиб кетади. Яқин йилларда Тошкент Иттифоқимиздагина эмас, балки жаҳондаги энг кўркам, энг йирик, энг замонавий шаҳарлардан бири бўлиб қолади.

Собир ОДИЛОВ,

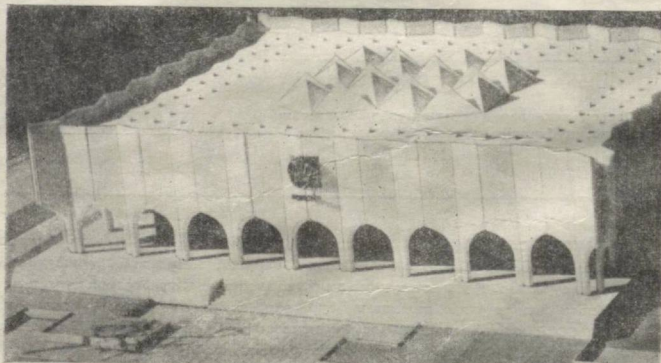
Тошкент шаҳрининг бош архитектори

Урта Осиёда маданий инқилобнинг буюн ўчоғи — В. И. Ленин номидаги Меҳнат Қизил Байроқ орденли Тошкент Давлат университети ўзининг ярим асрлик тўйи шодёнларини ҳашаматли янги бинода кутиб олди.
Р. ШАМСИДДИНОВ фотоси (ЎЗАТ).

Пойтахтимизда барпо этилаётган янги Шимоли Шарқ массиви келажақда ана шундай бўлади.

Ўзбекистон Рассомлар союзи кўرғазмалар саройининг макети.

Фарзандлар оталар ҳақида

Отам Ҳоди Тақташ 1901 йилнинг 1 январида ҳозирги Мордва АССРнинг Тарбеев районидagi Сирқиди овулида камбағал деҳқон оиласида туғилган. Бор-йўғи ўттиз йилдан сал ортиқроқ умр кўрса-да, ўз асарлари билан халқимиз хотирасида, кўп миллионли китобхонлар хотирасида абадий яшаб қолди. Унинг асарлари рус, украин, венгер тилларига, кўпгина туркий халқлар тилларига таржима қилинган.

Ўзбекистон отам учун жонажон ўлка эди. Унинг ёшлик йиллари Бухоро ва Тошкентда кечган. Кейинчалик ҳам бу ерларга бот-бот келиб турган. «Аэроиллар», «Қоронғу тунларда», «Туркистон саҳроларида», «Ўрмон қизи» шеърлари, шунингдек, «Ер ўғиллари» фожиасини ана шу шаҳарларда яратган.

У Тошкентда Туркистон ишчи-деҳқон университетидa дарс берди, «Билим юрти» журналида ишлади, қизил аскарларга лекциялар ўқиди, ўзбек шоирлари билан танишди, дўст тутинди. Бу шоирлар орасида Гафур Гулом ва Ғайратийнинг бўлганлиги менга яхши маълум. Гафур Гулом аса отамнинг шеърларини биринчи бўлиб ўзбек тилига таржима қилган ва 1933 йилда алоҳида китобча ҳолида нашр эттирган.

Кўпинча катта шоир вафот этгач, унга ниҳоятда сайқал бериб, илоҳийлаштириб юборишларига сал қолади, унинг барча тириклар қатори оддий инсон бўлганлигини унутиб қўядилар. Отам ҳам ҳазил-мутойибани севарди. Унинг номи билан боғлиқ бўлган қизиқ-қизиқ, кулгили воқеалар хануз халқ орасида юради. Уларни мен кўп эшитганман.

Йилдан-йилга мен абадий йигитлигича қолган отамдан улғайиб бормоқдаман. Аммо ўз ҳаёт йўлимда халқнинг отам ижодига бўлган улкан муҳаббатини ҳар қадамда ҳис этиб келмоқдаман. Бу муҳаббат вужудимга зўр ҳарорат бахш этади, қалбимга битмас-туганмас қувонч солади. Отамнинг дўсти, буюк шоир Гафур Гулом менга оталарча ёрдам берди, хомийлик қилди. Мен Гафур Гулом шеърятини доим тарғиб қиламан. Умр бўйи бу улкан шоир ва улкан инсондан миннатдорман.

1939 йилдан буён ҳаётим Ўзбекистон билан боғлиқ. Бу давр ичида шу нарсани аниқ билдимки, ўзбек эътилоларининг энг сара қисми учун отам ижоди юракка яқин ва қадрдондир. Ҳамид Олимжон, Усмон Носир, Султон Жўра каби машҳур шоирлар ўз асарларида отамни эсланганлар, унга эргашганлар. Ўзбек китобхонларининг отамнинг ижодига эҳтиромини ҳар дақиқада сезиб тураман.

Отамни гоҳ Маяковский, гоҳо Есенин билан таққослайдилар. Тўғри, унинг шеърлари Маяковский асарларидаги жанговарликка, исёнкор руҳга яқин туради. Лекин шунини айтиш керакки, ҳар бир катта шоир, аввало, беқиёс ва тўғмадир. Ҳоди Тақташ Октябрь революциясининг куйчиси, татар шеърятини биринчи бўлиб В. И. Ленин ҳақида дoston яратган истеъдод, халқ шоиридир. Ижодини прогрессив романтизм руҳида бошлаган Ҳоди Тақташ социалистик реализмнинг чўққисига кўтарилди, совет поэзиясининг илғор вакили бўлиб етишди. Унинг «Асирлар ва минутлар», «Муҳаббат тавбаси», «Муҳаммад», «Келажакка хатлар» каби асарлари кўп миллатли совет адабиёти олтин хазинасидан муносиб ўрин олди.

Навқирон шоир ўз қалами билан ҳамиша сафда.

Рафазль ТАҚТАШ,
санъатшунослик фанлари кандидати, расsom

ҲАМИША САФДА

Атоқли татар совет шоири Ҳоди Тақташнинг туғилганига 70 йил тўлди

Ҳоди ТАҚТАШ

КЕЛАЖАККА ХАТЛАР

Биринчи хат

Сиз бу хатни олиб ўқиганда Мен-ку кўпдан ўлган бўларман, Йиллар бирин-кетини ўтган бўлар, Исимингизга етмас — унутилар. Лекин Тиллаларим сизнинг даврда, Сизнинг қирда чечак отажак. Жонсиз гавам ўша чечакларга Озиқ бўлиб ерда ётажак... Мендан сўнг келажак куйчиларнинг Доғи кўмар менинг отимни. Йиллар сизга катта ривоятни Саклаб олиб борган сингари, Олиб борар ушбу хатимни... Сиз бу хатни олиб ўқиганда Оғир йиллар ўтган бўларлар, Ерда коммунизм қурилган бўлар, Менинг кўшиқларим унутилар... Бизнинг ҳислар сизда тақдорланмас, Сиз у ҳислар билан ёнамасиз, Бизнинг даврдаги онги зиддиятми Кишиларни англай олмасиз. Биз кечеге куннинг шиддатли синови, Бугунки...

зафарли курашларида Жўшқин ҳислар билан ёнамиз. Янги ҳаёт, Янги киши учун Ерда катта жанглар олиб борамиз... Биз биламиз сизнинг келажакни, Биз биламиз давр курашини. Биз биламиз бўлгуси жанглар Ғалабалар билан тугашини! Бу хат сизга бориб етгунча Сизга мерос бўлиб қолажак Ер юзиде Бизнинг колонналар Сўнги истеҳкомни олажак!.. Бу фронтдан бир хат; Бу хат менинг Юрак ҳисларимнинг ҳароратини Сақлай олиб сизга элтса-да,

Саломларим бориб етса-да, Сиз бу хатни олиб ўқиганда Узим кўпдан ўлган бўларман, Йиллар бирин-кетини ўтган бўлар, Исимингизга етмас — унутилар...

Кимлигимни, Касбим нималигин Сизга ёзмай, Ростин айтаман, Мен умримда Кўплаб анкеталар тўлдирдим, Ҳар бир анкетани тўлдирганда Елгонини ҳам роса дўндирдим... Бундай шўхлик учун айборман Турли амалдорлар олдида фақат, Лекин Анкетада ёлгон бўлса ҳам, Кўшигимда доим ҳақиқат. Мен синфимнинг улуғ курашига Жуда ҳушёр дадил қарадим, Тутган йўлим, ҳар бир сўзим учун Узимни масъул деб санадим!

Ахир Ҳар даврнинг ўз касали бор, Касалининг бўлади табиби, албат, Ҳар замоннинг ўзига кўра Аблаҳи бор, гўрига лаънат! Кечирасиз, «Аблаҳ» сўзи бизнинг замонда Елмон одамларга қўйилган бир ном. Йиллар ўчириб ташлар... Лекин Булар бизнинг Жигимизга тегди батамом... Атака бошланган йилларда ёздим Мен бу хатни сизга, азиз дўстларим. Балки шу хат билан босилар, деб Бебош тўлқинланган туйғу-ҳисларим. Биз биламиз сизнинг келажакни, Биз биламиз давр курашини, Биз биламиз сўнги жангларнинг Ғалабалар билан тугашини.

УЛУҒБЕКНИНГ УЛУҒЛИГИ

Буёқ ватандошимиз Муҳаммад Тарағай Улуғбек номи билан Шарқда ҳам, Ғарбда ҳам шухрат қозонган. Немис олими И. Медлер 1834 йилдаёқ Ой харитасига «Улуғбек кратери»ни қўшиб қўйган эди...

Самарқанд Фанлар академияси. Эроннинг Кошон шаҳридан бўлган Ғиёсиддин Жамшид Коший XV аср бошларида тахминан 1420 йилда Самарқандга келиб, Улуғбек теварағидаги илмий доирага қўшилган, математика ва астрономия билан астойдил шугулланган ҳамда бу соҳада хийла камолотга етишган эди. У Эронда қолган отасига мактублар юбориб турган. Ғиёсиддин мактубларини шарқшунослар илгари ҳам кўрганлар, эълон қилганлар. Аммо бундан ўн йилча муқаддам Техрондаги Сипоҳсолор Жомеи кутубхонасидан (2916-фонд) яна бир мактуб топилди. Форс тилида ёзилган беш минг сўздан иборат бу мактуб чет элларда инглиз ва турк тилларига таржима этилди.

Тахминан 1421—1422 йилларда отасининг саволларига жавоб тариқасида ёзилган бу мактуб Ғиёсиддиннинг илгари ёзган мактубларига бирмунча ўхшашроқ (мактубда аввал айтилган гаплар ҳам такрорланган) бўлса-да, унда бир қанча янги, муҳим маълумотлар бор. Чунинчи, Улуғбекнинг уддубуронлиги ва математика илимидан фойда бақувватлиги, мадрасада ўтилган дарслар, қурилатган расадхонанинг асосий асбоби мудси Фахрий (Фахрий секстант) эканлиги очиқ-ойдин ёзилган. Мактубда Самарқанд астрономларининг мўътабар кўланмаси Абу Райҳон Берунийнинг «Конун Масъудий» асари бўлганлиги ҳам айtilган.

Мазкур хат яқин орада ўзбек ва рус тилларига таржима қилинишига умидворимизки, унда XV аср биринчи ярмидаги Самарқанд Фанлар академияси — астроном, математик, табиб, географ ва мезморларнинг илмий фаолияти ҳақонини баён этилган.

«Зиж Улуғбек». 1970 йил 28 октябрь кунин Самарқанднинг 2500 йиллик юбилейи муносабати билан Урта Осиё фани тарихига бағишланган илмий конференция залларидан бирида — астрономия тарихи секциясида ўн та

ажойиб доклад тингланди. Булар — Улуғбек, Али Қўшчи, Чағминий, Улуғбек расадхонаси тўғрисида эди. Самарқандлик А. Хатилов, боқулик Ҳ. Мамедбейли, тошкентлик А. Уринбоев ва П. Булгаков, хоразмлик Ҳ. Сиддиқов ва бошқалар катта мунозара олиб боришди. Урта Осиё олимларининг хизмати сўнмас эканлиги ва Ғарб фанигаги таъсири яна бир бор зикр этилди.

Фан тарихининг йилномаси шундай: 1472 йил. Самарқандлик Али Қўшчи Истамбулга бориб, Аё Сўфия жомесига мудир бўлди. У Самарқанддан олиб келган «Зиж Улуғбек» бир неча нусхада кўчиртирила бошланди. (Улар «Зиж жадиди Султоний», «Зиж Кўрагоний» деб ҳам аталган).

1638 йил. Инглиз профессори Жон Гривс Истамбулга келиб, юнонча, арабча, форсча кўлэмаларни сотиб олди. Шу жумладан, Батлимус — Птоломейнинг «Ал-Мажистий» («Алмагест») китоби ва Улуғбек расадхонасида тузилган «Зижнинг нусхаларини ҳам олиб кетди.

1648 йил. Англиянинг йирик илмий марказларидан бири Оксфорд шаҳрида Жон Гривс «Зижнинг айрим қисмларини нашр этди.

1650—1652 йиллар. Англияда «Зижнинг айрим қисмлари яна қайта босилиб чиқди.

Тақриз ўрнида

1665 йил. Инглиз шарқшуноси Томас Хайд Улуғбек «Зижини форс ва латин тилларида нашр этди.

1767 ва 1843 йилларда эса шу нусханнинг иккинчи ва учинчи нашрлари пайдо бўлди.

Кейин ҳам «Зиж» Европада турли тилларда нашр этилган. Кавказлик олим ва ҳукмдор Вахтанг IV «Зиж Улуғбекни» грузин тилига таржима қилди, ўзидан баъзи изоҳлар қўшди, «Зиж» маълумотлари асосида бир қанча координатларни аниқлади.

Нихоят, 1917 йилда Вашингтонда яна бир нашр юзага келди. Хуллас, Шарқда — ҳатто ўзимизда — фақат кўлэмга ҳолида фойдаланилаётган бу асар Ғарбда илм аҳлига кўп марта манзур бўлди...

Ян Гевелий атласи. Машҳур поляк астрономи Ян Гевелий «Зиж Улуғбек» асосида юлдузлар атласини тузиб, 1690 йилда Гданьск шаҳрида нашр эттирган эди. Ян Гевелий «Юлдузлар осмонининг атласи» яқинда Тошкентда, академик В. П. Шчегловнинг таҳрири ва кириш сўзи билан иккинчи марта тўлдирилган ҳолда босиб чиқарилди. Муқаддима ўзбек, рус ва инглиз тилларида ёзилган. Самарқанд расадхонасининг фаолияти ва асбоблари, уни қидириш тарихи, Улуғбек мақбарасини очиб ишлари, Ғарбда «Зижнинг» тарқалиши баён этилган. Ян Гевелий атласи тўғрисида изоҳлар берилган. Атласнинг ўзи аслида Ян Гевелий китобининг иловаси бўлиб, эллик олти та осмон харитасидан иборат.

Улуғбек портрети. Ҳозирги кунда Мирзо Улуғбек суратининг бир неча варианты маълумдир. Амир Темуру ва Шохруҳ тасвирланган бир миниатюрада теллак кийган, дўмбоққина ёш Улуғбек кўйфаси ҳам чизилган. Анқара этнография музейида сақланётган бошқа бир миниатюрода Улуғбекнинг олимлар билан суҳбати тасвирланган.

1941 йили Ўри Амир мақбараси текширил-

XVIII аср кўлэмаларида Улуғбек тасвири. Британия музейи. (Ҳар иннала сурат ҳам Ян Гевелий «Юлдузлар осмонининг атласи» китобининг 1970 йилда Тошкентда чиққан иккинчи нашрдан олинди.)

ганда, Улуғбекнинг бош суяклари асосида хайкали ва сурати ишланди. Ҳозирги пайтда Улуғбекнинг энг кўп тарқалган сурати шу суратдир.

Ян Гевелий китобида 1690 йилдаёқ Улуғбекнинг тахминий тасвири икки расмда берилган экан. Булар Тошкент шаҳрининг саҳифаларида келтирилган. Иккала расмда ҳам Улуғбек бамисоли дучадаги турли асрларда яшаган Гиппарх, Птоломей, ал-Баттоний, Коперник, Тихо Браге, Риччиоло каби астрономлар даврасида тургандай. Атлас муқаддимида бу олимларнинг ижодларига ҳам қисқа-қисқа шарҳ берилган.

XVI ва XVIII аср кўлэмаларига ишланган миниатюралардаги Улуғбекнинг тасвири Британия музейи кутубхонасида бор эканки, улар ҳам муқаддимида намойиш қилинган.

Хуллас, Ян Гевелий атласи ва унинг Самарқанднинг 2500 йиллик шарафига Тошкентда нашр этилиши нақадар муҳим илмий воқеа эканлиги шубҳасиздир.

Муаммолар... Муаммолар... Самарқанд расадхонаси жадваллари — «Зиж» хусусида ечилмаган муаммолар ҳали кўп. II асрда Мисрда яшаган Птоломей Самарқанд шаҳрининг географик узунлиги ва кенглигини қаердан билди экан? Буни Искандар Зулқарнайн аскарлари орасида бўлган олимлар ўлчаб кетишганими ё мазкур ҳисоблашлар Бобил—Осурия тараққиёти даврига олдими? Қадимий сўғдалар ва хоразмликлар ўзлари ўлчаган бўлсалар-чи? Берунийнинг улар санъатига қойил қолиб юксак баҳо бергани маълум-ку! Яна, Улуғбек расадхонасининг кутубхонаси қаерда экан?

Нихоят, расадхона Улуғбек фожиасидан кейин қачонгача ишлаб турди? Баъзи бировлар ёзганча, «1450 йиллардаёқ вайрон этилгани» тўғрими? Ахир, Бобир 1490 йилларда унинг «уч ошибналик»сизини тасвирлаган эди-ку! Агар расадхона анча вақтгача бутун турган бўлса, у ерда Али Қўшчидан бошқа яна кимлар ишлаган экан!..

Шундай муаммолар ҳали бир талай. Совет илм аҳллари ҳозир шу қадар бақувватки, бундай муаммоларни яқин орада ҳал этсак ажаб эмас.

Журналхонларимизга бир қувончи хабарни ҳам айтиб ўтайлик. Улуғбекни улуғлайдиган яна бир иш амалга оширилмоқда. Самарқандлик математик Раҳмат Ибодий «Зиж Улуғбек»ни ўзбек тилига таржима қилиб бўлди. Уни яқин вақтда русчага таржима қилиш ва форсчасини нашр этиш фурсати ҳам етганлиги шубҳасиздир.

Ҳ. ҲАСАНОВ,
география фанлари доктори

Ян Гевелий.

А

охиймиз Ленин таваллуфининг юз йиллиги нишонланган 1970 йил биз учун ҳам кутлуғ йил бўлди. «Ўзбекфильм» студияси, Илмий-оммабон ва ҳужжатли фильмлар студияси ижодкор халқимиз ҳаётининг турли томонларини киноленталарда акс эттиришга муваффақ бўлди.

«Ўзбекфильм» студиясининг етти та бадий фильм, учта мультпликация фильми, «Ишлар» сатирик киножурналининг тўрт сонини, Илмий-оммабон ва ҳужжатли фильмлар студиямиз эса 65 илмий-оммабон, ҳужжатли фильм тайёрлаганиги қувончли ҳолдир.

Утган йили СССР халқ артисти, атоқли кинорежиссёр Кожил Ерматов «Осиё устида бўрон», «Революция чавандозлари» фильмларининг давоми сифатида «Қора консулнинг ҳалокати» фильмини яратди. Унда Бухоро амирлигининг инқирози ва Бухорода Совет ҳокимиятининг ўрнатилиши қизиқарли ҳикоя қилинади.

Истеъдодли кинорежиссёр, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Али Ҳамроев яратган «Фавқулодда комиссар» фильмида ўзбек халқининг содиқ фарзанди Низомиддин Ҳўжаев, унинг жанговар сафдоши В. Кобозовнинг фаолияти, озодлик ва тинч ҳаётга ташна халқ кураши ўз аксини топди.

Кинорежиссёр Ҳ. Аҳмаров ўз сценарийси асосида яратган «Чашма» фильми эса замонавий мавзуга бағишланган. Фильм киши маънавий дунёсининг мураккаблиги, унга баҳо беришда оқилона иш тутуш зарурлиги ҳақида баҳс этади.

Ф. Ҳўжаев сценарийси асосида режиссёр А. Хачатуров суратга олган «Ҳазирама қўёш остида» фильмида пахтадан мўл ҳосил этиштириш, илгорлар тажрибасини оммалаштириш учун олиб борилган кураш кино тили билан ҳикоя қилинади. Фильмдаги Ерматов ота образини СССР халқ артисти Наби Раҳимов яратган.

Замонамиз ёшлари ҳақида ёзувчи Одил Ёқубов ёзган сценарий А. Қобиловнинг «Наҳотки аломат бўлсам!» фильмига асос бўлди. Асарда инсоний муносабат масалалари кўтарилган.

«Ўзбекфильм» студияси 1970 йилда телевизион бадий фильмлар яратишда ҳам дастлабки муваффақиятларни қўлга киритди. Бу ишга Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Латиф Файзиев биринчи бўлиб киришиди ва «Темура Малик» фильм-балетини яратди.

Э. Каримов билан М. Огамирзаев ҳамкорликда улуг хинд адаби Рабиндранат Тагор асарини асосида «Нур ва соғлар» телевизион фильмини яратдилар.

Еш авлодди тарбиялаш кинематографиячиларимизнинг доим диққат марказида бўлиб келди. «Ўзбекфильм» мультпликаторлари

кичкинтойларга атаб «Қизча ва юлдузча» (режиссёр Т. Камолова), «Айиқ сайилда» (режиссёр Ю. Петров), «Шодон юрак» (режиссёр З. Ройзман) сингари фильмлар яратди.

Утган йил студия дубляжчилар группаси учун ҳам серунум бўлди. Улар қардош республикалар ва чет эл студиялари ишлаб чиқарган 90 кинофильмни ўзбек ҳамда қорақалпоқ тилларига таржима қилдилар. Таржима савияси анча кўтарилди.

Ўзбекистон Илмий-оммабон ва ҳужжатли фильмлар студияси ишлаб чиқараётган фильмларда республикамиз ҳаётида бўлиб ўтган муҳим воқеа-ҳодисалар, санъат ва қишлоқ ҳужжатли, меъморчилик ва медицина, санъат ва адабиёт соҳаларида қўлга киритилган муваффақиятлар ўз аксини топмоқда.

арбоби Шухрат Аббосов ёзувчи Саид Аҳмад билан ҳамкорликда «Мухаббат можароси» номли фильм устида иш олиб бормоқда. Фильмга Саид Аҳмадининг «Уфқ» романи асос қилиб олинган. Унда оила, турмуш муаммолари ўз ифодасини топади. Еш режиссёр Ҳалибулла Файзиев эса ўзбек халқ эртаги асосида «Семурғ» фильмининг суратга олмақда.

Мультфильмчилар ҳам янги-янги асарлар яратмоқда. «Чугурчуқ тулкини қандай алдади» (М. Ҳакимов сценарийси, гостановкани-режиссёр Ю. Петров), «Раҳмат, Аҳмад ва Тузик» (сценарий автори Ф. Мусажонов, режиссёр Т. Камолова), «Мушук ҳаёли» (Д. Булгаков сценарийси асосида З. Ройзман постановкаси) сингари мультфильмлар кичкинтойларга муносиб соғва бўлади. Уларда фильм авторлари каллоблик алдамчилик, фирибгарлик каби ярамас иллатларни фол этадилар. Сергакилик, донолик, ақл-идроқ кишини ҳамиша хавф-хатардан сақлаб қолши ҳақида ҳикоя қиладилар.

Илмий-оммабон ва ҳужжатли фильмлар студиясининг биринчи галдаги вазифаси «Ленин ва Туркистон» тўла метражли ҳужжатли фильмини тайёрлашдир. Бу масъулиятли ишни бажаришни улкан санъаткор Малик Қаюмов билан журналист Георгий Димов зиммаларига слаганлар. Улуғ доҳийимизнинг Туркистон халқларига гамхўрлиги акс эттириладиган бу фильм партиямизнинг XXIV съезидига муносиб соғва бўлади.

Ижодий коллектив бундан ташқари яна СССР халқ артисти Мукаррама Турғунбоевнинг ҳаёти ва ижодий фаолиятига бағишланган «Санъатга бағишланган умр», ўзбек жангчиларининг қаҳрамонлигини, жасоратини тарафдор этишчи «Ўзбекистон Улуғ Ватан уруши йилларида» деган тўла метражли фильмлар ҳам яратди.

Студия «Тошкентнинг кучоғи очик», «Гафур Гулом», «Раис», «Янги йил», «Муқимий», «Зарафшон водийси», «Ленин қорақалпоғим», «Юлдуз ўз эгасини топди», «Академик Сулаймонов» сингари бир қанча фильмлар чиқаришни ҳам мўлжаллайди.

Бу йил КПСС XXIV съезидга бағишлаб бадий ҳамда ҳужжатли фильмлар фестиваллари ўтказилди. Бунда Совет Иттифоқи студияларининг ярим аср мобайнида эришган улкан истуқлари намойиш қилинади. Қизиқарли суҳбатлар, фильм яратувчилари билан уршувлар ўтказилади. Хар йилгидек ёшларга аталган фильмлар фестивали, қишлоқ ҳўжалиги фильмлари кўриги ўтказиш режамизи ҳам бор.

Ўзбекистон кинематография ходимлари Янги йилда ҳар қачонгидан ҳам зўр иштиёқ билан иш бошлайдилар. Улар бу йилни ҳам ижодий зафарлар билан яқунлайдилар, деган умиддамиз.

МУҲСИН АЛИЕВ

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Кинематография давлат комитети раисининг ўринбосари

Кино

ЯКУН ВА РЕЖАЛАР

СССР халқ артисти Малик Қаюмов Самарқанднинг 2500 йиллиги тўйига тўла метражли, кенг эранли, рангли «Самарқанд ҳамиша мен билан» ҳужжатли фильмини торттиқ қилди.

Аҳолига кино хизмати кўрсатишни яхшилаш биринчи галдаги вазифамиз. Утган йили республика кинолаштириш ходимлари 125 миллиондан ортиқ томошабинга кино хизмати кўрсатиб, маблағ тўлаш бўйича давлат планин ортиғи билан адо этидилар.

Бу йил кинематография ходимлари олдида янада улкан вазифалар турибди. «Ўзбекфильм» киностудияси янги йил режаларини алақачон белгилаб қўйган. Бу йил экранга чиқарадиган олти бадий фильмнинг дастлабкиси — УССР халқ артисти Зоҳид Собитов суратга олаётган «Тасодиқ оёқ остида» картинаси совет милицияси ходимлари ҳаётига бағишланган.

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат

Булбул

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Шундан, оҳанг сеҳрига банди бўларкан одам.
Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Шундан, митти тилида эриб кетаркан олам...

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Унинг жажжи юраги — минг битта кунга маскан.
Ҳар куйига беркинган эмич ошифта кўнгил,
Бирок бечора булбул бирин асло топмаскан...

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Йўқолган қалб парчасини кўсамасинми куйи!
Куйларини бирма-бир такрор этаркан буткул,
Уша бир куй дардида ёнаркан умр бўйи.

Тили билан чертармиш юрак созини булбул,
Балки ўша куйни деб юрак янгроқ шу қадар.
Балки у — энг эзгу сир, балки изтироб нуқул,
Балки олий нафрат, ё қалбда тош қотган қадар...

Минҳониддин ҲАЙДАРОВ

Туйлар муборан!

У. РАҲИМОВ фотозтўйи

рабейка навкар бўлиб хизмат қилган. Жўрабек унинг жасоратини тақдирлабди: навкарга Олакўйлик ва Бектемир қишлоғининг қоқ ўртасидан оқадиган Бектемир анҳорини ҳада қилибди. Йулдош-мурут бу кутилмаган ҳададан ажабланган экан, тадбиркор Жўрабек унга муддаосини тушунтирибди: «Анҳорнинг у бошидан-бу бошигача бог-роғ қиласан, сенинг ана шу хайрли ишингдан ҳамма баҳраманд бўлсин», дебди.

Кўпчилик қариялар, Жўрабек Қаландар қори ўгли ёшлигида китоблик жўвачи бойнинг хизматқори эди, у энг аввал бухоролик полковлар билан кураш тушиб, донг чиқарган эди, дейишади.

Жўрабекни кўрган-билганларни Тошкент шахрининг Ҳамза районидagi Қўйлик мазеидан ҳам даракладик. Бу ерда Жўрабекнинг қариндошлари ва уни кўрган кишилар билан учрашдик. Жўрабекнинг эвара-чеваралари орасида таниқли, обрўли кишилар бор. Айниқса, Куйбишев кўчасида истиқомат қилувчи саксон тўрт ёшли Убайдулла Бобо Исмаилов генерал тўғрисида кўп нарса билар экан. У генералнинг шаҳар ичкарасида, Қашқар маҳалласидаги ҳовлисига қўшни турган. «Баҳор ва ёз ойларида,— дейди Убайдулла Бобо — Жўрабек Қорасувдаги богда турарди. Қишда эса бизга қўшни ҳовлисида яшарди. У саломимизга алик оларди, ҳайит кунлари бутун маҳалладаги бола-бақрага бир сўм-ярим сўм ҳайитлик улашиб чиқар эди... Жўрабекнинг жонига қасд қилинган кунни саҳарлаб Қорасувга етиб келдик. Айвон олдида кумуш тангалар сочилиб ётибди. Жўрабекнинг кескир қилчи эса йўғон теракнинг ярмигача ботиб қолган. Генерал Жўрабекни ҳарбийлар тўпдан ўқ узиб дафн қилишди. Уша кунни тумонат одам тўплаган эди. Билишимча, Жўрабек етмиш ёшлар чамасида ҳалок бўлган... Жўрабекка қасд қилганлар уни тойиб йиқилсин, деган нијтда унинг оёғи остига бир халта кумуш тангани сочганлар. Жўрабек эса душманларига кескир қилчи билан ҳамла қилганда қилчи теракка ботиб қолган. Уни тортиб олиши мушкул бўлган».

«Жўрабекнинг Бойча саркор деган хизматчиси ҳам менга таниш эди,— дейди Убайдулла Бобо,— у Жўрабек билан Қўқон юришига қатнашган. Жўрабек Туркистон генерал-губернаторлигининг Қўқонга ҳарбий юришга отланаётганини эшитиб, ҳали бор-йўғи майорлик унвонига эга бўлишига қарамай, бу вазифани ўз зиммасига олибди. Ушанда Жўрабек: «Россия қудратли тўпларга эга. Хон бунга чидаш беролмайди. Мен шаҳарни қон тўкмай ишғол қиламан. Мусулмонга тиғ тортиш биз учун гуноҳи азим», дебди. Жўрабек ҳақиқатан ҳам бунга эришибди. Худойрхон қўлга тушгач, Жўрабек унинг кўзи олдида хазинадаги олти арава кумуш, олтин пулларини фуқарога тақсимлаб берибди.

Убайдулла Бобо менга генерал-майор Жўрабекнинг Қорасувдаги мақбарасини кўрсатди. Қўркам, ҳашаматли мақбара марҳумнинг вазиятига кўра, фарзандлари томонидан қурилган экан. Баъзи сабабларга кўра, йигирманчи йиллари марҳумнинг хоки шаҳарнинг Шайх Хованди Тоҳир мақбарасига кўчирилган.

«Жўрабек бог-роғ қилишга жуда ишқибоз эди,— дейди Бобо. — Қорасув атофлари ҳали-ҳалигача мевазор. У Тўйтепада ҳам минг гектар ерни мевазор бог қилган эди. Губернаторликдан олган нафақасини ана шундай ободончилик ишларига сарф қилган, шекилли. Ҳа, айтганча, Бобобекни ҳам танирдим, у полковник эди, ўз ажали билан Жўрабекдан саккиз йилча олдин қазо қилди. Жўрабекнинг тўнғич ўгли (унинг яна икки қизи ҳам бор эди) Оллоқулибек Қизил Армияда хизмат қилган, саркарда Михаил Васильевич Фрунзе қўл остида ишлаган. Оллоқулибек бизникига китоб мутулаа қилгани келиб турарди...»

Жўрабекка таниш бўлганларнинг ҳикояси кўп ва хилма-хил. Булардан кўринадими, Китобнинг собиқ беги, сўнроқ генерал-майор мартабасига кўтарилган Жўрабек Қаландар қори ўғлининг ҳаёти ва фаолиятини объектив ўрганиш тарихчиларимиз олдида турган ишлардан биридир. Биз изоҳлаган манба ва далиллар мураккаб ҳаёт йўлини босиб ўтган генерал Жўрабек тўғрисида тўла-тўқис ҳукми чиқаришга ҳали етарли деб бўлмайди, албатта.

Қидириш давом этади.

Мурод ХИДИРОВ.

СССР Давлат мукофоти ва Ҳамза номидаги республика Давлат мукофоти лауреати, СССР халқ артисти Раззоқ Ҳамроев бутун умрини ўзбек театр ва кино санъатида бағишлаб келмоқда. Атоқли санъаткор қирқ йилдан зиёдроқ давр мобайнида театр саҳнасида юздан ортиқ, кинода эса қирқга яқин роль ижро этди. Раззоқ Ҳамроевнинг «Тоҳир ва Зухра», «Алишер Навоий», «Насриддиннинг нечишлари» фильмида яратган ажойиб образлари совет кино санъатининг ўлмас қаҳрамонларидан бўлиб қолди. Ун олти йилдирик, у, Муқимий номидаги Ўзбек Давлат музикали комедия театрининг ижодий коллективига бошчилик қилмоқда, А. Островский номидаги Театр ва рассомлини институтида бўлажак санъаткорларга саҳна сирларидан таълим бермоқда.

Улкан санъатқорни кўп минг сонли «Гулистон» журналхонлари номидан қизгин қўтлаб, инодига яна ҳам юксак парвоз тилаймиз.

А. ВАНШТЕЙН фотоси

Фақур ФУЛОМ

БОЗОР ОРАЛАБ...

ҲИКОЯ

Расмларни Л. АБДУЛЛАЕВ чизган

Авторнинг шахсий архивидан олинган бу ҳиқоладаги воқеалар «Шум бола» қиссасидаги саргузаштларнинг давоми бўлиб, 1941 йилда ёзилган деб тахмин қилинади.

Устозлар меросидан

Қўқонлик олим, шоир ва хаттот Мулла Сулаймонкул Уста Суярақул ўғли Рожий ўз даврининг тараққиётпарвар шоирларидан бири эди. У яхши тарихгўй ҳам эди. Мисол учун, буюқ мутафаккир шоиримиз Алишер Навоийнинг «Мажолис ун-нафоис» асарини 1911 йили кўчириб ёзганда мана бу тарихини айтган:

Юз шукурки таҳрир топиб ушбу китоб,
Сўз аҳлининг аҳволида келмиш неча боб,
Витмақчи эдим мен рақами тарихин
Дафтар юзини тазира олди қуршаб.

Бунда тарих моддаси «тазира» сўзи бўлиб, ундаги ҳарфларнинг рақами сонидан 1325 ҳосил бўлади. Бироқ бу рақам йили тарихига 4 етмайди. «Дафтар юзини тазира олди қуршоб» ишоратига қўра, «дафтар» сўзининг юзи, яъни бошлангич ҳарфи дол [Д]нинг адади 4 «тазира» адади 1325 га қўшилса, 1329 рақами ҳосил бўлади. Демак, китоб кўчирилган йил

...Устунига бир бог исриқк болганган дўқончинг олдиға бориб хаёл суриб қолдим. Дўқонда лўпигдан келган, оппоққина ёш дўқондор эғнида оқ жужун пешмат билан қизил шойи белбоғ, оёғида чокига дурагн ўралган, кўнжининг жиягига пистон қадалган амиркон маҳси, бошида зар дўппи, қўлида қўш тилла узук, оқ сурп иштон, нозик тақилган икки бог пиёздек ипак иштонбоғни писанда қилгандай осилтириб, чордона қўриб, эснаб ўлтирар эди.

Утган-кетган ялангтўш қосиббаччалар, халфалар яккакифт бўлиб тазим билан салом бериб ўтар эдилар.

«Меросбойвачча бўлса керак», деб ўйладим. Давлатига ҳавасим келган бўлса ҳам, қилиқлари эхсамни қотирар эди.

Салом бериб ўтгучи норғул бир йигитдан: — Ака, бу киши ким? — деб сурадим.

Йигит менга бир хўмрайиб тикилди-да:

— Қоч, айбаки, «сиртинни» суриштириб нима қиласан! Абдураззоқ ҳожи дўқон қилиб берган. Укалари...

— Ҳа-ҳа, шунақами? — деб ўта бердим.

Вофурушлик растасида асосан тўрт тоифа бўлар эди: дўқондор, қасаначи, девкор, халфа ва шогирдлар. Дўқондор — маълум. Қасаначилар эса, қучсиз девкорларга танавор харажати бериб, пойафзал тикдиради. Девкорлар бўлса катта дастгоҳ эғаси бўлиб, бирмунча халфа-шогирдларни эксплуатация қилар эди. Халфа уста даражасига етиб тахта орқасига ўлтирадиган даражада ҳўнарманд бўлса ҳам, ўзи дастгоҳ қуришга қурби етмаган, уста пир бермаган (девордан фотиҳа олмаган) кишилар эди. Шогирдлар маълум — ёлланиб ишловчилар.

Жаҳон уруши кундан-кунга кучайиб борганлиги учун молларга харидор кам, ҳамма бозор деярли қасод эди. Бозорни дўқондорлардан ташқари, уста-шогирд босиб кетган.

Қасаначи ва девкорларнинг давлатига қараб шогирд ва халфа баччалари иккита-иккита бўлиб ёғочга этик ва махсиларни қизиб, олдинма-кетин елкаларига қўйиб юрар эдилар.

Бир юз тўртга кириб ўлган Рокия бувим: «Айланай, қиёмат бўлганда осмондан... ёғадим», дегучи эди. Хато айтган экан. Бу бозорда этик, маҳси-кавуш ёғилибди. Даллоллар харидор билан сотувчининг қўлини ушлаб, тўқсон олти қасам ичар эди. Уларнинг қўлини елкасидан узилгундай қилиб «бо барака топ», деб силқир эди. Аммо харидор, меросига қизиқиб ўғай аммасига уйлантирилган йигитдай, юзини терс ўғирар эди.

Ичимда айтаман: «Бу бозорда мenden бошқа жазман харидор ҳам йўқ, нақд пул ҳам йўқ». Шу гапимни ўйлаб туриб нақдбозликда ўзимни Захар Морозовдан ҳам давлатли хис қилдим. Чунки менинг векселим протест бўлиб синганича йўқ.

Шу фикр билан, қирқтача уқфа айбаки, ағдарма этикларни ҳодага солиб икки томонидан шогирдларига кўтартириб йўлқанда етти ўрам кўк белбоғининг устидан белини ушлаб хаёл суриб турган қора соқолли кишига:

— Девкор ака, тухум-пўчоқ аралаш неча пулдан, қочирмасдан айтинг? — деворибман.

Тўсатдан берилган бу саволдан девкор қўчиб тушди. Мендай нақд харидорнинг қадрига етмаган девкор бирданнига сўка кетди:

— Ут, ўт! Бор, тошингни тер! Ҳм, табба... Қайси қўшич-қўланчиларинг ялангоёқ қолди! Беш юзлаб қоранда, қўшич-қўланчи, Зоғариқни сўраб ётган Йўлдошбекнинг ҳам товуги калхат очаяпти!..

Нимага бу одам мени сўкади-я, Йўлдошбек бўлмасам, Гадойбойдирман...

«Сайил ҳам сайил, саргардон ҳам сайил», дегандек, шу томошани ҳам бир кўриб қўяйчи, фурсати келганда айтиб бериб юрарман.

Нарироққ бориб, мenden икки ёш каттароқ, қалеми бўздан пахтали тўн кийган кўкраги очик, кўнглимдаги этикни елкасига ташлаб, мен еб у қуруқ қолгандек хомуш серрайиб турган, ранги заҳил, сўриб ташланган эрта пишар шафтолидек озгин ўспирин йигитга рўбарў келдим:

— Оғайни, этик муборак бўлсин, неча пул бўлди, ҳайит ҳам яқин, буорсин.

Успирин вабо теккан гўрракнинг боласидек туклай сариқ юзидан аябсиз кўзларини менга тикиб хаёл суриб қолди. Бирданнига сесканиб ўзига келди:

ҳижрий 1329 [мелодий 1911] йил экан. Мана шу тарих ҳам Рожийнинг бу соҳадаги зўр маҳоратидан шаҳодат беради.

Рожий бирмунча асар, кўпгина бадиҳа шеър ва газаллар мерос қолдирган. Булар орасида халқ мақоллари асосида ёзилган тўрт юзга яқин зарбулмасал рубонилари алоҳида қимматга эгадир.

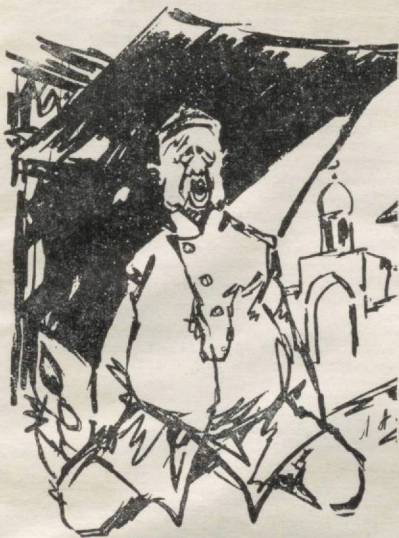
Шоир Рожийнинг менга устодлик ҳуқуқи бор. Мен бу билан фахрланаман. Мен 1910 йили домуллам Рожий қўлида жами хат — йирки ҳарфлар ёзишни машқ қилганман, форстожик адабиётини ўрганганман.

Дафтарларим ичда Рожий зарбулмасал рубониларидан еттитаси сақланиб қолган экан. Буларни домуллам ўз қўллари билан ёзиб қўйган эдилар.

Устод Рожийнинг юксак бадиий қимматга эга бўлган бу оригинал шеърларини «Гулистоннинг муҳтарам ўқувчилари билан баҳам кўришни лойиқ топдим.

Абдулла ЖУВОНМАРДИЕВ, Филология фанлари номзоди. Абурайхон Беруний номлидаги Шарқшунослик институтининг илмий ходими

— Мени маза қилмаган битта сенмидинг, оғайни, этикни сотгани олиб чиққанман. Бозордан шундай зерикдимки, ўлиб кетай агар, олганига сотаман. Озиб-ёзиб уста битта посира бериб эди. Ўзим тикиб, ўзим олиб чиқиб эдим. Устам кўриб қолиб боядан бери: «Жўна, жўна, падаринга лаънат ҳароми, ҳали бозорга ўзбошимча мол ҳам олиб чиқадингиз бўлиб қолдингми? Бозор кунини ўзимнинг молларим билан бирга сотиб берар эдим-да», дейди. — Шу гапдан кейин ўспирин йиғламосираб давом қилди: — Буларнинг сотиб бергани курсин. Биттаю битта онам бор. Энди сархаста бўлганларида Муборак бойваачанинг кирини ювामан деб, узилиб, яна ётиб қолдилар. Боқизишга пулим йўқ.

— Арафа бозорида қанчага олар экан? — дедим.

— Ҳали унга бир ярим ой бор.

— Айтавер-чи?

— Беш сўм.

Липпани қовлай кетдим. Ўспирин мени энди «Эрмак қиялти», деб ўйлади шекилли, шикоят ва нафрат билан менга ижирганиб қараб турар эди.

Тугунчани олдим. Латтани ечдим. Битта беш сўмлик тиллани олиб, ўспириннинг қўлига бердим:

— Ма, бо барака топ!

Ҳар икковимизнинг кўзимиз ёмғирдан кейинги гунчага ўхшар эди.

Бошқа гап гапиришмадик, этик елкамда, диққатим ошган. Одамларга елкама-елка туртини бўлса ҳам ерга қараганимча сарроқлик, заргарлик расталарини босиб, чопон бо-

зорига — кийим-бош бозорига бурилдим. Айтиб ўлтиришнинг ҳожати йўқ. Бир талай мо-жаролардан кейин ўзимга муносиб миёна кўл тўн, яхтак, лозим, белбоғ ва бошқаларни олиб бу сарполарни белбоқча тугдим.

Маъносилик билан кетиб борар эдим, саҳ-ҳофликдаги бир китоб дўконининг олдида ёш муллабаччаларнинг тўпланиб қолганиги менинг диққатимни ўзига тортиди. Муллабаччалар талашиб-тортишиб янгигина босмадан чиққан, ҳали буёқларининг хиди кетмаган бир қалингина китобни олмоқда эдилар.

«Мулланинг айтганини қил», деган гап бор-ку, деб ўқолсам ўқирман, бўлмаса унаб кўр-рерман», дедим-да, ҳалигиларни ёриб-йиртиб ўтдим:

— Саҳҳоф почча, менга ҳам биттасини беринг. Ирим қилиб олиб қўяй.

Муллабаччалар халолашиб кулиб юборди-лар.

— Буни сен нима қиласан?

— Сизлар-чи?. Мен ҳам таталаб кўраман.
— Тушунармикансан?
— Кўп мадрасаларни кўрганман.
— Хатми кутуб қилганинг башарангдан кўриниб турибди. Ҳўп, қани, айт-чи, нодон-нинг маъноси нима?
— Унгдан ўқилса ҳам, чапдан ўқилса ҳам сизлар ва бизлар.
— Баракалла, — деди мўйсафид саҳҳоф. — Давлатим бўлганида тўн кийизар эдим. Етти танга бир мири бер-чи, қани. Бола, пулинг бўлса шу китобдан олиб қўй, пешанангга юлдуз кўриб турибман.
Жарақлатиб санаб бердим.
Муллабаччалар ўннинг-чапнинг арабча нима дейилишини ва қайси фаала яъфалуға ту-шишини, феълми, сифатми, исми маконми, исми замонми, алланималар деб қолишди, билмадим. Китобни қўлтиқпаб мен кетдим.
Фурсат келганда айтарман, бу китоб «Хам-са»и Алишер Навоий экан.

Устозлар меросидан

РОЖИЯ

ЗАРБУЛМАСАЛ РУБОИЙЛАР

Даврон эли эту пўстинга киргайдур,
Кирса сенинг қошу кирликинг тергайдур.
Зинҳор ўзингни ёр оларга олмай!
Қассоб эса ошнога сўнгок бергайдур.

Қўлида не эрса тикма кўз ҳечкимнинг,
Шиквасида доғи қилма сўз ҳечкимнинг.
Иш қилки, бировга бергучи бўлма, зарар,
Ҳалвойтариға солма тўз ҳечкимнинг.

Қаерда эса юр ўққудин¹ сен қочибон,
Қолма силадин² гамин кўнгул ичра ебон.

Ҳолинга назора қил, маолин³ ўйла,
Сотгунгму отагини чакса келакни дебон!

Гар истасанг очун⁴ ичра жонингга амон,
Бошминлигининг⁵ олғил ўздину тут фармон.
Ҳар эр эса они яхши бил, ўзни ёмон,
Бўгдой бил улусин[инг] барчасини, ўзни сомон.

Ёр ўлса сенго қай эр, олиб ўзни ҳам,
Дардига давоу захмига бўл марҳам.
Ташлама анго арғидамоқ⁶ кўзчинг,
Ўтрукни⁷ дебон берма анго чакса кам.

Очлиқни[инг] гамидин урма бошинга тош,
Урўнлик⁸ учун олма икки кўзга ёш.
Қонё⁹ бўлу ўзин қаҳқа таслим этгил,
Тўппи топилур агар эсон бўлса бош.
Шоҳ ўлма ва кирма зулм ўрдосига,
Ташлама кўзинг буюқну фардосига,¹⁰
Ўзингни қочур онинг қотиди, йўқса —
Тўзум солурсен улус нишолдосига!

Изоҳлар: ¹ Уқуқ — ёмонлик. ² Сила — раҳм-шафқат. ³ Масл — оқибат. ⁴ Очун — дунё.
⁵ Бошминлиг — бошлиқлик. ⁶ Арғидамоқ — ёмон.
⁷ Ўтрук — ёлгон. ⁸ Урўн — яланғоч.
⁹ Қонё — қаноатли. ¹⁰ Фардо — ертаги кун.

Спорт

МАҲОРАТ,

ЯНА

МАҲОРАТ

Спорт—саломатлик, умрбоқийлик, унумли меҳнат демократияси. Шунинг учун ҳам социалистик Ватанимизда физкультура ва спорт ишларига алоҳида эътибор берилмоқда.

Республикамизнинг шаҳар ва қишлоқларида спорт билан мунтазам шуғулланувчилар сони йилдан йилга ошиб бормоқда. Спортнинг ўн тўрт тури бўйича Ўзбекистоннинг турли шаҳарларида бўлган V спартакиаданинг финал мусобақаларида ҳали кўпчиликка маълум бўлмаган ёш, маҳоратли спортчилар голиб чиқиб ўзларини кўрсатдилар.

1971 йилда СССР Халқлари V спартакиадаси очилади. Шунинг учун ҳам ўтган йил спорт жамоатлари, спортчилар учун катта тайёргарлик, кўрик йили бўлди.

Кейинги йилларда Тошкент, Самарқанд, Фарғона, Наманган шаҳарларида, шунингдек Тошкент областидаги «Политотдел» колхозда Бутуниттифоқ ва халқаро спорт мусобақалари уюштирилдики, бу спортчиларнинг маҳоратини ошириш, халқлар ўртасида дўстликни янада мустаҳкамлаш, кенг жамоатчиликнинг физкультура ва спортга қизиқишини кучайтиришга ёрдам берди.

Кураш, пойга, улоқ—халқимизнинг қадимий миллий спорт ўйинларидир. Спортнинг бу турлари бўйича бир неча босқичли мусобақалар ташкил этиш мўлжалланмоқда. Республика миқёсида ўтказиладиган мусобақада қатнашувчилар аввал колхоз, совхоз, район, область мусобақаларида куч синашдилар.

Ўзбекистонда кураш бўйича «Спорт мастери» унвони таъсис этилди. Бу ўринда

шуну айтиш керакки, бир вақтлар миллий кураш билан шуғулланувчилар орасидан классик кураш бўйича аjoyиб спортчилар етишиб чиққан эди. Уларнинг номлари мамлакатимиздагина эмас, чет элларда ҳам машҳур. Масалан, халқаро миқёсдаги спорт мастери, самбо бўйича мамлакат чемпиони Х. Рўзиков, кўпгина халқаро учрашувлар голиби Н. Маҳмарасулов, Н. Йўлдошев, Р. Фозилов, С. Алимов бугун спорт мастериларидир.

Мамажон Исмоилов ва Эркин Қўқонбоев от спорти бўйича мамлакатимиздаги энг чаққон чевандозлардан ҳисобланадилар. Мамажон Исмоилов СССР халқлари спартакиадасида бир неча марта голиб чиқиб, кумуш ва бронза медаллар билан мукофотланган. Ўтган йили Бутуниттифоқ қишлоқ спортчилари чемпионатида Эркин Қўқонбоев муваффақиятли қатнашиб «СССР спорт мастери» унвонини олди.

Қишлоқ спортчиларидан биринчи бор чемпионлик унвонига эришган ва иттифоқ миқёсидаги мукофотларни олишга сазовор бўлганлар рўйхатига самбочи Н. Маҳмарасулов, эркин кураш бўйича Ю. Карданов, Й. Қаландаров, А. Аҳмедов, классик кураш бўйича М. Ли, мерганлардан Н. Большакова, А. Макарчев, оғир атлетикачилардан А. Ессе, А. Рибкин, З. Муртазиннинг номлари ёзилди.

1971 йилда Москвада СССР халқлари V ёғи спартакиадаси ўтказилди. Бунга ялли тайёргарликнинг биринчи давраси кизгин ўтди. Ўзбекистон спорт шарафини ҳимоя қилган йигит-қизларимиз бу мусобақаларда 20 олтин, 8 кумуш ва 13 бронза медал олдилар. Волейболчи Вера Галушко жаҳон чемпиони, Рустам Қозоқов классик кураш бўйича жаҳон чемпионлигида фахрий учинчи ўринни эгаллаб бронза медалга сазовор бўлди. Мерганликда А. Родин ва Н. Воличенко, суя түпи—поло ўйини мусобақасида Н. Ишкардаев Европа чемпиони бўлдилар.

Республикамизда ҳар йили ўйлаб спорт заллари, стадион ва сув спорти ҳавзалари қурилмоқда. Ўтган йили Тошкентда «Юбилей» марказий спорт зали фойдаланишга топширилди. Марказий «Пахтакор» стадионидаги энгил атлетика секторлари ва югурти йўлчаларига резина-битум ётқизилди. Термиз, Қарши шаҳарларида, Самарқанд областининг Булунғур, Хатирчи, Андижон областининг Учқўрғон районларида янги стадионлар қурилди.

Партия ва ҳукуматимизнинг бу ғамхўрликларига жавобан республикамиз спортчилига янада юқори—фахрли ўринларни эгаллашга ҳаракат қиладилар. Улар ўз маҳоратларини ошириш устида тинмай машқ қилмоқдалар. Чиндан ҳам шу кунларда спортчиларимиз асосий шiorлари: «Маҳорат, яна маҳорат»дир.

Э. АМИНОВ,

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги Физкультура ва спорт комитетининг раиси.

ЯНГИ ТАОМЛАР

Янги йилда журналхонлар дастурхонига қасқонда пишадиган таомлар турнумидан иккинчи хилини тавсия этишмоқчиман. Қасқонда тайёрланадиган таом деганда—кўпчилик фақат мантини нўз олдиға келтиради. Кейинги йилларда парҳезшunosлик ва овқатланиш физиологияси соҳасида иш олиб бораётган олимларимиз бугунда пишириладиган таомлар кўпроқ фойда

ли эканини исботламоқдалар. Қопқоқни жипс ёпиб бугда пиширилган овқатлардаги баъзи шифоли моддалар, жумладан, ҳар хил витаминлар ҳавоға учиб кетмайди. Масаллиқлар таркибидаги минерал моддалар яхши эриб таомни гоат хушхўр қиладди. Бугда тайёрланган таомнинг калорияси кучли бўлса ҳам энгил ҳазм бўлади.

Қасқон палов

Гуручни ювиб, тузли илиқ сувға ивитиб қўйсиз. Ивитиш гуручининг хилиға қараб 1 соатдан 10 соатгача давом этади. Магазин гуручи 1 соат ивитилса бас. Гушти тўғраб туз, зира ва мурч себиб аралаштирасиз. Сабзини нокил қилиб тўғраб туз сепасиз, беҳини эса тилмин чалайсиз.

Хонадонларда ишлатиладиган қасқонларда тўртта лаппак бўлиб, палов масаллиғининг тўрт хили ана шу лаппакларға алоҳида солиб буғланади. Қасқоннинг биринчи лаппағига гушт иккинчисига сабзи ва учинчисига беҳи қўйсиз. Гуручни ююридаги туртинчи лаппакка соласиз, тўқинчи кетмаслиғи учун остиға тоза донга ёписиз. Кейин қасқон қопқоқини жипс ёпиб 1 соат давомиде пиширасиз. Вантй-вантй

билан қопқоқни очиб, гуручни ағдариб турайсиз ва юзига сув сепалаб яна ёпиб қўясиз.

Ёғни алоҳида идишда доғлаб, пивэни қовурасиз. Қасқонда пишган масаллиқларни қозонға ағдариб аралаштирасиз ва лаганларға сузиб дастурхонға тортасиз. Лаганға гумбаз қилиб сузилган оқ тусдаги палов, гуштиларни қорароқ, беҳи ва сабзиси сапсарик бўлиб ажралиб туради. Буғланган гушт, сабзи, беҳи ва гуручға доғланган ёғ, пивэдоғ билан зираворларнинг хушбўй идиш қўшилиб жуда лаззатли бўлади.

5—6 кишиға мўлжалланган масаллиқ: 1 килограмм гуруч, 600 грамм гушт, 200 грамм ёғ, 400 грамм сабзи, 2 донга беҳи, 2—3 бош пивэ, туз ва мурч эса таъбға қараб солинади.

Буғлама сих кабоб

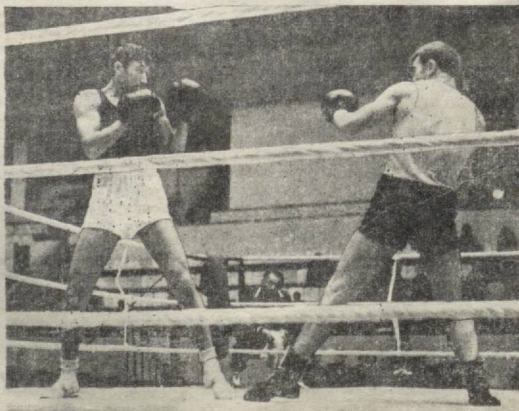
Маълумки, кабоб кўрада пиширилганда гушт таркибидаги ёғ ва энг фойдали моддалар ёниб кетади. Кабоб қасқонда пиширилганда эса ёғ ва эрувчи моддалар сувға томиб, аjoyиб шўрва бўлиши мумкин.

Масаллиқ: 1 килограмм гушт, 2 бош пивэ, 1 чой қошиқ туз, шунча зира ва нашнич уруғи. Гуштини расманга набобға тўғрагандек тўғрайсиз. Пивэни мясорубкадан ўтказасиз. Гуштини шу пивэға туз ва зираворлар билан аралаштирасиз, юзига сав себиб, этилтириш учун 1 соатча қўйсиз. Пивэ сели ва зираворлар сингич, гуштини сихларға олти буландан ўтказасиз. Қасқоннинг остни идишиға сув қуйиб лаҳмдан ажратилган суяклар, бутун сабзи, қартошка, тўғралган шолғом ва пивэ солинади. Устини идишдаги учта лаппак олиб ташланиб биттиси қолдирилади, юзига кабоб терилади. Қопқоғи жипс ёпилиб 1 соат давомиде буғланади.

Тайёр таом линопларда юзига зирапивэ солиб дастурхонға келтирилади, шўрваси эса носалардан тортिलाди.

Сихға терилган селликкина кабоб, ҳил-ҳил пишгач, мазаси—набоб билан манти таъмиға ўхшаброқ кетади. Шўрваси эса қайнатма шўрванинг ўзи.

Карим МАҲМУДОВ

СССР чемпиони Рифъат Рисиев (чапда) «Юбилей» спорт саройида бокс бўйича ЎзССР биринчилиги учун ўтказилган мусобақа пайтида жанг олиб бормоқда.

А. ВАНШТЕЙН фотоси

Пазанда маслаҳати

бутун олам телевизорларга ёпирилди. Янги йил тилагини шуни, бундан буён телевизорларимиз «Пахтанор» стадиони учунгина эмас, ҳамма театрларимиз учун ҳам тарғибот ойнаси бўлса.

Наъматак:— Сиздан, эшитамиз, юртга қаҳқаҳа улашган санъаткоримиз.

Ўзбекистон халқ артисти Анрам ЮСУПОВ:— Нима дердим? Газеталарнинг хабар беришича, бултур Япония хунумати кулги кишининг умрини узайтиради, деган қарорга келибди. Бу фикрни бизнинг устозимиз Юсуфжон қизиқ Шанаржонов чоранкам бир аср олдин айтган эдилар. Дилдаги гап шуки, майдонда мардлик кўрсатишни шундай зановат эгаларини берган Аҳдига вафодор халқимиздан урганайлик.

Наъматак:— Раҳмат. Энди 28-бетга ўтамиз.

Наъматак:— Биринчи сўз сизга, қизиқларнинг сардори.

СССР халқ артисти Наби РАҲИМОВ:— Мазмундор эси йилимиз яхши қол. Эсин йилдаги ажойиб воқеаларни сузлаб битиргувиз. Мехикода жаҳон чемпионати бошланган кун

ГАВҲАРНИ ТИЛЛАГА АЛМАШМАНГ

ВРАЧ МАСЛАҲАТИ

Кўча-кўйда ёш-ёш қизлар, мўйлови энди сабза урган йигитчаларнинг ялт-юлт этган тилла тишларига назарингиз тушади. Таваб, нахотки шуларнинг тишлари тушиб, нунлари сунъий тишга қолган бўлса, деб ажабланасиз. Тўғри, сунъий тиш қўйиш расми улардан бошланмаган, албатта. Археологлар Финляндиядаги қадимий Сида **шаҳри харобаларини** қазиганларида табиий тишга қоплама қилинган сунъий тиш топганлар. Демак, ҳозирги Финляндия тупроғида яшаган одамлар IV асрдаёқ тиш қўйиш санъатидан хабардор эдилар. Бу санъат ундан ҳам илгарироқ римликларга таниш бўлган. Улар мол суягидан, қаттиқ ёғочдан сунъий тиш ясаганлар. Яна шу нарса маълумки, у вақтда одамлар азбаройи заруратдан тиш қўйдирганлар. Бизнинг фаровон замонамизда эса айрим ота-она эркакларга, ҳатто тулпа-тузуқ катта одамлар ҳам ўзларининг қиличдек ўтир соппа-соғ тишларини сугуртириб ёки эволатиб металл ноплатадилар! Тўғри, тиш қўйдириш зарур, фақат зарурат тугилгандагина. Кишининг тишлари тушиб, кўёфасига тасъир этадиган пайтлар бўлади, сўзларни аниқ талаффуз этиши қийинлашади, тиш оралари очилиб қолиш хавфи туғилади. Ҳатто еган оватини ҳам қилиши қийинлашади. Кишида уш берадиган мана шундай деформациядан — камчиликдан сақланиш, олдини олиш учун албатта тиш қўйдириш керак. Лекин қандай тиш қўйдириш керак?

Саломатлик — туман бойлик

Баъзи одамлар ортопед стоматологга келганларида илжи борича танглай протезини куйдирмасликка ҳаракат қиладилар. Ётиш олдига оғиздан олиб қўйиладиган бундай сунъий тишлар уларни гўё қариялар қаторига қўшиб қўяётгандек бўлади. Ҳолбуки олинмайдиган сунъий тишларга қараганда олинмайдиган танглай протезлари соғлиқ учун ҳам, эсодалик учун ҳам фойдалироқдир. Чунки корона ҳамда олинмайдиган сунъий тишларни тўла тозалаш имконияти бўлмайди. Бундан ташқари олинмайдиган сунъий тишларнинг ранги табиий тишлар рангидан фарқ қилиб кўзга ташланиб туради.

Олиб қўйиладиган танглай протезларини тозалаш осон. Ранги, шакли табиий тишга мос. Сунъий тишларни ҳам, табиий тишларни ҳам озода, соғлом асраш учун оватдан кейин ётиш олдига тиш порошоғи ёки паста билан тозалаш керак.

Хулоса қилиб айтганда, кўркамлини учунгина тиш қўйдиришни орзу қиладиганларга, хусусан, ёшларга маслаҳат берад эдимки, гавҳарден ўз тишингиз туриб тилла тишни ҳавас қилманг. Гавҳар тилладан қимматлироқ, деб насиҳат қилган бўлардим. Кишининг табиий, бақувват ўз тишларига нима етсин! Лекин тишларингиз касаллангудек, туш гудек бўлса, дарҳол стоматологга мурожаат этинг.

Рихси МАҲМУДОВ

Нодир саҳифалар

Маълумки, Яқин ва Урта Шарқ ўтмиш адабий меросида ахлоқий-таълимий ривоятлар, нақллар ҳамда ҳикматлар кенг ўрин олган. Шундай дурдоналарни мужассамлаштирган «Қобуснома», «Калила ва Димна» каби асарлар Шарқ халқларининг севимли китоблари бўлиб қолган.

Хусайн Ҳефзийнинг «Насиҳати ҳукамо ва мақолати кубаро» («Донишмандлар насиҳати ва улуглар мақоллари» китоби ҳам шундай асарлар жумласидан. Бу асар 1327 ҳижрий (1897 мелодий) йилда Истамбулда нашр этилган.

Куйида ўша китобдаги ҳикматлардан намуналар ўқийсиз.

Хусайн ҲЕФЗИЙ.

ҲИКМАТЛАР

Ўз устингизда ишланг ва илму одоб ўрганишдан тортинманг. Урингизни нодонликда зое кетгизманг. Ҳар қандай буюмини ҳам, молу дунёни ҳам илмдан улуг ҳисобламанг.

Донишмандлар насиҳатини хор тутманг. Бирор иш устида шошилманг. Оқибати зиёни ишлардан эҳтиёт бўлинг. Кексапарнинг сўзини ҳурмат қилинг.

Сиз мол-дунёга эмас, мол-дунё сизга хизмат қилсин. Аҳлюқоқа, мастга ва нодонга насиҳат қилманг. Насиҳатингизни хор этманг. Бировнинг ризқига кўз тикманг.

Бировларнинг мулкига эгасидан ҳам жонкуярроқ бўлинг. Бировнинг уйида катталиқ қилманг. Нокас одамни уйингизга йўлатманг.

Меҳмонни азиз тутинг. Халқдан тама қилманг. Ота-она ҳақини унутманг ва қариндошлардан эҳсонингизни аяманг. Аҳду

вафода содиқ бўлинг. Бировнинг ҳожатини чиқариш қўлингиздан келса, саховатингизни дариг тутманг.

Илмли кишиларни улугланг. Уқиш-ўрганишдан ор қилганларни ҳақиқий одам сафига қўшманг.

Яхшиларни эъозланг. Улганларни эса яхши сифатлари билан эсланг. Отангиз вафотидан сўнг, унинг васиятларини бажо келтиринг.

Олижаноблики одат қилинг. Хасисликдан узоқ бўлинг. Ноаҳиллар билан суҳбатдош бўлманг. Ердани эса олижаноблардан сўранг.

Ўз аҳволингизни дўсту душмандан сир тутинг. Сир айтилаётган жойда зинҳор тинглашга жазм қилманг.

Форсчадан Асадали ҲАКИМЖОНОВ таржимаси.

Наъматан:— Сизнинг тилакларингиз қандай, ҳажвимизнинг қалам устаси?
Адиб Саид АХМАД:— Мен таажжубдан мароқланаман. Катта театрга тушганда нампирнинг саҳна пардасини кўриб: «Артистларга балли-е, шунча духобани қаёқдан олишиб-

ди-я?» деганини эшитганман. Кошки, меъморларимиз қурган хилма-хил биноларни, концертларимизда рубобдан ҳам бошқа чолғу асбобларини, магэзинларимизда анвоъ молларни кўриб, «Хавёл кучларингизга балли, бор эмансизлар-ну!», десан.

Наъматан:— Сизга навбат, саҳнамизнинг шўх юлдузи.

Узбекистон ССР халқ артисткаси Омина ФАЕЗОВА:— Хотинининг иши кўплигини кўриб, юраги эзилганидан кўчага чиқиб нетадиган «меҳрибон» эрлар йўқ эмас. Лекин бари бир биз аёллар меҳнатда ҳам, рўзғорда ҳам хитойини бозингаримиз. Чаққонлинда эриаклар бизга етиб олишимин.

Наъматан:— Қани, 29-бетга марҳамат.

Ер кўрраси айланиб турибди: қиш, баҳор, ёз, куз, яна қиш... Еримиз эса яна бир ёш улғаяди. Ер билан бирга одамлар ҳам.

Янги йилнинг ҳар бир халқ, эл ва элатлар асрлар давомида расм бўлган одатлари, удумлари билан нишонлайдилар.

РОССИЯДА. 1699 йил. Денабр ойи. Ноғоралар садоси остида подшо Пётр Биринчининг фармони эълон қилинди: «Бундан буён йил боши 1 сентябрдан эмас, 1 январдан ҳисоблансин!»

Кўчаларда пиво бочкалари... Расталарда бўғирсоқлар... Шундан бери Россия янги йилни 1 январда нишонлаб келмоқда.

СУДАНДА. Кишилар бир-бирларига бахт рамзи — кўк ёнғоқ улашадилар. Ҳамиша бахтли лшайлик, ҳаётимиз тўкин-сочин бўлсин, деган ниятда кўчаларга ҳам ёнғоқ ташлаб кўядилар.

ЯПОНИЯДА. Дарвозаларга узоқ умр ва садоқат рамзи — гаров қамши ва қарағай новдаси осиб кўядилар. Идишларга булоқ суви

тўлдириб, Фудзи тоғига чиқиб, тонгни кутадилар. Негаки, қуёшнинг киприк очабтганини кўрган, яъни эрта турган кишига йил бўйи омад ҳамроҳ бўлармиш. Янги йилнинг еттинчи нуни оила бошлиғи гуруч унига етти хил ўт кўшиб, нонушта тайёрлайди.

ВЕНГРИЯДА. Венгер йигитлари балоғатга етган қизларнинг дарвозасида тўланиб, қўшиқ айтади. Қизларни анъанавий таом — асал ва саримсоқ билан сийлайдилар.

КУБАДА. Янги йил арафасида ҳамма идишларга сув тўлдириб кўядилар. Ярим тунда идишлардаги суви деразадан кўчага сепадилар. Бу — янги йил сувдай соф, губорсиз нелсин, деган маънони билдиради.

ВЬЕТНАМДА. Янги йил баҳорда нишонланади. Бу пайт нарғис, шафтоли қийғос гуллаган бўлади. Одамлар дастурхон атрофида бир-бирларига гул тақдим этадилар, ер юзиде чечаклар сўлмасин, ҳаёт доим гулдай яшнаб турсин, деб.

ГАИТИДА. Ҳамма кўча, боғ, ҳовлиларни ёг томоса плагуден супуриб, уйларни саранжом-сарийта қилиб, уришган кўшиклар бир-бирлари билан ярашиб алоқ-чалоқ бўлиб нетадилар.

БИРМАДА. Янги йилнинг биринчи нуни кишилар бир-бирларини устларидан совуқ сув кўядилар. Шунда ҳамма гуноҳлар ювилиб кетармиш.

ИТАЛИЯДА. Янги йил киргунча ҳамма бор қарзини узиб, ишларини саранжом қилиб кўйди.

ГОЛЛАНДИЯДА. Уй бекалари йилда фақат бир марта — 31 де-

кабрда майизли бўғирсоқ пиширадилар.

ҲИНДИСТОНДА. Маҳалла ва кўчалар гулларга тўлиб кетади. Ривоятларда айтилишча, шу кунни энг адолатли подшо Махабали келиб, фундароларига ризқ-насиба тарқатармиш.

АРАБ МАМЛАКАТЛАРИДА. Янги йилни нутадиган маълум бир кун, муҳлат йўқ. Мусулмонларнинг ой календари бўйича бир йилда 354 кун бор. Шу сабабли уларнинг янги йили ҳам гоҳ қиш, гоҳ ёз, гоҳ кўзга «кўчиб» юради. Чунончи, 1943 йилда мусулмонлар янги йилни икки марта: 8 январь ва 28 декабрда кутдилар.

БРАЗИЛИЯДА. Кўчалардаги сим-ёгочларга кўнғироқчалар, гулдас-талар осиб кўядилар. Рио-де-Жанейро аҳолиси океан қирғоғига сайилга чиқади. Қуни бу шаҳар жойлашган кўрфазни португалиялик денгизчилар бундан тўрт аср аввал, худди янги йил кечаси тоған эдилар. Тунда қирғоқдаги кўмга шамиларни ёқиб кўйиб, чўмиладилар, сувга гуллар ташлайдилар.

ШОТЛАНДИЯДА. Янги йил кечаси кишилар эшикка термулиб турадилар. Қора сочли киши нелиб: «Бу хонадоннинг қозони ҳаммиса қайнаб турсин», деб бир парча кўмир қолдириб кетади. (Оқ ёки сариқ сочли киши кириб, хонадонга бахтсизлик келтирмаслиғи учун ҳар бир қишлоқда қора сочли кишини тайинлаб кўйилади).

* * *

Ер кўрраси айланиб турибди: қиш, баҳор, ёз, куз... Инсонлар бахтига сайёрамиз 1971 йилдаги 365 неча-кундузнинг барчасида ҳам ўз ўчи атрофидан осойишта айлансин...

Йил қачон киради

1930 йилгача бизда мавсумий вақт ҳисоби қўлланилиб, ёз мавсумида соат миллари ҳамма жойда бир соат олдинга силжитилар эди. Кўпгина мамлакатларда ҳали ҳам шундай. 1930 йилдан СССРда «ёзлик» мавсум ҳисоби доимий ҳаракатга кирди: бизнинг соати-миз мингаца ҳисобидеги вақтдан доим бир соат олдинда. Шунинг учун янги йил ҳам бу ерга бир соат олдин келади, десан бўлади.

Календарнинг таржимаи ҳоли

Қадим Миср аҳолиси календардан олти минг йил аввал фойдалана бошлаган. Уша давр билимдонлари астрономия асосларини билганлар, Йилнинг тошиш ва қайтиш жадвалини тузганлар, дала ишлари мавсумларини белгиланлар. Миср йили ҳам ҳозиргидай 365 кун бўлган. Янги йил 19 июлда, нун чиниш олдидан уфиде ёрқин Сириус юлдузи бўлганда нишонланган.

Минг йиллар давомида календарь кўп марта ўзгарган. Фақат 1582 йили энг аниқ календарь (янги ҳисоб) жорий қилинган. Бу календарга аста-сенин ҳамма мамлакатлар ўтса ҳам, чор Россияси эски ҳисобда қолаверган эди. Янги календарь бизда фақат Совет ҳокимияти даврида, 1918 йил февраль ойда жорий қилинди.

СССР спорт мастери
М. МУХИДДИНОВ
таҳрири остида

Шахмат оламига саёҳат

Жаҳон маданиятининг буюк намояндалари Сервантес, Франклин, Менделеев ва бошқалар қадимий ақл-идрон ўйини шахматни ҳаётга қиёс қилганлар. Бинобарин, шахмат ҳам табиат, оламнинг инъикоси бўлган инсон қалбининг ўтли туйғулари, ҳаяжонлари, ақл-тафаккур билан омухталашади. Шахмат тахтасининг ҳар бир хонасига сирли дунё яширинган. У кишини мушоҳада тарозисига тортилган фиррлар, жүшқин ҳислар майдонига, кураш майдонига етказлайди. Шахматда доимо янги қиравшлар, талқинлар, фирр-ғоялар кураши ҳукмрон. Кўҳна ва ҳамisha навқирон шахмат шу сабабдан ҳам улуг зотлар Карл Маркс ва В. И. Лениннинг йўлдош-

лари бўлган; Фирдавсий, Низомий, Навоий, Гейне, Пушкин, Турғенов, Толстой каби забардаст сўз соҳибқиронларининг назидан тушмаган. Шахмат инсон маданиятининг бир бўлаги сифатида яшаб, мунтазам юксалишда давом этмоқда.

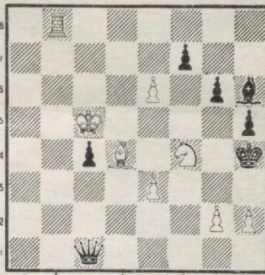
Шахматга бўлган қизиқишнинг тобора кўчаяётганининг асл сабаби шундаки, у инсон характерининг шайланшида озми-кўпми хисса қўшади, иродани, хотирани, фиррлаш қобилиятини ўстиради, ҳордиқ чиқаради.

Мана, «Гулистон»да махсус шахмат бўлими очдик. Мунтазам бериб бориладиган материаллар кенг шахматчилар оммасига мўлжалланади. Сиз, ҳурматли мухлислар, бўлимимизда шахматнинг кўп асрли тарихи, назарияси, жаҳоннинг забардаст шахматчилари босиб ўтган йўл билан танишиб борасиз. Шахмат комбинациялари, масала ва этюдларни ечиш бўйича конкурслар ўтказмоқчимиз. Шахматга алоқадор латифалар, ҳажвиялар ҳам эълон қилмоқчимиз. Шинавандаларнинг тилан-истакларини назарда тутиб, саволларга жавоблар ҳам бериб тура-

ШАХМАТНИНГ ЖОНИ

Шахматнинг мафтункорлиги, кишини бир умр шайдо қиладиган нарсаси бу — бир-бирини тақорлайдиган комбинациялардир. Биз замирида ажиб фирр-маъсадлар мужассамлашган, оқу қора доначаларнинг «осойишта» курашини анс эттирувчи комбинациялардан роҳатланамиз. Шахмат бу комбинация ғояларининг сирини оча олса, ўзига хос шахмат оламининг бунёдқори бўла олса-

гина ўзини чинакам санъаткор, деб ҳисоблай олади.

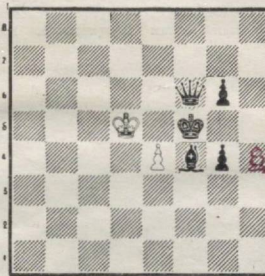

1-диаграмма

Энди сиз билан ана шу оламга саёҳатимизни бошлаймиз.

1-диаграммада кўрсатилган этюд Халқаро шахмат федерациясининг олтин медалини олган. Шартини оқлар бошлаб ютади.

Этюднинг ечилиш йўли бундай:

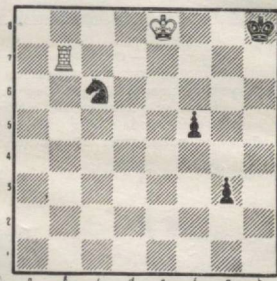

2-диаграмма

1. e6-e7 Фc1-a3+ 2. Лв8-b4! Фа3-a7+ 3. Крс5:c4! Фа7:e7 4. Кf4:g6+! f7:g6 5. Cd4-f6+! Фе7:f6 6. Крс4-d5+! Кph4-g5 7. h2-h4+ Кpg5-f5 8. g2-g4+h5:g4 9. Лв4-f4+! Ch6:f4 10. e3-e4 мат.

Иккала диаграммани таққослаб кўрсангиз бу этюднинг нақадар гўзаллигини дарҳол пайқайсиз. Кўтилмаган ғояни амалга ошириш йўлида оқлар «ҳамма нарсасдан воз нечди. Лекин аслида кучли томон — қоралар мафосат олдида бoш эгди. Шуни комбинация дейдилар. Яъни, нурбонлар билан боғлиқ бўлган ва объектнн мафосатнн кўзловчи мажбурий вариант — комбинациядир.

Энди Г. Маттисоннинг мана бу этюдни ўзингиз ечиб кўринг ва жавобини бизга йўланг.

3-диаграмма

Шартини оқлар бошлаб, дурангга эришади:

ёргарлик ҳам, ёзга тайёргарлик ҳам ўз вақтида кўриб кўйилиши керак. Анс ҳолда, шошганда лаббай топилай қолади.

Наъматак:— Томошабинларимизнинг қадрдонидан икни шингилгина эшитсак деган эдим. УзССР халқ артисти Ғани АЪЗАМОВ:— Бир неча йилдирки, мен Ҳамза номидаги театрда, охотан кино артистимиз Раҳим Пирмуҳамедов «Узбекфильм»да. Худди шу пайтда келиб номедия пойлаймиз. Зора бу гал биронта драма тургумиз олиб келган бўлса.

Наъматак: Бизни 30-бетда кутишяпти.

Наъматак:— Маъракаларимизнинг кўрки, аскиябозларимизнинг сарқори нима дейдилар? Узбекистон халқ артисти Ғанижон ТОШМАТОВ:— Тошнентлик машҳур Жура қизиқчи: «Тарвуз қўлтинлаб, кўй ҳайдашдан асра!», деган энан. Мен нима дейману қўбизим нима дейди? Ҳар бир тадбир, айниқса, қишга тай-

Наъматан:— Сизнинг тилакларингиз, истеъдодли қизиқчимиз? УэССРда хизмат кўрсатган артист Эргаш ҚАРИМОВ:— Бир буюртмачи тикувчига келиб: «Тикиб берган либосингизни кийиб ҳаммага кулги бўлдим-ку!» деса, у: «Кулдирсам, маҳоратим ошибди. Илгари буюртмачиларим йиғлашар эди», дебди. Ҳар бир кимса ўз иши билан шуғулланса. Кулдирш бизнинг вазифамиз бўлиб қолса.

Наъматан:— Сўзингизга мунтазиримиз, қаҳқаҳанинг моҳир устаси.

УэССР халқ артисти Соиб ХУЖАЕВ:— Отган оташ нураги тегса хотини хурсанд, тегмаса — эри хурсанд бўларкан. Бир оилада ҳар кунни шу тариқа хурсандчилик экан. Келинг, хонадонларимизда ҳам, қолаверса, театрларимизда ҳам чинакам дилкашлик, хушқаққилик ҳукм сурсин.

НАЪМАТАН

Қувноқ хандалар

Раҳимжон Қосимжонни овга таклиф этди.
 — Қосимжон, бир тўрва туз орқалаб олгин, каклик овига чиқамиз.
 — Ия, шундай иссиқда бир тўрва тузнинг нима ҳожа-ти бор?
 — Калланг ишлайдими? Мен отиб кетавераман, сен тузлаб бораверасан. Бўлмаса ҳидланиб қолади.
 * * *
 — Бизнинг қишлоққа шунақа дўл ёғдики, ҳар бири менинг калламдай келади.
 — Ундай бўлса, дўл эмас, ошқовоқ ёғибди-да?
 * * *
 — Кимнинг оёғи бу? — деб қичқирди навбатда турган аёллардан бири. — Оёғимни эзиб юборди-ку!
 — Қирза этик бўлса, менинг оёғим, — деди орқада турган йигит.
 * * *
 Бурунги замонда нашавандлар наша чекмаган одамни одам санамас эканлар. Бир кунни пасткўчалик нашаванднинг ҳовлисига жанозага айтиб келишибди.
 — Ким қазо қилибди?
 — Эшвой нашаванд.
 — Эвоҳ... Қишлоқларингда одам қолмабди-ку!..
 * * *
 — Эрга тегмай балога тегдим, ҳар кунни ичасиз. Сизга тегайтганимда каллам қаерда экан!
 — Менинг елкамда эди, жоним.

Эркин МУЗАФФАРОВ

Қорашақшақ

Масал

Қумри қуш дер: «Фасли баҳор мен учун соз, Тухум кўйиб болалайман, олдинда ёз». Шу тилакда пар, хашақдан уя қурди. Кенг бўлсин, деб панжа билан титиб, сурди. Кўп ўтмасдан бир жуфт оппоқ тухум кўйди, Оналикнинг лаззатини дилдан туйди. Бунни сезган Қорашақшақ келиб аста, Қулай пайтни пойлади-да, сўнг бирпасда Тухумларни алмаштириб қочиб қолди, — Бопладим, — деб уясига шод йўл олди. Ҳафтадан сўнг она Қумри кўтарди ох: Жўна очмиш — пати қора, кўзи мунчоқ. Бунни кўриб барча қушлар қолди ҳайрон, Жигибйирон бўлди она — дили вайрон. Шақшақ эса фош бўлишдан чўчир эди; Қўринганга йиғламсираб у дер эди: — Қарга ўртоқ, азиз дўстим, қаранг бунни, Не азобда меҳнат қилиб туни-кунни, Қўйган оппоқ тухумларим айёр Қумри Уғирлабди, қушларнинг бу пасткаш тури!..
 * * *

Ҳисса ўрнин, дўстлар, бу гал истак олсин. Шақшақ феъли фақатгина қушда қолсин.

Одильон ЮНУСХОНОВ.

Наъматан:— Қувноқ рассомимиз нима дер эканлар?

Рассом Тельман МУҲАМЕДОВ:— Ҳажачилик хизматига сидқидил намарбаста, пириимиз Насриддин Афандига доимо жилвдорман. У зот ҳам менга раҳнамолин қилиб, наминани хушқаққалик йўлидан бошлаб борурлар, деган умиддаман. Барча ҳам-насабаларга пирилариимизнинг тазъ-завовати ёр бўлсин.

Наъматан:— Барчаларингизга беҳад ташаккур. Кулгиларингиз кўнларни тўлдирсин, хандон чеҳра дилкашлар. Балли сизга, уста Семён Безносов, фотоаппаратингиз ҳам ҳазилга мойил экан.

ЯНГИ ЙИЛ ҚАҲҚАҲАСИ

А. ХОЛИҚОВ, В. ДУМКИН,
М. ВОРОБЕЙЧИКОВ ва
Л. ШАРИФЖОНОВА расмлари

— Мендан сенга топшириқ.

— Табриқлайман, Қорбобо!

— Бунн опам барнбнр олнб қўядн,
менга бошқа совга бера қолннг.

— Мансабдан тушганимни булар ҳали бнлншмайдн.

— Бнз ҳам сермеҳмон бўлнб
қолднн.

— Эндн, бнр шнша 1973 йнл учун!.

— Аттанг!.. Бу йнл уйга етнб борол-
майднганга ўхшайман.

— Антнца лнбос ўйлаб топнбснз!
— Бе! Ҳознргнна автобусдан тушднм.

— Ургнлай, соҳнбжамол, мол не-
ракмн, жон неракмн — ол!

Учта сўз

Меер хоннм русчадан фақат уч сўз бнлар эдн: «яхшн», «бепул», «рахмат». У операциядан турнб доцент Гусевннг олднга кнргннгда шу уч сўзнн ўн мартача такрорладн.

— Раҳмат... яхшн... бепул...

Бу воқеа Самарқандда бўлнб ўтдн. Амернкалнк сайёҳлардан 75 яшар Меер хоннмннг эскн касали аппенднмнн шу ерга келганда бнрдан хуруж қнлнб қолдн. Унн фақат шошнлнч операция қутқазншн мумкнн эдн.

Узоқдан келган меҳмон жарроҳ Л. К. Гусев клиннкаснгда иккн ҳафтада тузалнб чнқдн. У омон қолганидан ҳам кўра, шундай оғнр операциянннг бепул қнлннганнга ҳайратда эдн.

— Бепул, раҳмат, яхшн...

Қулоққа чалинган гаплар

БОЗОРДА

Тунд бир харидор растага кириб, мевафурушлар олди-да тўхтади.

- Олма қанчадан бўлди, бобой?
- Эллик тийиндан, болам.
- Шунга эллик тийинга оладиган аҳмоқлар ҳам борми?
- Йўқ, — деди чол. — Аҳмоқлар сўраб-сўраб, ўтиб кетяпти. Харидор бошига калтак тушгандек, кўзини пир-пиратди-да:
- ... Қани, икки кило тортинг, — деди тўр халтасини очиб.

КАСАЛХОНАДА

Докторлар нима касалим борлигини мендан яширмоқчи бўлишди. Айтишмади. Лекин улар чиқиб кетгандан кейин қоғозларига змидан кўз ташлаб, билиб олдим: «диагноз» деган касалга йўлиққан эканман.

УЙДА

- Кечаси чанқаб қолсангиз сув қидириб юрманг даси. Ана, столда бир пиёла сут турибди.
- Шунақами?... Сен-чи, кечаси бордию вино ичгинг келиб қолса ўрингдан туриб юлма, ана каравот тағидаги тунука идишда бир литр керосин турибди.

КУЧАДА

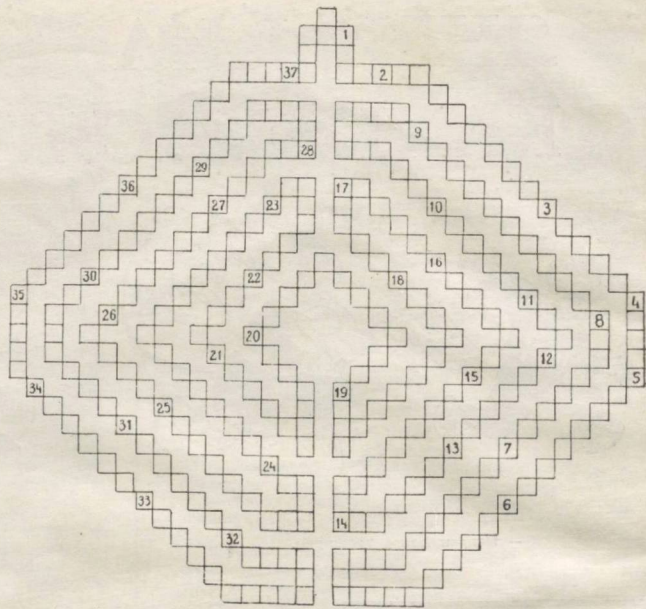
Ота ўғлини етаклаб кетмоқда. Бола жуда сурғалиб бор-моқда.

- Чарчаб қолдингми, Эркин?
- Йўқ, бугун ўзи обғим шунақа...

ЎРМАТЛИ ЖУРНАЛХОНЛАР!

Мана, «Гулистон»нинг 1971 йил 1-сони қўлингизда. Журналимиз бу йил ҳам Ўзбекистоннинг серқирра, яшўшчин ҳозирги ҳаётини, замондошларимизнинг улугвор меҳнат, қаҳрамонлиги, ўйлари, ёрқин сиймосини, республикамизнинг қадимий тарихи ва маданиятини мазмунли акс эттиришга ҳаракат қилади. Бу ишда биз сизларга сулнамиз, ҳамisha битмас-туганмас ижод чашмаси — сиз азиз журналхонларнинг хатларингиз, фикр, истак, маслаҳатларингизга мунтазимиз.

«Гулистон» мухлислари журнални янада мазмундор қилиш, мундаражасини бойитишдан ташқари, уни тарғиб этишда ҳам ташаббус кўрсатмоқдалар. Журналнинг обуначилар қўлига вақтида етиб боришга қатта ёрдам бераётган жонкуярлар — «Союзпечать»нинг республика Матбуот тарқатиш бошқармаси раҳбари Лилия Раҳмоновна Берганова, бошқарманинг бўлим бошлиғи Евгения Иброҳимовна Карпина, Андинон область Кўрғонтепа районидagi Энгельс номидаги колхоз хат ташувчиси Умаржон Екүбов, Самарқанд область партия комитетининг инструктори Ҳожиқўрбон Ҳамидов, Қарши шаҳар матбуот тарқатиш бўлимининг бошлиғи Рузи Хидиров, Фарғона область Езёвон районлик жамоатчи почта-телеграф Писарев, Абдумутал Холматов, Киров районидан Тўланбой Шерназаров, янгиқўрғонлик Мансур Исмолов, куваалик Исмоил Эҳсонов, Хоразм область Қўшқўпир районлик жамоатчи почта-телеграф Раҳим Отажонов, Назар Қурбонова, гурланлик Собир Бешметова, хонқалик Исмоил Тоиров, Ражаб Раҳимов ва бошқа ўртоқларга миннатдорчилик ихроқ этамиз

«Кино» чайнворди

1. Биринчи ўзбек овозли фильми.
2. Фильм турларидан бири.
3. IX Халқаро кинофестиваль ўтган шаҳар.
4. Қаҳрамонни гавдалантирувчи.
5. Фильмни яратувчи.
6. К. Ерматов фильмларидан бири.
7. «Йигирма олтинчи отилмасин» фильмнинг бош қаҳрамони.
8. «Ваҳшийлар базми» фильмнинг режиссёри.
9. IX Халқаро кинофестивалда «Куйдирилган ер» фильми учун мукофотланган режиссёр.
10. Сатирик киножурнал.
11. «Кўзак гуллари» фильмнинг постановкачиси.
12. Фильмни мослаш жараёни.
13. «Сен етим эмассан»да бош ролни ижро этган артист.
14. Совет кишиларининг урушдан олдинги тинч ҳаётини акс эттирувчи кинокомедия.
15. С. Эйзенштейн, В. Пудовкин ва А. Довженко яратган фильмлардан бири.
16. Кино кашфиётчиси.
17. Фильм безакчиси.
18. Собир Раҳимов ролни ижро этган артист.
19. «Сангам»да ишгирик ўтган артистка.
20. Л. Толстой асари асосида яратилган фильм.
21. «Сайха» фильмнинг режиссёри.
22. Хид кино артисти.
23. «Ўзбекфильм» яратган овозсиз фильм.
24. М. Шолохов асари асосида яратилган фильм.
25. Биринчи ўзбек овозли фильмда Азим ролни ижро этган артист.
26. Наби Раҳимов «Ватан ўғлонлари» фильмида ижро этган роль.
27. «Ўғилликда айбандилар» фильмнинг бош оператори.
28. Ю. Райзман фильми.
29. Наби Ганиев тугилган шаҳар.
30. «Лейфильм» киностудиясининг режиссёри В. Венгеров яратган фильм.
31. «Севишганлар» фильмнинг сценарий авторларидан бири.
32. Италиялик машҳур кинорежиссёр.
33. С. Эйзенштейннинг революцион курашга бағишланган дастлабки фильмларидан бири.
34. «Ленин 1918 йилда» фильмида бош ролни ижро этган артист.
35. «Синчак» фильмида Аббос Бакиров ижро этган роль.
36. «Уруш ва тинчлик» фильмида Лиза Волконская ролни ижро этган артистка.
37. СССР халқ артисти.

Тузувчи Абдуазим АЛИМОВ

МУҚОВАЛАРДА. Биринчи бетни расом А. Королев безаган. Иккинчи бетда: Тошкент Тўқимачилик комбинети ил-йигирув фабрикасининг ишчиси, Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогик институтининг студенткаси Манзура Арслонова. Тўртинчи бетда: Чимганга қор қалин тушди.

А. ВАНШТЕЙН фотолари

Бош редактор — Асқад МУХТОР

Редколлегия: Раҳим АҲМЕДОВ, Абдулла БОБОХОНОВ, Воҳид ЗОХИДОВ, Искандар ИКРОМОВ, Собир МУҲАММЕДОВ, Иброҳим МУМИНОВ, Уктам ОРИПОВ, Эмиль РУЗИБОВЕВ (бош расом), Ваҳоб РУЗИМАТОВ (бош редактор ўринбосари), Обид СОДИҚОВ, Олим ХУЖАЕВ, Санд ШЕРМУҲАММЕДОВ, Комил ЯШИН, Муҳаммадjon УРОЗБОВЕВ.

«Гулистон» — общественно-политический и литературно-художественный журнал ЦК КП Узбекистана [на узбекском языке].

Коррентор Т. БАҲРОМОВ.

Техредактор М. ЕФИМОВА.

Адресимиз: Тошкент, 47, Карл Маркс кўчаси, 30-уй. Редакция телефонлари. Бош редактор — В 33520; Бош редактор ўринбосари — В 33590; Масъул секретарь — В 33590; Илтимой-сўбий бўлим — В 33602; Адабиёт ва санъат бўлими — В 33519; Фан ва маданият бўлими — В 33519.

Восмаҳонага туширилди 11/ХП-70 й. Воснига руҳсат этилди 21/1-71 й. Қоғоз 70×108½. Ҳажми 4 босма тобоқ. Вуюртма 2804. Тиражи 172923. Р 09831. Ваҳоси 30 т. Нашр. А 3565.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмаҳонаси, Тошкент.

Самарқанднинг Регистон майдонида Алишер Навоий ва Абдурахмон Жомийга ўрнатилган ҳайкал.

С. БЕЗНОСОВ фотоси

1971

Январь

Душанба	4	11	18	25	
Сешанба	5	12	19	26	
Чоршанба	6	13	20	27	
Пайшанба	7	14	21	28	
Жума	1	8	15	22	29
Шанба	2	9	16	23	30
Якшанба	3	10	17	24	31

Февраль

1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27
7	14	21	28

Март

Душанба	1	8	15	22	29
Сешанба	2	9	16	23	30
Чоршанба	3	10	17	24	31
Пайшанба	4	11	18	25	
Жума	5	12	19	26	
Шанба	6	13	20	27	
Якшанба	7	14	21	28	

Апрель

5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	

Май

Душанба	3	10	17	24	31
Сешанба	4	11	18	25	
Чоршанба	5	12	19	26	
Пайшанба	6	13	20	27	
Жума	7	14	21	28	
Шанба	1	8	15	22	29
Якшанба	2	9	16	23	30

Июнь

7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

Июль

Душанба	5	12	19	26	
Сешанба	6	13	20	27	
Чоршанба	7	14	21	28	
Пайшанба	1	8	15	22	29
Жума	2	9	16	23	30
Шанба	3	10	17	24	31
Якшанба	4	11	18	25	

Август

2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29

Сентябрь

Душанба	6	13	20	27	
Сешанба	7	14	21	28	
Чоршанба	1	8	15	22	29
Пайшанба	2	9	16	23	30
Жума	3	10	17	24	
Шанба	4	11	18	25	
Якшанба	5	12	19	26	

Октябрь

4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31

Ноябрь

Душанба	1	8	15	22	29
Сешанба	2	9	16	23	30
Чоршанба	3	10	17	24	
Пайшанба	4	11	18	25	
Жума	5	12	19	26	
Шанба	6	13	20	27	
Якшанба	7	14	21	28	

Декабрь

6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	

